

PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN
VERGADERING VAN 5 FEBRUARI 2025

Inhoud

1.	Opening en welkom	2
2.	Bespreekpunten.....	4
A.	Statenvoorstel: Gebiedsplan Toekomst Landelijk Gebied	4
B.	Statenvoorstel: Aanwijzing plaatsvervangend lid Regioberaad Nij Begun	55
3.	Mondelinge vragen	56
4.	Hamerstukken.....	61
5.	Ingekomen brieven	62
6.	Notulen voorgaande vergadering van 18 december 2024	62
7.	Sluiting.....	62

PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN VERGADERING VAN 5 FEBRUARI 2025

Voorzitter: de heer F.J. Paas

Griffier: mevrouw H. Engels-van Nijen

Aanwezige 42 leden Provinciale Staten: de heer D.D. Akloe (PVV), mevrouw A.H. Bakker (SP), de heer E.J.M. Bakker (Groninger Belang), mevrouw P.H. Benjamins-Van Oudheusden (D66), de heer E.J. Bennema (VVD), mevrouw S. Bennett (GroenLinks), de heer B. de Boer (GroenLinks), mevrouw M.E. Bosman (BBB), mevrouw F. Buigel (D66), mevrouw T.M. Donker-van der Vinne (ChristenUnie), de heer A. Drenth (BBB), mevrouw G.H. Ebeltsjes (GroenLinks), de heer J.L. Epema (FvD), mevrouw F. Feenstra (SP), de heer F.B. Geijtenbeek (ChristenUnie), de heer D.J. de Grooth (Groninger Belang), mevrouw S.D. ten Hoeve (PvdD), de heer D.J. Hoogers (ChristenUnie), de heer R. Joling (PvdA), de heer K.W. de Jong (BBB), de heer A.J.M. van Kesteren (PVV), de heer J.P. Loopstra (PvdA), de heer H.A. Meendering (GroenLinks), de heer J.C. Meijer (BBB), de heer G. Moes (BBB), mevrouw W.Z. Mulwijk-Wieringa (BBB), de heer H. Nieboer (BBB), de heer J.W. ten Rae (BBB), mevrouw L. Reinink (VVD), de heer P. Roemers (PvdA), mevrouw K. Rutgers-Swartjes (CDA), de heer M.O. Scheeringa (BBB), mevrouw H.T. Siersema-Orsel (GroenLinks), mevrouw S.D. da Silva Pinto (PvdA), de heer F.E. Smelt (BBB), mevrouw E. Stolk (PvdA), mevrouw M. Visser (PvdD), de heer L.H.G. Wenneger (BBB), de heer S.F.A. Wiegmans (BBB), de heer R.W. de Wit (CDA), mevrouw E.J.M. Zondag (Groninger Belang), de heer A. Zwart (Partij voor het Noorden)

Afwezig: mevrouw W.S. Brilstra (VVD)

Aanwezige leden Gedeputeerde Staten: de heer T.R. van Dekken, de heer H.E. Emmens, de heer H.J. Hamster, de heer F.J. Paas, de heer A. Schmaal, mevrouw S. Top

Afwezig: ---

Met opmerkingen [D.P.1]: GRIFFIE, bij de stemmingen over Gebiedsplan TLG ontbrak nog iemand (er werden steeds 41 stemmen uitgebracht). Heb niet kunnen nagaan wie dat was en of diegene vanaf het begin er al niet bij was. (N.B.: De voorzitter meldde bij aanvang alleen dat drie PS-leden later zouden komen. Die kwamen inderdaad alle drie later opdagen, zag ik).

1. Opening en welkom

De VOORZITTER: Ik stel voor dat we gaan beginnen. Ik open de vergadering.

De heer Drenth en de heer Scheeringa hebben gemeld dat ze iets later zijn vandaag. En voor mevrouw Reinink geldt dat ook.

Mededelingen, regelen werkzaamheden en vaststelling agenda

De VOORZITTER: We gaan door naar het regelen van de werkzaamheden en naar het vaststellen van de agenda. Er zijn mondelinge vragen aangekondigd voorafgaand aan deze vergadering. Het CDA en D66 willen vragen stellen over het zonnepark bij Noordbroek, de SP wil vragen stellen over de onbekendheid met de verschillende regelingen in het MKB-programma voor ondernemers met een schade- en/of versterkingstraject. De SP wil ook vragen stellen over de berichtgeving omtrent het besluit van de Zorggroep Oosterlengte om te stoppen met de thuiszorg. En de Partij voor de Dieren over het voorkeurs tracé onder Schiermonnikoog voor de aansluiting van wind op zee. Al deze vragen komen na de besprekingspunten aan bod.

Het hoofdbestanddeel van onze agenda is het Gebiedsplan Toekomst Landelijk Gebied. Daar zijn gisteren nog twee brieven voor naar de Staten gestuurd, want in de commissie en in de aanloop naar de Statenvergadering hebt u vragen gesteld aan het College, die voor een deel schriftelijk zijn beantwoord. En naast dit besprekingspunt hebben we ook een ontwerpbesluit voorliggen om een plaatsvervangend lid aan te wijzen voor het Regioberaad Nij Begun. Het voorstel is om dit besluit toe te voegen aan de agenda van vandaag. Maar ik kan alvast even inventariseren, zodat de griffie

voorbereidend werk kan doen, of er iemand is die stemming over deze benoeming wenst. Dat is het geval. Dan gaan we dat organiseren.

Dan stel ik voor om voor de spreektijd drie minuten per fractie toe te kennen voor de agenda. Ik begreep dat er brede behoefte was aan één minuut meer dan de standaard twee minuten per bespreekpunt. Gaan we doen. Dan is mijn voorstel – en dat is echt royaal – om maximaal zeven interrupties per fractie toe te staan. Ik garandeer niet dat we het avondeten daarmee halen, maar we komen een eind in de richting, denk ik.

Kunt u instemmen met de agenda en met de voorgestelde spreektijd en de hoeveelheid interrupties? Ik constateer dat dat het geval is.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Excuus, voorzitter. Kunt u nog één keer het aantal interrupties herhalen?

De VOORZITTER: Zeven. Ja, ik vind het ook veel.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Mag ik het voorstel doen op dat op te hogen naar negen?

De VOORZITTER: Dat voorstel mag u doen, ik zou het ontraden. Ik geloof dat ik het mag vaststellen zelfs. Ik besluit dat dat niet gebeurt.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Voorzitter? Sorry. Door al het gerommel heb ik het aantal minuten niet meegekregen.

De VOORZITTER: Het aantal minuten is drie.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Dank u.

De VOORZITTER: Ja. En wilt u niet zo 'rommelen'? Want dan kunnen sommige leden de vergadering niet volgen. Mevrouw Benjamins.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Kunnen we ook stemmen over de hoeveelheid interrupties? Want ik ben ook wel voor negen.

De VOORZITTER: Dat kunt u introduceren. U hebt een Reglement van Orde vastgesteld waarin de voorzitter dat bepaalt. Maar als u zegt: ik wil daar graag over stemmen, dan kunt met mij alle kanten op. Wilt u stemmen? We gaan stemmen. Het voorstel is om negen interrupties toe te staan. Wie is daarvoor? Dank u wel. Wie is daartegen? Het laatste lijkt me een meerderheid. Dus het worden er zeven.

Dan wil gedeputeerde Hamster graag een mededeling doen. Ik stel voor om daar even de gelegenheid voor te geven.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): U zegt: 'ik wil graag een mededeling doen'. Nee, dat wil ik niet, dat had ik liever niet willen doen. Want het is geen fijne mededeling.

ProRail heeft ons gisteren namelijk geïnformeerd rondom de buitendienststelling van het spoor rond de werkzaamheden bij het Hoofdstation, waarvan wij op dit moment tot gisteren verwachtten dat die 51 dagen zou duren. Dat zij meer tijd nodig gaan hebben voor de werkzaamheden.

Dat kent een aantal oorzaken: beschikbaarheid van mensen en materieel, maar ook de verzakking bij de Esperantotunnel en de herstelwerkzaamheden die daarvoor nodig zijn. Het is nog niet volledig bekend hoeveel extra tijd er nodig gaat zijn. Dat proberen zij zo snel als mogelijk mede te delen. Onze inspanningen en die van ProRail zijn erop gericht om uiteraard ervoor te zorgen dat de reiziger er zo weinig mogelijk last van heeft. Vandaag gaat dit bericht breder naar buiten en zal ProRail meer gaan informeren. De komende tijd zal duidelijk worden hoeveel extra tijd dit zal gaan vergen.

De VOORZITTER: Ik kan mij voorstellen dat de gedeputeerde deze mededeling met tegenzin deed. De mededeling is geland nu. Mocht er later behoefte zijn om daarover van gedachten te wisselen, dan kan dat. Ik stel voor dat nu niet te doen.

[Agenda conform vastgesteld]

2. Besprekpunten

A. Statenvoorstel: Gebiedsplan Toekomst Landelijk Gebied

De VOORZITTER: We hebben het Gebiedsplan Toekomst Landelijk Gebied op de agenda staan. Dat is op 15 januari uitvoering in de commissie aan bod geweest, inclusief de inbreng van diverse sprekers. Aan de vergaderstukken zijn gisteren nog twee brieven toegevoegd met de antwoorden op een aantal vragen dat tijdens of na de commissie zijn gesteld aan het College.

Ik stel voor om in de gebruikelijke volgorde het woord te voeren. Dus dat begint bij de woordvoerder namens de BBB. Het woord is aan de heer De Jong en ik maak u erop attent dat het zijn *maidenspeech* is.

De heer DE JONG (BBB): Ik woon samen met mijn vrouw en drie kinderen in Oldekerk. Daar hebben wij samen een boerderij waar we bijna 100 procent vlekveekoeien melken op een vrij extensieve manier. Het werk zetten mijn vrouw en ik samen rond en de laatste paar jaar helpt onze zeventienjarige dochter ook steeds meer mee. Want zolang als zij al kan praten, geeft zij aan dat ze ook boerin wil worden. We hebben dus gewoon een familiebedrijf.

Op een groot gedeelte van ons bedrijf doen wij vrijwillig aan randenbeheer en weidevogelbeheer. We hebben een grote greppel 'plas-dras' die omringd wordt door grond die we pas maaien wanneer de jonge vogels kunnen vliegen. Maar ja, de steenmarter, de vos en de ooievaar komen ook weleens bij de snackbar langs en dan zijn de eieren en de jonge vogels ten dode opgeschreven. Dat gebeurde ook afgelopen jaar. Jonge vogels zijn prachtig en het weidevogelbeheer voldoet aan de maatschappelijk wensen, maar het ontbreekt helaas nog wel aan een kostendekkende vergoeding. De grootste frustratie is toch het niet of weinig kunnen uitvoeren van predatiebeheer, zodat alle inspanningen soms in één nacht teniet worden gedaan.

We hebben sinds een jaar een kleine boerenwindmolen. Naast de tweehonderd zonnepanelen die eerder al op het dak van onze stal zijn geplaatst, wekken wij nu genoeg stroom op voor ons bedrijf, waar inmiddels drie melkrobots onze koeien melken. Die koeien krijgen in de zomer weidegang en er wordt vers gemaaid gras bijgevoerd. Ook hebben wij aanbiedingen gehad voor zonnepanelen op het land en zelfs voor twee windmolens met een tiphoogte van 225 meter. Maar wil je dat? Wil je dat je buien aandoen? Wil je daarvoor onenigheid in het dorp hebben? Wil je daarvoor met de nek aangekeken worden? Wil je daarvoor vruchtbare grond, die voor de mens zijn eerste levensbehoefte zorgt, voedsel voor opofferen? Wij hebben ervoor gekregen om het niet te doen, alhoewel het financieel veel problemen zou oplossen.

We hebben twee keer laten onderzoeken of het haalbaar zou zijn om biologisch te worden. Maar het is financieel simpelweg niet haalbaar. Het eerste advies dat deskundigen op het gebied van gangbaar naar biologisch geven, is: stop direct met weidevogelbeheer met daarin de pakketten van te laten maaien, want je moet ervoor zorgen om voldoende en voedingsrijk voer te winnen en dan moet je niet pas in juli gaan maaien.

Voorzitter, het wordt weleens vergeten, maar de landbouw is de enige sector CO₂ en stikstof opneemt. Een hectare grasland neemt maar zo 20.000 kilogram CO₂ op en produceert dan 15.000 kilogram zuurstof. In de akkerbouw is dit vaak nog een stuk hoger. De koolstof wordt vastgelegd in gras, die de koe weer omzet in melk, vlees en mest. Bij de akkerbouw wordt de koolstof vastgelegd in aardappelen, uien en granen. De landbouw is geen vervuiler van CO₂, maar onderdeel van de koolstofkringloop. De invoering van bufferstroken bij de sloten, de afbouw van mestderogatie en de onterechte aanwijzing van NV-gebieden maken het boeren er niet leuker op. Mest moet worden afgevoerd en kunstmest moet worden aangevoerd. Het is de wereld letterlijk op zijn kop. De natuur en de waterkwaliteit worden daar juist minder door en voor de boer is het een enorme kostenpost. En dan de collega's die PAS-melders of interimmers zijn: al vele jaren zitten zij te wachten op een oplossing. Ook de biologische collega-landbouwers hebben het moeilijk, konden we hier vorig jaar in deze zaal nog horen.

Als je daar wat verandering in wilt brengen, dan moet je zelf de politiek in. En ik zeg u er direct bij dat dat niet een droom of een langgekoesterde wens van mij is geweest. Uiteindelijk kwam ik op twee lijsten van de BBB terecht: op plek vijftien voor de provincie en op plek drie bij Waterschap

Noorderzijvest. Samen met Henk Emmens als lijsttrekker voor Noorderzijvest en met een klein kopgroepje hebben we in een paar maanden tijd een kandidatenlijst met het BBB-Noorderzijvest-programma op poten gezet. Intussen deed ik hier in het provinciehuis de cursus 'Politiek actief voor de provincie'. Ik had voor de verkiezingen al aangegeven dat mijn voorkeur bij de provincie lag. U snapt het wel: de verkiezingsavond was voor mij een grote domper, want we kregen maar twaalf zetels in de Groninger Staten. Bij Noorderzijvest kregen we er vier, dus ging ik vol energie daar in het Algemeen Bestuur. Een paar maanden werd ik alsnog gevraagd om Statenlid te worden en het werd voor mij een beetje knopen tellen. Bij Noorderzijvest stond een goede vervanger voor mij klaar en het agrarische gehalte AB-leden was daar al best hoog. Het agrarische gehalte hier in de Groninger Staten was naar mijn idee aan de lage kant. Dus was de keuze snel gemaakt.

Dan, voorzitter, de TLG: Toekomst Landelijk Gebied. In de commissievergadering heb ik al uitleg gegeven waarom en hoe we hier bij dit document terecht zijn gekomen. Er is door veel partijen, inclusief de ambtenaren, hard gewerkt aan dit document, maar in sommige deelgebieden voelt de agrarische sector zich minder gehoord. Vaak zijn het gebieden waar al veel NNN is aangelegd. En daarom lijkt het de BBB ook goed om als provincie in alle gebieden goed in gesprek te blijven met alle betrokken partijen, zodat je tot breedgedragen plannen kunt komen. Daarom vragen wij van het College of het hier een toezegging op wil doen.

Duidelijk is dat het nieuwe kabinet niet verdergaat met het NPLG, maar dit is vervangen door RLN: Ruimte voor Landbouw en Natuur. De oorspronkelijke 24,3 miljard die voor het NPLG bestemd was voor heel Nederland, is teruggebracht naar 5 miljard voor RLN, wat inhoudt dat we moeten beginnen met plannen waar wél geld voor beschikbaar is en we dan deze zo efficiënt mogelijk inzetten. De exacte verdeling van het geld is nog niet duidelijk, maar dit kabinet heeft aangegeven om veel geld te willen steken in innovatie. Dat kan in aanpassing in stalsystemen of bijvoorbeeld monovergisters of stikstofstrippers of verduurzaming van landgebruik middels precisielandbouw.

Ook is aangegeven dat het budget van het ANLb met 500 miljoen per jaar fors zal worden vergroot, wat goed aansluit bij het voorliggende document. Onder het kopje '*Waar willen de gebieden op korte termijn mee aan de slag?*' lezen we dat er veel belangstelling is voor de uitbreiding van ANLb-pakketten zoals akker- en weidevogelbeheer, kruidenrijk grasland, instandhouding en verbetering van landschapselementen enzovoort. Ook verbetering van de waterkwaliteit, bijvoorbeeld door de aanleg van natuurvriendelijke oevers waarbij dit niet of nauwelijks ten koste gaat van landbouwgrond, is een mooie kans waar we mee aan de slag kunnen. Dit zijn een paar voorbeelden waar we snel mee kunnen beginnen en het valt precies binnen de visie van BBB Groningen. Zet de boer weer aan het roer en ga met breedgedragen plannen vanuit de landbouw, waarbij het verdienmodel overeind blijft, aan de gang.

Voorzitter, bovenaan moet komen te staan dat er perspectief komt voor de landbouw. Voor veel veehouderijen is op dit moment de mestafzet een groot probleem. Tot twee jaar terug konden deze bedrijven hun mest nog kwijt op hun eigen grasland middels de zogenaamde mestderogatie. Deze wordt nu afgebouwd tot 2026, ondanks het feit dat juist onder die bedrijven die aan mestderogatie meedoen, de waterkwaliteit goed is. Nu heeft de minister van LNV aangegeven dat zij een nieuwe vorm van derogatie wil gaan aanvragen in Europa, maar dit kost enige tijd. We kunnen in het document TLG lezen dat er in de gebiedsprocessen is gesproken over het uitwerken van provinciale dan wel regionale mestkringlopen. Daarom wil de BBB een motie indienen, waarin wij vragen om zo spoedig mogelijk uitvoering te geven aan een onderzoek welke mogelijkheden en behoeften er zijn voor een regionale mestafzet in onze provincie. Wij verlangen geen actieve rol van de provincie bij de uitvoering van deze regionale afzet.

Dan is hier de motie, alstublieft.

De VOORZITTER: Ik heb een motie voor me met de briefhoofden van de BBB, de VVD, de Partij van de Arbeid en GroenLinks. De naam van de motie is 'Mestkringloop'. De motie heeft als volgnummer 204 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 februari 2025,

Constaterende dat:

- door de afschaffing van de mestderogatie er meer dan 30 procent minder mest mag worden uitgereden op grasland;
- hierdoor veel Groningse veehouders in de problemen komen omdat zij nu mest moeten afvoeren;
- dit een grote impact heeft op de bedrijfsvoering van deze veehouders;

Overwegende dat:

- er in het Gebiedsplan TLG wordt aangegeven dat er behoefte is aan provinciale en/of regionale kringlopen van mest;

En verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- zo spoedig mogelijk uitvoering te geven aan een onderzoek naar welke mogelijkheden en behoeften er zijn voor een regionale mestafzet in onze provincie;
- de uitkomst van dit onderzoek zo snel mogelijk aan de Staten mee te delen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Hebt u nog veel, meneer De Jong?

De heer DE JONG (BBB): Een klein stukje nog.

Dan het legalisatieproces van de PAS-melders. Door de uitspraak van de Raad van State van 18 december is dit proces tot ieders frustratie stil komen te liggen. Deze uitspraak heeft niet alleen invloed op de landbouw maar ook op industrie, vervoer, woningbouw en alles wat wij in dit land doen. Nu is onlangs bekend geworden dat er een Ministeriële Commissie Economie en Natuurherstel is ingesteld, ook mede na de uitspraak van de rechter in de Greenpeace-zaak. Er is aangegeven dat deze commissie op korte termijn met oplossingen gaat komen. Deze wachten wij met vertrouwen af.

In de begeleidende brief staat nog wel het volgende. *'Een oplossing voor de PAS-problematiek is een van meest genoemde voorwaarden om aan de slag te gaan met een verdere uitwerking of uitvoering van deelprojecten.'* Einde citaat. Nu is onze vraag: hoe gaat het College nu verder met de uitwerking van projecten, terwijl de PAS-meldersproblematiek nog steeds niet is opgelost?

Voorzitter, ik sluit af. Als laatste wil ik u allen nog meegeven, wanneer u vanavond uw koelkastdeur opendoet – dat geldt voor iedereen: zonder boeren blijft de koelkast leeg. Dank u wel, voorzitter.

De VOORZITTER: Dank u wel, meneer De Jong. Gefeliciteerd uw *maidenspeech*. [Geroffel op de tafeltjes] U hebt daarin goed zichtbaar gemaakt waar u de inspiratie vandaan haalt om hier Statenlid te willen zijn en dat er ook andere mogelijkheden waren. We zijn blij dat u hebt gekozen voor het lidmaatschap van de Staten en we hopen nog veel van u te horen.

Mag ik het woord geven aan mevrouw Da Silva Pinto? Die spreekt namens de PvdA.

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Goedemorgen, voorzitter!

Tweeënhalf jaar geleden stond ik ook op deze plek mijn *maidenspeech* te houden over hetzelfde onderwerp, toen nog 'Transitie Landelijk Gebied'. Ik zei: "Nou, we denken dat het kan, mits we samenwerken met alle betrokkenen." Nou, en nu, tweeënhalf jaar later, liggen er zeven deelgebiedsplannen en het Gebiedsplan Toekomst Landelijk Gebied Groningen. Terwijl we met bewoners, ondernemers, organisaties en overheden werkten aan deze plannen, werd het aanvankelijk gereserveerde geld voor een groot deel weggenomen. Na het klappen van het Landbouwakkoord en het verdwijnen voor het geld voor het NPLG vinden we het als PvdA belangrijk dat we vasthouden aan de door ons ingeslagen weg. Laten wij niet die overheid zijn die steeds van koers wisselt. Laten wij juist zo betrouwbaar mogelijk zijn en ons aan de afspraak dat wij in samenwerking met alle betrokkenen aan de toekomst van ons landelijk gebied.

Wat dit proces van gebiedsplannen maken ons nu al heeft opgeleverd, is voor alle betrokkenen een beter begrip van de uitdagingen waar we voor staan. Daarbij geeft het een beeld over de denkrichting in de gebieden. Dat is een mooi uitgangspunt, maar niet alles gaat tegelijk lukken. En om toch vaart te houden, denken we dat het onvermijdelijk is dat er keuzes gemaakt moeten worden. Wat ons betreft moeten we dan letten op zaken als: hoe snel kunnen we ermee starten of er geld voor gevonden kan worden? En werkt het ook aan zoveel mogelijk doelen.

In het nieuws worden we met grote regelmaat geconfronteerd met alarmerende berichten. Gelukkig lees ik ook berichten waar ik blij van word, zoals de Initiatiefnota van GroenLinks-PvdA en VVD samen die het pachtstelsel aan willen pakken, Wijsheid In Pacht. Langere en eerlijke contracten die meer zekerheden en mogelijkheden bieden om investeringen te kunnen doen om toekomstbestendiger te kunnen boeren.

Het College heeft wat ons betreft twee belangrijk opgaven: vind geld en voer zoveel mogelijk plannen uit. Prioriteer wat het meeste opbrengt. We zeggen: start zo snel als mogelijk, want we hebben geen tijd te verliezen. Als er iets is wat we moeten leren van de afgelopen tijd, is dat hoe langer we wachten, hoe moeilijker het wordt.

Komt u maar, meneer Hoogers!

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ik was even benieuwd of mevrouw Da Silva Pinto klaar was. Dan stel ik inderdaad mijn vraag. Wat is dan de belofte van de Partij van de Arbeid voor onze inwoners op dit vlak? Wanneer gaan we als provincie starten? Wat doet zij in de formatie hiermee?

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Ja, ik denk dat we ten eerste al gestart zijn, natuurlijk. We zijn hier al een poos mee bezig. We hebben ingezet op draagvlak. We willen niet allerlei protesten, natuurlijk. En onze belofte? Wij zijn nog bezig met de onderhandelingen, natuurlijk. Dus daar wil ik niet al te teveel op ingaan. Maar ja, we zijn erover in gesprek. Wij willen vaart erin houden en wij willen naar de doelen toewerken.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Nou, mooi. Dat is denk ik iets waar we allemaal achter staan. We hebben gehoord van iedereen die mee heeft gewerkt aan het plan, dat ze graag de energie willen vasthouden, dat we door moeten gaan. Wat zijn dan de prioriteiten volgens de Partij van de Arbeid?

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Nou, de prioriteiten zijn dat we met de gebieden wel op blijven trekken, dat we iedereen aangehaakt houden. En wat ik net eigenlijk al eerder zei: dat er wel gekeken moet worden wat op dit moment het meeste oplevert. Ik bedoel, de Kaderrichtlijn Water komt er ook al snel aan, dus dat zijn wel dingen waar we mee bezig moeten. Dat zou dan voorrang moeten hebben op misschien ook ideeën voor inrichting die wat meer te maken hebben met vrijetijdsbesteding of zo. Dus echt wel prioriteit voor natuurdoelen, de biodiversiteit mag hoger, waterkwaliteit omhoog: die zaken.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Dus als we in deze Staten aan het eind van het debat met een deadline komen, waarin we een uitvoeringsprogramma met daarin een beeld van de prioriteiten, de financiering en de opgave, dan vinden we de Partij van de Arbeid aan onze zijde?

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Ik hoor een enorme opsomming. Mag dat nog een keer?

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ik zal het korter doen. Als we met een deadline komen voor een uitvoeringsprogramma, is de Partij van de Arbeid daar dan voor?

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Nou, volgens mij zijn er al deadlines gesteld en wat wij hier met z'n allen doen, is proberen daarnaartoe te werken.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Voorzitter, ik hoor de Partij van de Arbeid heel mooi zeggen 'de doelen die er staan'. Staat de Partij van de Arbeid nog steeds voor de natuurdoelen die gesteld zijn in de wetgeving?

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Ja, zeker staan wij voor die natuurdoelen. We denken dat dat echt nodig is om beter in balans met de natuur, met onze omgeving te kunnen leven.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, dat is goed te horen dat ik hier de Partij van de Arbeid aan mijn zijde vind over dit onderwerp. Wat is de mening van de Partij van de Arbeid over wat de oorzaak van de Greenpeace-uitspraak is door de rechtbank?

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Ja, de oorzaak is dat we daar niet snel genoeg en voortvarend mee aan de slag zijn gegaan, als in landelijk. Want daar lag het natuurlijk eerst. Vervolgens is het bij ons neergelegd en nu is het toch weer voor een groot deel ook bij ons weggenomen doordat de gelden er niet meer zijn. Maar ik denk dat het daar is begonnen, misschien nog wel verder terug.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, goed te horen dat het inderdaad niet komt door een niet-deugende wet- en regelgeving.

Dan de volgende vraag – dat is dan de laatste vraag die ik heb. Die ben ik nu even kwijt. Dus u komt er mooi mee weg!

De VOORZITTER: Dit is de aankondiging van een vervolg. Mevrouw Feenstra schiet te hulp.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ik was benieuwd hoe de PvdA aankijkt tegen de plannen om de normen dan te veranderen en daarmee de problemen te verminderen.

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Ja, plannen maken mag. Mijn verwachting is alleen dat die plannen of de normen die we hebben, zijn gerelateerd aan Europese normen en daar zullen ze niet veranderen. Dus ik denk niet dat dat per se een oplossing voor de lange termijn is.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Bent u dan ook met de SP van mening dat hier vanuit de provincie daar ook niet voor gepleit zou moeten worden?

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Ik ben niet in de veronderstelling dat wij daarvoor aan het pleiten zijn.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Toekomst Landelijk Gebied, een vergezicht. Natuurlijk is er ook al ontzettend veel gezegd in de commissie, dus ik ga niet alles herhalen.

Met positieve insteek is er nu een lijst opgehaald van wat er moet gebeuren in de toekomst. Laten we ook vooral deze energie in de gebieden vasthouden. GroenLinks wil dat deze Groningse aanpak ook doorgang krijgt, om vanuit de gebieden verder vorm te geven aan de plannen waarbij gezamenlijke duidelijke doelen gesteld gaan worden.

Daarnaast moeten we ook kijken naar de prioritering – wat eerdere partijen ook al hebben aangegeven. Daarbij moeten we niet alleen kijken naar het laaghangend fruit, maar ook naar doelen die meer tijd kosten om ze te behalen. Ook als je kijkt naar de natuurdoelen: het kost gewoon vaak meer tijd om die doelen te gaan behalen. Maar als je een boom plant, dan is het niet zo dat het binnen één jaar al een gigantische boom is of zo.

Financiën: ja, dat geld moeten we ook zoeken in alle hoeken en gaten. Dat is ook gezegd in het stuk: we moeten kijken naar ook Europese bronnen. Dus daar moet goed naar gekeken worden en wij snappen ook heel goed dat het niet meteen gevonden is.

Om wel even wat concreter te zijn: graag willen wij bijvoorbeeld ook extra inzetten op de groen-blauwe dooradering. Daartoe zien wij nu ook echt wel kansen door middel van bijvoorbeeld de ALNb-gelden die straks komen: goed voor landbouw, goed voor natuur. Daarbij hopen we natuurlijk ook op plekken waar we kunnen kijken naar Hulde Voor de Heg, voor goede heggen, ook voor vee en bescherming voor insecten en akkervogels. GroenLinks ziet hier ook graag een plus op.

Wij gaan voor de toekomst. Een gezonde bodem vol leven, weides vol insecten en rondvliegende weide- en akkervogels: dat is gewoon nodig voor de biodiversiteit en voor de landbouw.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Nou, een korte bijdrage zonder vuur – dat ben ik van GroenLinks niet gewend. Welke belofte doet GroenLinks nu aan de natuur met dit plan?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou ja, volgens mij wordt dat heel goed aangegeven, voorzitter, ook in de commissie. Wij moeten echt aan de slag om de natuur te herstellen. Alleen, dat kost wel heel veel tijd. Dus wij moeten daarom ook – dat heb ik ook nu wel in mijn bijdrage gezegd, voorzitter, om niet alleen te kijken naar het laaghangend fruit, maar ook bij de prioritering te kijken naar de doelen verderop. Dit omdat je daar echt nu wel al actie op moet zetten.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Maar GroenLinks committeert zich dus nog steeds aan de geldende wettelijke normen, toch?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja, dat lijkt mij echt vanzelfsprekend. Dus ik snap die vraag ook niet helemaal waar die vandaan komt.

De VOORZITTER: De heer Hoogers, ten slotte.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Nou, ik hoor mevrouw Siersema net aangeven dat wij heel veel tijd nodig hebben vooral. Volgens mij is die tijd heel kort. Dus ik ben eigenlijk benieuwd wat zo'n belofte voor de natuur op korte termijn van GroenLinks is.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja, voorzitter, ik wil gewoon graag realistisch ernaar kijken. Wij houden ons gewoon vast aan de doelen die er zijn. En volgens mij is er nooit iets van gezegd om daarvan af te wijken. Alleen, daarom zeg ik ook: we moeten niet alleen kijken naar alleen het laaghangende fruit en wat op de korte termijn nodig is. Je moet juist kijken en nu al ook actie gaan zetten op de doelen die verder weg liggen. Zeker voor de natuur is dat van belang om nu al daarvoor actie te ondernemen. Daarom heb ik onder andere de groen-blauwe dooradering benoemd, voorzitter,

dat je daarnaar moet kijken. Want als je dat nu aanplant, dan heb je daar mogelijk over tien jaar eindelijk profijt van voor de natuur. Dus daar heb ik het over, voorzitter.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ik hoorde de BBB eerder noemen dat er niet zoveel geld is en dat er flink ingezet moet worden op innovatie, monovergisters en precisielandbouw. Ik hoor nu GroenLinks noemen dat er vooral ingezet moet worden op groen-blauwe dooradering. Past dat nog allemaal binnen het geld en het laaghangend fruit? Of is de beoogde coalitie er gewoon nog niet uit?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Voorzitter, ik ga geen uitspraken doen over de onderhandelingen die nu lopen.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja, voorzitter, dat was geen antwoord, dus daar kan ik verder ook niks mee.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou, voorzitter, volgens mij was dit wel een antwoord, maar een antwoord dat niet bevalt en dat is iets anders.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Voorzitter, ik ben benieuwd hoe GroenLinks kijkt naar de doelen die behaald moeten worden, bijvoorbeeld die voor de Kaderrichtlijn Water voor 2027. Wil GroenLinks nog steeds met de beoogde coalitie al die doelen behalen?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Volgens mij ben ik hier net al heel duidelijk over geweest. Ja, we willen nog steeds die doelen behalen, want daar staan we achter en die zijn ook wettelijk zo gesteld.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Dat is heel erg goed te horen. Dus kan ik ook concluderen dat GroenLinks niet pleit voor andere wet- en regelgeving, maar gewoon voor het behalen van de doelen en op zoek te gaan geld?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ik snap niet zo goed waar al die vragen vandaan komen, omdat wij hier in de Statenzaal nog nooit voor andere doelen gepleit hebben of om normeringen aan te passen. Dus ik ben echt verbaasd over de vragen die ik nu krijg. Dat ik elke keer dit moet bevestigen. En volgens mij weet u het antwoord ook wel.

De VOORZITTER: Ik denk dat ik het weet en mevrouw Benjamins gaat daar zelf over.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Er zijn nu verschillende uitspraken gedaan door rechters en er wordt gezegd: er moet direct begonnen worden. Nu zijn er ook geluiden dat er eerst gewacht moet worden tot er geld deze kant op komt om te beginnen met de uitvoering van de plannen. Hoe denkt GroenLinks daarover?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Volgens mij, voorzitter, ligt hier Toekomst Landelijk Gebied voor en daarbij heb ik duidelijk aangegeven dat we graag doorgang zien met de Groningse aanpak. Dus dat lijkt me ook het antwoord op de vraag.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ziet u dan dat er genoeg gelden liggen om met die aanpak te beginnen?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja, voorzitter, daarbij heb ik ook mijn zorgen geuit. Dat we ook moeten kijken naar Europese gelden en dat we nog verder moeten kijken. Want we moeten kijken naar wat er wel ligt, zoals de ANLb-gelden die eraan komen. Dat heb ik ook aangegeven. Dus ja, op alles wat we willen moeten we ook een prioritering zetten, want ik ben me er zeer van bewust dat niet alles kan. Daarmee moeten we volgens mij ook aan de slag gaan. Dat heb ik ook aangegeven in mijn woordvoering.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Betekent dat dan dat wel direct begonnen wordt, nu er ook gezegd is door de rechter dat we nu direct moeten beginnen? Kan ik dat daaruit concluderen dat de beoogde coalitie, waar u deel van uit gaat maken zoals nu lijkt, ook direct gaat beginnen met het uitvoeren van die plannen?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja, volgens mij zitten we in een proces met TLG en is het proces allang gestart en vindt het doorgang.

De heer DE WIT (CDA): Allereerst begrijp ik de frustratie van GroenLinks wel. Want die roepen de afgelopen jaren hier constant dat de natuurdoelen heilig zijn. Dus dat is een heel consistente lijn, dus ik snap dat wel.

Maar in het pleidooi van GroenLinks hoor ik heel veel over natuur. Maar ik hoor eigenlijk heel weinig over het toekomstperspectief voor de agrarische sector. Hoe kijkt GroenLinks daartegenaan?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou ja, voorzitter, ik heb ook gezegd dat ik niet alles wat ik heb gezegd in de commissie, ga herhalen. Dat heb ik natuurlijk ook gewoon heel duidelijk gezegd. We zitten hier in een politieke discussie. Daarbij, dat toekomstperspectief voor de landbouw moet er ook zeker zijn. Daar pleiten wij ook al jaren voor. En ja, ik heb nu één voorbeeld in mijn woordvoering en dat is juist de combinatie van groen-blauwe dooradering met landbouw en natuur, dat dat een van de dingen is van wat je samen op kunt pakken. Natuurlijk zijn er veel meer, maar ik ga nu niet het hele lijstje opnoemen, voorzitter. Volgens mij is dat eigenlijk niet nodig.

De heer DE WIT (CDA): Ja, voorzitter, dat is dan geruststellend. Ik hoorde wel voorbeelden over de groene heggen. Dus ik dacht: het toekomstperspectief voor de landbouw is dan misschien ook goed om te noemen. Maar goed, ik ga niet over de bijdrage van GroenLinks.

Waar ik wel nieuwsgierig naar ben, is dat er wordt gezegd dat er heel veel uitgevoerd moet worden. Maar er ligt een plan voor van 3,3 miljard euro, terwijl er landelijk nog maar 5 miljard over is. Hoe wil GroenLinks straks gaan prioriteren?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou, ik denk dat je samen met de gebieden ook moet kijken wat mogelijk is en dat je ook gaat kijken naar die doelen. Die liggen er en hoe ga je gaat per gebied halen? Want daar zit de energie in en dat heb je nodig om van onderop die plannen verder uit te gaan voeren.

De VOORZITTER: De heer De Wit, ten slotte.

De heer DE WIT (CDA): Ja, voorzitter, ik ben benieuwd hoe GroenLinks ertegenaan kijkt dat het College nu al met dit plan naar Den Haag is gegaan waar 3,3 miljard voor wordt gevraagd, zonder dat er een prioritering is gesteld. Is dat de juiste weg in de ogen van GroenLinks?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou ja, ik denk dat we de prioritering inderdaad nog niet gesteld hebben. Dat moeten we met elkaar doen. Ik denk dat er niks mis mee is om daar alvast geld voor te vragen. Het is ook het zoeken naar het stukje financiën. Dus ik vind niet het gekste wat er is en wat er is gebeurd.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Mijn fractie heeft een beetje behoefte aan bevestiging van GroenLinks, omdat dit een plan is dat onze fractie na aan het hart ligt. Vandaar ook dat wij misschien vragen naar de bekende weg, maar toch graag een bevestigend antwoord op horen.

Door de formerende partijen is een motie ingediend met een goed plan wat ons betreft. Wel vraag ik me af of GroenLinks vindt dat dit het enige is wat we nodig hebben voor de transitie van het landelijk gebied.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou nee, want wij hebben een heel plan opgehaald met Toekomst Landelijk Gebied, waar van alles in staat en waar natuurlijk de agrarische sector ook naar een omslag wil kijken en dat ze dat aangeven in de plannen. En ook de natuurorganisaties geven dat aan en dat komt allemaal samen. Dus nee, dit is zeker niet het enige, maar dit is een stap.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Vinden we dan GroenLinks ook nog aan onze zijde als we kijken naar het advies van de Landbouw- en Natuurtafel om bijvoorbeeld de groen-blauwe dooradering – ik heb mevrouw Siersema daar zelf aan horen refereren – ook uit te bouwen door bijvoorbeeld beken met de Waddenzee te verbinden en dat soort zaken? En als we zo'n soort verbouwing van het landelijk gebied voor ogen hebben, wat is dan de prioriteit? Want de formerende partijen beginnen met de mestafzet en wat moeten we daarna gaan oppakken?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Volgens mij ligt er nu één motie over de mestafzet. Daarnaast heb ik heel duidelijk aangegeven – wat u zelf nu ook al zegt – dat we de groen-blauwe dooradering belangrijk vinden. Ik denk dat we daarin gewoon tegelijkertijd ook 'en-en' ermee aan de slag moeten gaan. Want zo werkt dat. Ik zei het al: we moeten niet alleen kijken naar het laaghangend fruit. maar je moet ook gewoon kijken naar de doelen die op lange termijn te halen zijn. Want als je daar nu geen actie op zet, dan gaat dat niet goedkomen. Daar was ik zonet al volgens mij heel duidelijk over, voorzitter.

De VOORZITTER: De heer Hoogers, ten slotte.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): En dus ik het denk ik goed dat we als Staten ook het College de opdracht geven om een plan te gaan maken hoe we welke doelen gaan behalen, waarmee en welke projecten daarmee het meeste resultaat gaan opleveren. Is GroenLinks het daarmee eens?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Dan moet je heel goed kijken, voorzitter, naar hoe je dat plan samenstelt, omdat je dat wel samen met de gebieden wilt doen, om daar ook de energie uit te halen en je dus van onderop werkt.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ik had me voorgenomen vandaag uit mijn hoofd te doen voor het eerst, maar in verband met de voorbereiding is dat niet gelukt, excuus. Die houdt u tegoeed.

De VOORZITTER: Ja, wij rekenen daar niet op. Gaat u rustig uw gang met het papier.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Fijn, dank u wel!

Ik heb de titel *'De toekomst vol van hoop'* uitgekozen, voor de christenen onder ons misschien een welbekende zin. En ooit zei Augustinus dat hoop twee prachtige dochters heeft: woede en moed. Woede over de dingen zoals ze zijn en moed om te geloven dat ze niet zullen blijven zoals ze zijn. Dat zei Augustinus ooit en dat is voor mij de reden waarom ik elke dag blijf geloven in de politiek van de hoop. Dat is waarom ik heel graag aan de slag wil met de plannen die zijn gedacht als de transitie van ons landelijk gebied.

Mijn partij, de ChristenUnie, gelooft ook dat we die problemen kunnen oplossen met de plannen uit deze gebieden. Wij vinden het heel sterk dat we de vlucht naar voren hebben genomen door van onderop door de gebieden zelf plannen te laten maken. Dat moeten we ook aan vasthouden – daar hoorde ik mevrouw Siersema ook over. Mijn fractie vindt het goed dat deze gisteren zijn aangeboden aan de minister, dat we ook die vlucht naar voren nemen. Want dit doet niets af aan de plannen die zijn bedacht in de deelgebieden. Mijn fractie wil dan ook aandacht besteden aan het perspectief dat wij als Groningen kunnen scheppen, los van de politieke onwil om met steekhoudende plannen te komen. Laten we in Groningen een voorbeeld zijn voor hoe boeren en natuur samenwerken aan een gezonde omgeving. Laat dat ons lonkende aanbod zijn voor Den Haag. Dat vergt moed. En mijn fractie vindt dat we daar meer van mogen laten zien.

Laten we trots zijn dat zoveel partijen hebben meegewerkt en we tot deze uitkomst zijn gekomen. Laten we voor deze resultaten gaan staan en niet opnieuw bewijzen dat de overheid graag plannen aanneemt en hier mooie woorden over uitsprekt, prachtige beloftes doet, maar hier vervolgens niets van terecht brengt. Onze inwoners verdienen een overheid die problemen oplost, zeker als onze inwoners deze oplossingen zelf hebben uitgewerkt en aangereikt. We moeten als provinciebestuur visie tonen, durven uit te gaan van de plannen waar de Groningse landbouw- en natuurorganisaties zelf mee gekomen zijn. Zij willen wel. Nogmaals, voorzitter, dit vraagt moed, ook van ons als Statenleden. Daarom ook deze oproep die ik doe aan onze Statenleden, maar ook aan dit College: doe met ons mee en kies voor moed en daadkracht. Kies niet voor dralen en stilstaan en daarmee uiteindelijk een koude sanering in de landbouwsector. Want de landbouwsector in Groningen definieert ook onze identiteit.

Als ChristenUnie zijn we er dus wel uit: wij willen door. Wij willen perspectief en wij willen onvermoeibare inzet voor de uitvoering. En als dit College, deze gedeputeerde, inderdaad deze oproep kan beamen, dan rijmt dit niet met de brief over de PAS-melders die we gisteren hebben ontvangen, de beantwoording van de schriftelijke vragen of sommige uitlatingen in de pers.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Via de voorzitter: betekenen lef en daadkracht dan ook minder dieren in de visie van de ChristenUnie?

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Nou, als de ChristenUnie zijn we niet voor het normeren van het aantal dieren of het opleggen van hoe dat moet. Ik geloof veel meer in dat we als overheid marktmeester zijn, dat we moeten vertellen welke maatschappelijke opgaven er zijn en de uitkomst daarvan moet ingebracht worden door de ondernemers. Dus het kan zijn dat als we gaan extensiveren, er minder dieren komen in Nederland. Voor Groningen is dat denk ik niet zo nodig, daar hebben we al vrij extensieve landbouw.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Hebt u – via de voorzitter – ook de bevindingen van Urgenda gezien dat er een verdienmodel aangeboden wordt, waarbij uitgegaan wordt van minder dieren en andere manieren van gewassen telen, meer plantaardig? Wat is uw mening daarover?

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Nou, zonder dat ik dat in den treure ken, maar ik de plannen in hoofdlijnen van Urgenda. Ja nogmaals, ik denk dat we heel veel goede ondernemers hebben in de agrarische sector die prima in staat zijn om zelf te bepalen op welke manier we binnen het maatschappelijk kader de landbouw kunnen bedienen, zowel akkerbouw als veeteelt. Als overheid zijn we ervoor om te bepalen hoe die uitstoot eruit moet zien, wat er voor die veiligheid moet zijn enzovoorts. En de ondernemers zijn ervoor om daar een oplossing voor te verzinnen. Dus ik ben er niet voor om dat nog te normeren.

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Ja, ik hoor de ChristenUnie spreken over 'daadkracht' en ik vroeg af of de ChristenUnie al concrete stappen die we nu zouden moeten zetten, in gedachten heeft.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Het is een heel mooie vraag. Ik zit even te twijfelen of u een lang of kort antwoord wilt. Want we hebben daar zeker over nagedacht, absoluut. De uitgangspunten voor het Landbouwakkoord staan nog steeds overeind wat onze partij betreft. Ook wat we vinden dat we hier op het provinciehuis moeten doen – en daar zullen we later nog wel op terugkomen als dat soort plannen precies voorligt – is dat we absoluut moeten gaan zoeken naar specifieke financiering voor projecten die de grootste bijdrage aan de natuurdoelen leveren waar we ons aan gecommitteerd hebben. Dat bovenal voorop blijft staan dat we een betrouwbare overheid, dat wij wet- en regelgeving volgen en dat we de ambitie daartoe zien dat we ook daadwerkelijk daar wat van willen maken. We hebben niet de grootste problemen in Groningen met alle natuurdoelen die er zijn. Laten we dan vooroplopen en Nederland laten zien hoe we het hier wel kunnen doen. Dat zou mijn eerste plan en opdracht zijn aan het College.

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Dank u wel.

De heer DE JONG (BBB): Wij lazen gisteren een artikel in het Dagblad van het Noorden. Daar geeft u volgens mij aan dat de ChristenUnie graag wil dat de veestapel kleiner wordt. Klopt dat? Of hebben we dat niet goed gelezen? Wat ik hoorde net iets andere geluiden, maar...

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ja, ik weet niet hoe u het artikel interpreteert, maar dat staat er niet. De uitkomst dat er uiteindelijk een kleinere veestapel komt: ja, ik denk dat die hier logisch is. Maar dat is niet iets wat we als overheid moeten verzinnen voor de landbouw. We moeten ervoor zorgen dat we een extensivering van de landbouw beogen. En dat er dan landelijk gezien minder dieren komen, die is denk ik logisch. Maar voor Groningen hoeft dat niet per se zo te zijn. Als we hier genoeg grondgebonden akkerbouw en veeteelt met gesloten korte ketens hebben, dan weet ik niet of dat nodig is.

De heer DE JONG (BBB): Ik had toch het idee dat dat artikel wel enigszins die kant op suggereerde. Als u mij het toelaat, voorzitter, wil ik even een klein verhaaltje voorlezen: *'Er is rond Liefinghsbroek de meeste uitgebreide meetpilot uitgezet wat betreft stikstof. Die is gestart met akkoord destijds door een gedeputeerde van de ChristenUnie. Hier spendeert de provincie veel geld aan. Dit wordt gezamenlijk met TNO, UvA, RIVM en One Planet gedaan. Zelfs het Ministerie van LNV volgt dit nauwlettend. Binnenkort zal de adviescommissie met een eigen rapportage komen.'* En nu de vraag: wil de ChristenUnie nou voortijdig al een besluit nemen, voordat die uitslag bekend is?

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ja, ik weet niet wat u bedoelt met uw vraag. Waar wij voor zijn, is dat we uitvoering gaan geven aan de transitie van het landelijk gebied, dat we voor de natuurdoelen die overeind blijven in de wet- en regelgeving, eindelijk eens met een plan komen om die te gaan

halen. En dat we niet stil blijven staan en wachten op Den Haag, achterover leunen en zeggen: “Ja, al het geld is weg. Oh, wat jammer.” Maar dat we gaan vooruitgaan.

En de stikstofmetingen? Kijk, onze partij is ook voor het aanpassen van doelstellingen. Zij is ook voor het misschien ophogen van de rekenkundige ondergrens. Maar dat is niet het hele verhaal. Net als dat innovatie ook niet het hele verhaal. Want innovatie kost tijd en innovatie zorgt ervoor dat je op termijn andere dingen kan gaan doen. Dat is voor nu, voor 2027, te laat. Dat is voor 2030 te laat. Dus je moet een plan maken waarin je zowel de korte termijn als de lange termijn gaat bedienen. Onze oproep is: begin nou gewoon. Als je voor innovatie kiest, zorg er dan voor dat je met universiteiten en met boeren daadwerkelijk aan innovatie over vijftien, twintig jaar gaat doen. En niet dat je aankoopsubsidies voor één specifieke product gaat geven. Dat is geen innovatie.

De VOORZITTER: De heer De Jong, ten slotte.

De heer DE JONG (BBB): Ja, helaas geen antwoord op mijn vraag. Waarom niet gewoon dat onderzoek naar Lieftingsbroek afwachten? Uw eigen gedeputeerde heeft er destijds mee ingestemd en daar kunnen misschien wel heel goede antwoorden uit komen waar we mee verder kunnen.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ja, dat ben ik met u eens. Dus die onderzoeksresultaten kunnen heel belangrijk zijn. Misschien kunnen die de input voor de aanpassing van de waardebeoordeling voor het model en dat soort zaken. Dat ontslaat ons niet van de plicht om onze natuur te beschermen en onze waterkwaliteit op orde te brengen. Dat is die deadline van 2027 en daar voldoen we niet aan. Dus ja, we kunnen daarop wachten, we kunnen wachten tot uw eigen partij eindelijk met nieuwe plannen komt. De rechter heeft ons heel duidelijk gemaakt dat we niet meer kunnen wachten en dat het afschakelen van oude plannen zonder nieuwe plannen te ontwikkelen, geen heilzame weg is. Dus, nou ja, u kunt het niet met mij eens zijn, maar ik zie dat toch wat anders.

Inderdaad, de laatste alinea van mijn betoog. Met moed en daadkracht in de hand verwacht ik een gedegen plan omtrent de prioritering van de voorgestelde projecten. Verwacht ik dat de gedeputeerde komt met een overzicht welke financiering wordt aangevraagd. Verwacht ik dat er helderheid ingezet kan worden welke doelen we nog mijlver van af zitten en bij welke doelen we een aanzienlijke stap kunnen zetten met deze projecten. En verwacht ik – afgelopen woensdag hoorde ik een vlammend betoog van de gedeputeerde daarover – lobbyinspanningen binnen het IPO en naar Den Haag. En dan, voorzitter, is er een toekomstbeeld van Groningen dat verder reikt dan administratieve trucjes of mompelen over regels die niet deugen.

Al die verwachtingen, voorzitter, blijven voor mijn fractie nog onvoldoende ingevuld en daarmee werken we niet naar een betrouwbare overheid. Daarmee laten we zien dat we gewoon verdergaan met wat er al decennia gebeurt: een papieren werkelijkheid creëren en pijn doorschuiven. En dat roept bij mij woede op. Woede als dochter van hoop. En zij gaat wat mij betreft hand in hand met haar zus moed. Die woede en moed wens ik GS en deze gedeputeerde ook toe. Dan is vandaag het begin van een toekomst vol van hoop.

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Op tafel ligt het Statenstuk ‘Toekomst Landelijk Gebied’. Er is ontzettend veel aan de orde geweest, zowel binnen als buiten de Statenzaal. Ambtenaren, College- en Statenleden hebben dit besproken, maar in eerste plaats is het besproken met en door inwoners, boeren en diverse belangenorganisaties in zeven deelgebieden, die samen onze prachtige provincie vertegenwoordigen en vormgeven. Dat laatste, die betrokkenheid van onderop, maakt dit document uniek. Onze fractie is ontzettend trots op de inzet van iedereen, ondanks de chaos en de zware druk – dat hebben we in de commissie al geconstateerd – en die lag voornamelijk ook op onze beleidsmedewerkers en bestuurders. Toch is er een heel sterke dynamiek en betrokkenheid gecreëerd. Dat heeft geleid tot het document dat we vandaag ter vaststelling aangeboden krijgen.

Uit alle teksten en voorstellen blijkt volgens onze fractie dat een integrale aanpak precies dat is wat ons buitengebied nodig heeft. Het gaat namelijk niet alleen om de boer, maar om een groot netwerk van gebruikers en alle belangen die met elkaar verbonden moeten worden binnen de thema's water, klimaat, bodem en natuur. Kortom, er ligt een stuk voor dat volgens gedeputeerde Emmens het DNA van onze provincie weerspiegelt. En dat is wat onze fractie aanspreekt.

Het keurslijf van de Transitie Landelijk Gebied hebben we ingewisseld voor een krachtig Gronings antwoord. ‘Als het kan zoals het moet, dan moet het maar zoals het kan.’ We willen het op onze manier en met het DNA van onze gebieden als leidraad. We werken aan wettelijke doelen en verplichtingen op onze manier en in ons tempo. Wat goed is voor Groningen, bepalen we samen met onze inwoners. We hebben hier een schat aan kennis en Gronings enthousiasme. Niet met grote

woorden, maar met stugge volharding en realiteitszin. Want 'snakken' zit niet in onze aard. 'Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg': dat is het credo van heel veel Groningers op het platteland.

Maar dat betekent niet wat wij hier niet aan de toekomst denken. Integendeel, hier ontstaan fantastische plannen en initiatieven. De gebiedsplannen staan er vol mee. Maar nuchter als we zijn, weten we dat hardlopers doodlopers zijn. En in tegenstelling tot wat veel collega's hebben opgemerkt, zien wij in onze fractie tijd als onze vriend en niet als onze vijand. Want zorgvuldig en doordacht hebben wij in kaart gebracht wat de problemen zijn. Maar ook wat de mogelijkheden en wat de kansen zijn in onze provincie. En met dit plan hebben wij iets te bieden aan onze inwoners en aan het Rijk. De basis is gelegd. Laten we vooral voortborduren op de energie die is ontstaan.

Als laatste wil ik nog even terugkomen op de woorden van de gedeputeerde over het Gronings DNA. De meeste mensen weten: DNA bestaat uit strengen van genen. En elk gen heeft een unieke eigenschap die samen de persoon, maar in onze vergelijking het gebied karakteriseren. In de beschrijving van het DNA van deelgebied De Veenkoloniën ontdekten wij plotseling in de fractie dat er een gen mist. Dat kan toch nooit de bedoeling zijn geweest? Al eerder in de discussie brachten wij dit ter sprake. Het gaat hierbij om de bodemdaling in het gebied van de magnesiumzoutwinning. Bodemdaling van deze omvang heeft zeker een impact op bijvoorbeeld de waterhuishouding in het gebied en daarmee ook op het gebruik van de grond. Diverse partijen, zowel inwoners als boeren, hebben aangegeven zich oprecht zorgen te maken over deze ontwikkeling, die naar verwachting nog tientallen jaren zal doorgaan. In de overige deelgebieden heeft bodemdaling een terechte plek gekregen in de gebiedsontwikkeling. Maar om onduidelijke redenen is dat in de Veenkoloniën niet het geval.

De VOORZITTER: Dit was het laatste punt, maar het kan ook kort, hè? Want u zit inmiddels royaal in de blessuretijd.

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Prima. Ik heb nog één zin

De VOORZITTER: Ga uw gang.

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Ja, goed. Onze fractie zou deze fout graag herstellen door een aanvulling in de hoofdttekst. Daarmee hebben we een amendement klaarliggen dat we graag willen indienen. Alleen, ik moet helaas de voorzitter ook vragen om een korte schorsing, want het amendement moet nog even bijgewerkt worden. Vanwege de ziekte van onze fractiemedewerker is dat niet helemaal goed gelukt.

De VOORZITTER: Zullen we die schorsing doen nadat alle sprekers zijn geweest? Is dat oké? Dat het tegelijk valt met de voorbereiding van de eerste termijn van het College?

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Ja, dat lijkt mij ook een goed moment. Dat zou kunnen.

De VOORZITTER: Mooi, dan doen we twee schorsingen in één. De heer Hoogers.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Nou, ik ken de reikwijdte van het amendement natuurlijk niet tot in detail. Dat krijgen we later. Ik ben wel even benieuwd wat dan precies de beoogde toevoeging is voor de gebiedsprocessen, aangezien we natuurlijk te maken hebben met enerzijds bodemdaling en het gebruik van de bodem daar, maar anderzijds natuurlijk ook gewoon schade op te lossen hebben en dat soort zaken. Hoe moet dit precies ingepast worden in de plannen?

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Dank u voor de vraag. Een terechte vraag, denk ik. U hebt in mijn beleving kennis kunnen nemen van de inhoud van het amendement. Het amendement vraagt om een aanvulling in de hoofdttekst, niet in de tekst van het deelgebied. En met het opnemen van deze tekst in het document wordt de problematiek als het ware gelegitimeerd. Het is geen opdracht aan het College om daar uitvoering te doen plaatsvinden binnen de opdracht van de deelgebieden. Maar er wordt iets gevraagd, er wordt een constatering gedaan en die gaat als aanvulling mee in de hoofdttekst dat er sprake is van extreme bodemdaling en dat daar een gebiedsplan voor zou moeten worden opgesteld. Dat is mede ook naar aanleiding van het advies van de Mijnraad, die op een gegeven ogenblik heeft gezegd dat zij eventueel in het vervolg van de mijnbouwontwikkelingen in dat gebied toch zeker wil dat er medewerking wordt verleend aan een gebiedsplan. Maar het is dus niet de bedoeling met het amendement om de provincie opdracht te geven om dat plan uit te voeren. Het is gewoon een vermelding, net zoals in andere deelgebieden, van de problematiek die daar aanwezig is.

De VOORZITTER: Ik onderbreek de vergadering even. Want we gaan nu debatteren over een 'spookamendement' en dat heb ik veroorzaakt. Dus volgens mij is wat ik zonet deed en wat mij heel praktisch leek, niet praktisch. We moeten gewoon even schorsen en dan moet het amendement worden ingediend zodat we over een ingediend amendement kunnen praten. Dat komt de vergadering ten goede, denk ik. Dus ik stel voor dat we even schorsen. Hoelang hebt u nodig voor de definitieve versie van het amendement?

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Vijf minuutjes.

De VOORZITTER: Vijf minuten.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Deze interruptie telt dan niet, neem ik aan, hè?

De VOORZITTER: Ja, eigenlijk wel. Ik schors de vergadering.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.
Het woord is uitsluitend aan mevrouw Zondag.

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Dank u, voorzitter, en excuus voor dit oponthoud. Maar het is inmiddels nu helemaal oké. Ik bij dezen het amendement in namens Groninger Belang, SP, D66, Volt en de Partij voor de Dieren.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Het is een amendement, dus dan is het goed gebruik dat het niet wordt voorgelezen. De titel luidt: 'Gevolgen magnesiumzoutwinning'. Het volgnummer is 33 en Groninger Belang, SP, D66, Volt en de Partij voor de Dieren staan in het briefhoofd en de handtekeningen van de indieners staan eronder. En u was al klaar met uw betoog, hè, mevrouw Zondag? Dat is zo.

Dan denk ik dat het goed is om de woordvoerder namens de VVD het woord te geven en dat is de heer Bennema.

De heer BENNEMA (VVD): In een veranderende wereld is het de kunst om je zo goed mogelijk aan te passen. De geschiedenis laat zien dat Groningers dat kunnen, al is dat niet eenvoudig geweest. De omgang met een veranderend klimaat en leefmilieu is niet nieuw. Al eeuwenlang beheersen we het water. Pioniers dijken het land in en legden al in de negentiende eeuw drainagebuizen in de vruchtbare polders. Eind achttiende eeuw startte ook de Groninger boer Geert Reinders met het inenten van zijn veestapel. En ook nu in deze tijd zijn wij in staat om ons landschap mooi vorm te geven, natuurdoelen te halen en tegelijkertijd een landbouwprovincie te blijven.

Achteraf gezien laat de geschiedenis van Groningen zich lezen als een prachtig historisch verhaal, een heroïsch verhaal ook. Een traditie van innovatie waarin telkens vooruitgang werd geboekt. Maar de werkelijkheid is weerbarstiger. Veranderingen en aanpassingen maken onzeker en vaak werden ook doodlopende wegen ingeslagen. Daarom moeten wij als politiek duidelijkheid geven.

Bij het uitwerken van het programma TLG heeft de provincie goed samengewerkt met de vele partijen in het gebied. Het Groninger land is van ons allen en wij danken ook iedereen in dit huis die daaraan heeft bijgedragen en voor de rijke oogst aan mogelijkheden. Het is goed dat er veel aandacht is geweest voor de inbreng van onderop. Het NPLG mag als voorgeschreven plan van de baan zijn, dat geldt niet voor de doelen die vastgelegd zijn in de wet. De VVD vindt het van belang dat we doorgaan met het uitwerken van de doelen en we als een betrouwbare overheid zekerheid verschaffen aan onze inwoners. Bij de uitwerking is het dan ook de kunst om zoveel mogelijk ruimte te geven aan onze boeren en inwoners over hoe zij de doelen willen bereiken. Net als de BBB zojuist stelde: zet de boer aan het roer. Zij zijn de auteurs van ons landschap en de sleutel tot de oplossing. De belangrijkste zaken waar we mee aan de gang gaan in de komende periode, zullen zijn: innovatie, agrarisch natuurbeheer, groen-blauwe dooradering en *last but not least* wil ik ook de flexibele kustzone nog even memoreren voor buitendijkse ontwikkelingen.

Er moet voldoende geld zijn. Wij hebben als VVD ook samen met iedereen hier een motie ingediend, 'Geen taken zonder knaken', een titel van de SP. Wij vragen ook aan het College hoe het nu denkt over een vervolg en de onontkoombare prioritering. Wij vragen het College ook aandacht te hebben voor de inkomenseffecten en de leefbaarheid op het platteland.

Tot slot wil ik zeggen, voorzitter: de aanloop van dit plan kent een heel turbulente geschiedenis. En nu de rust weergekeerd is, zien we meer consensus ontstaan. Dus is het goed om het voorliggende plan vast te stellen, door te gaan met de uitvoering en de energie in het gebied te behouden.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Mooie woorden van gedeputeerde... eh, de heer Bennema, voor de toekomst van het College. Mij uit het hart gegrepen. Ik ben wel even benieuwd: zijn de heer Bennema en de VVD het dus met ons eens dat we daardoor ook even een oproep moeten doen als Staten hoe we dat dan gaan doen? Dus wat zijn de kaders? Wat zijn de deadlines? En hoe komen we tot een prioritering van projecten?

De heer BENNEMA (VVD): Nou, dat zat ook gedeeltelijk in mijn verhaal. Ik heb de ChristenUnie het vaker horen vragen. Ja, daar zullen we naar moeten kijken. Want het doel bereiken voor 100 procent is op 3,3 miljard bijvoorbeeld gesteld. Wij vragen ook hoe het College dat voor zich ziet. Er zit al wat laaghangend fruit en er is ook een rijke opbrengst van de andere ideeën in de plannen. Kijk gewoon wat daarvan haalbaar is. Bekijk ook de effectiviteit in de zin van stikstofreductie, het halen van natuurdoelen. Waar kun je dat het makkelijkst doen? Wat is efficiënt? En wat is ook gedragen door het gebied? Als je die drie dingen bij elkaar legt, dan zou je tot een prioriteit kunnen komen, denk ik. Ik vraag het College ook om daarmee aan de slag te gaan.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Geen woorden verder van mijn kant, dank aan de heer Bennema.

Mevrouw FEENSTRA (SP): De VVD spreekt van energie in het gebied. Is de VVD ook ervan op de hoogte dat er ook energie in de agrarische ondernemers die willen experimenteren en een aanvraag doen voor subsidies, maar dan stuklopen en niet weten hoe ze nou verder kunnen?

De heer BENNEMA (VVD): Ja, er zitten ook veel problemen rondom innovaties. Je moet zorgen dat er goede innovaties beschikbaar zijn, dat agrariërs ook de weg weten hoe ze dat kunnen aanvragen. En tegelijkertijd ligt er ook voor de overheid de uitdaging om te zorgen dat geïnvesteerd kan worden in goede innovaties. Je hebt de zogenaamde – om het nou even een beetje technisch te maken – RAV-lijsten waarop je kunt investeren. Dus als je één keer investeert, moet je ook zekerheid hebben dat die investering ook lonend en dat je daarmee ook naar de toekomst toe verder kunt in je bedrijf. Dus dat is ook een taak waar de overheid om de hoek komt kijken – dat is ook de landelijke overheid. In dat opzicht roepen wij ook GS om daarnaar te kijken, dat het ook rechtszeker is als je investeert in die innovaties.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja, voorzitter, de vraag aan de VVD: heeft dat dan alleen maar met landelijke RAV-lijsten te maken? Of is de VVD ook op de hoogte van subsidies zoals bijvoorbeeld Fascinating waar hier in deze provincie mogelijkheden voor liggen en waar boeren op stuklopen? Is de VVD daarvan op de hoogte?

De heer BENNEMA (VVD): Nou dreigt het wel heel gedetailleerd te worden. Ik denk gewoon dat we dat hier niet het algemeen kunnen zeggen. Als er problemen zijn bij wat niet goed loopt en wij zijn daar zelf mede aan zet zijn, bijvoorbeeld omdat wij uitvoeringsinstanties onder ons hebben, ja, dan moet het College daarnaar kijken en kijken hoe we dat beter kunnen stroomlijnen.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Voorzitter, er is veel gesproken over energie en die is er ook. Maar waar er niet over gesproken wordt, is hoe we hiertoe zijn gekomen en waarom dit nodig is. Wij hebben die analyse gemaakt. Want ons landelijk gebied staat onder druk. Boeren worden gedwongen te werken in het keurslijf van corporaties, supermarkten, banken en grote agrobédrijven, in plaats van dat deze organisaties voor boeren werken. Dit systeem is gebaat bij de status quo en remt boeren die willen innoveren om bijvoorbeeld minder chemie te gebruiken of die tot een ander verdienmodel willen komen, af. Dit systeem levert kortetermijnwinsten op voor enkelen, terwijl agrarische ondernemers, natuur en het platteland de lasten dragen. Ook het klimaat, want in Nederland wordt 8 megaton CO₂ uitgestoten door de landbouw volgens het CBS – in tegenstelling tot wat de BBB net te berde bracht. Ten zuiden van Veendam zakken we letterlijk weg door de gevolgen van de zoutwinning.

Kortom, zonder echte systeemverandering is er geen toekomst voor een eerlijk en duurzaam landelijk gebied. De huidige plannen best wel een stap in de goede richting, maar om boeren en natuur écht te helpen, moeten we een paar structurele weeffouten oplossen en uit het systeem halen. Want nu dient het systeem vooral de belangen van de partijen die de status quo in stand willen

houden. En daarom stellen we de volgende verbeteringen boven op het plan voor de toekomst van het landelijk gebied.

Als eerste: breek de macht van de supermarkten met de ondersteuning van lokale ketens, zodat consumenten beter toegang krijgen tot gezond en lokaal voedsel en boeren een eerlijke prijs ontvangen. Wij merken dat ondernemers nog niet goed weten hoe ze van bestaande subsidies voor korte ketens gebruik kunnen maken. Een duidelijk loket lijkt ons een goed idee.

Ten tweede: maak de landbouwgrond toegankelijk voor agrarische ondernemers door speculatie en prijsopdrijving tegen te gaan. Daarvoor hebben we een motie.

De VOORZITTER: Een motie met het briefhoofd van de SP. Daar staat boven 'Provinciale Grondbank voor duurzaam en eerlijk grondbeheer'. Deze motie heeft als volgnummer 205 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 februari 2025,

Constaterende dat:

- grote marktpartijen en investeerders steeds vaker grond opkopen, waardoor de kosten stijgen;
- grondspeculatie en prijsopdrijving de toegang tot landbouwgrond bemoeilijken voor boeren, duurzame ondernemers en maatschappelijke organisaties;
- een provinciale grondbank zonder winstoogmerk een effectief instrument kan zijn om grond toegankelijk en betaalbaar te houden voor boeren, natuurbeheer en andere maatschappelijke doelen;
- de provincie Fryslân om deze redenen in 2022 een grondbank heeft opgericht;

Overwegende dat:

- de provincie een actieve rol kan spelen in het beheren en beschikbaar stellen van landbouwgrond voor duurzame landbouw, natuurontwikkeling en waterbeheer;
- een provinciale grondbank aansluit bij de doelstellingen die uit de gebiedsprocessen zijn gekomen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- te onderzoeken hoe een provinciale grondbank kan worden ingericht met als doel om grond betaalbaar en beschikbaar te maken voor duurzame landbouw en welke rol de provincie hierin kan spelen;
- in kaart te brengen welke financiële middelen en beleidsinstrumenten hiervoor ingezet kunnen worden;
- de uitkomsten hiervan voor te leggen aan Provinciale Staten;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer BENNEMA (VVD): Voorzitter, ik ben een vraag over de reikwijdte van deze motie. Want het klinkt nou een beetje alsof er een soort provinciaal grondsysteem moet komen waarbij alle grond verhandeld wordt via een grondbank. Of is het nou de bedoeling dat juist voor bijvoorbeeld herinrichting en transitie in het kader van Toekomst Landelijk Gebied een grondbank wordt opgericht?

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ik heb het ook bij Prolander nagevraagd, want daar is al een soort grondbank van wat we al hebben. Is dat toereikend om deze gebiedsplannen te ondersteunen? En het antwoord van Prolander was: nee, dat is niet voldoende. Dus daar moeten we een uitbreiding op vinden en dat is ook het doel. Ja, als je het aan de Socialistische Partij vraagt, dan zouden best wel het eigendom willen hebben van heel veel grond en dan met pachtsystemen willen werken. Maar in dit geval is het voorstel dat hier ligt, echt erop gericht om te zorgen dat je een systeem hebt dat de grond die nodig is voor al die gebiedsplannen, toegankelijk en betaalbaar houdt. Zo heeft de provincie Friesland dat bijvoorbeeld een paar jaar geleden gedaan en dat heeft zichtbare resultaten gehad tot nu toe. Dus dat is eigenlijk een beetje in die gedachte ons voorstel.

De heer BENNEMA (VVD): Nou, het gaat al een beetje de goede kant op. Ik vrees wel voor een wolf in schaapskleren als ik het betoog van de SP hoor. Maar als het zo is en als ik het zo kan zien dat een grondbank juist bedoeld is om in deze periode van aanpassingen in het landelijk gebied te fungeren en als ook de middelen in verhouding tot het doel en de kosten staan en als dat de bedoeling is van deze motie, dan lijkt het mij een stuk werkbaarder. Dus als u dat kunt bevestigen, dan... Dus u kunt inderdaad bevestigen dat dit alleen voor bijvoorbeeld de Transitie Landelijk Gebied is?

De VOORZITTER: De heer Bennema deed bijna een belofte...! Mevrouw Feenstra.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja, deze motie komt rechtstreeks voort uit wat in het gebiedsplan van Duurswold staat: de oproep dat zij dit kunnen als er een groundbank. Dus wij hopen van harte op uw steun.

Als derde: richt subsidies naar daar waar ze horen. Bij boeren en bij dorpen en niet bij de grote agrobedrijven zonder voordelen voor het platteland. Zorg ook dat agrarische ondernemers leergeld hebben en experimenteerruimte. Daarvoor hebben wij ook een motie.

De VOORZITTER: De motie waarboven 'Directe lokale steun', met de briefhoofden overigens van de SP en de Partij voor de Dieren. Deze motie heeft als volgnummer 206 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 februari 2025, Constatende dat:

- het Fascinating-programma als doel heeft duurzame landbouw en gezonde voeding in Groningen te bevorderen;
- lokale agrarische ondernemers behoefte hebben aan financiële steun om te kunnen experimenteren met duurzame teelt- en bedrijfswijzen;
- lokale agrarische ondernemers behoefte hebben aan financiële steun om de overgangskosten te dekken die gepaard gaan met de implementatie en uitvoering van nieuwe duurzame teelt- en bedrijfswijzen;
- lokale agrarische ondernemers in de praktijk moeilijk toegang hebben tot de Fascinating-subsidieregeling om hun experimenten te financieren, daar waar grote coöperaties dat makkelijker aangaat;
- dit in strijd is met de doelstelling om de regionale economie en duurzame landbouw te ondersteunen;

Overwegende dat:

- het belangrijk is dat publieke middelen niet alleen terechtkomen bij grote coöperaties of organisaties, maar ook bij lokale agrarische ondernemers, die daadwerkelijk bijdragen aan een sterke, duurzame plattelandseconomie;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- in samenspraak met agrarische ondernemers een evaluatie uit te voeren van het subsidieprogramma Fascinating, met als doel inzicht te krijgen in hoe deze programma's lokaal meer impact kunnen maken, en de uitkomsten van deze evaluatie te gebruiken om het subsidieproces effectiever en doelgerichter in te richten;
- te onderzoeken of een garantiefonds en/of leergeldfonds een mogelijkheid is om meer agrarische ondernemers te laten experimenteren;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Ja, ik had een vraag aan de SP. Weet de SP of het Fascinating-project zelf al een cyclus heeft? Of het gewoon al op de rol staat om dit te evalueren?

Mevrouw FEENSTRA (SP): Nee, dat weet mevrouw Feenstra niet. Maar ik heb gesproken met een aantal agrarische ondernemers dat een aanvraag heeft gedaan bij Fascinating, maar tegen een muur aan liep omdat ze te horen kregen dat het wel een samenwerking met een coöperatie moest zijn. Ik heb ook gesproken met Tjeerd Jongsma, de initiator van Fascinating. Die zegt: 'Dat staat niet in de reglementen, dat is niet zo.' Kortom, er is behoorlijk wat ruis in het hele proces en eigenlijk zijn er bij die dingen die in de gebiedsplannen, ook wel *matches* met Fascinating, omdat ze zowel de gebiedsplandoelen als de Fascinating-doelen dienen. Maar zorg dan ook dat dat goed loopt en dat het bereikbaar is voor agrarische ondernemers. Want dan hebben we een win-winsituatie. Dus dat is de oproep, de achterliggende gedacht en de oorzaak achter deze motie.

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Ik ben heel benieuwd wat het College hierop als antwoord heeft. Dat is een mening, dat is geen vraag. Ik stop hier.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Wat wij ook ondersteunen, is: start het gebiedsproces voor het zoutwinningsgebied om de gevolgen in kaart te brengen en aan te passen. Daarom hebben we ook dat amendement van Groninger Belang gesteund.

Provinciale Staten moet kiezen voor een toekomst waarin boeren en de natuur centraal staan. Dit vraagt om lef en politieke keuzes – of moed, zoals de ChristenUnie betoogde. Wat ons betreft is

het wachten op beleid uit Den Haag voorbij. Daar is beleid allang onder druk van de big-agrolobby in de wachtstand gezet en wij rekenen dan ook op deze Staten.

Bij de PAS zijn wij er niet voor om normen aan te passen, maar wij willen wel heel graag weten hoe het College daartegenaan kijkt.

En als laatste: zet de boer weer aan het roer, zei de BBB. En agro-ecologie doet dat. Bij agro-ecologische landbouw staan lokale omstandigheden, lokale kennis, zeggenschap en autonomie van de boer centraal en een gesloten kringloop.

De VOORZITTER: Dat laatste punt mag heel kort.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja. Als we daar nu naartoe groeien, dan pas hebben we echt een toekomst voor het landelijk gebied.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Voorzitter, hoopvolle woorden al van GroenLinks en de VVD. Ik kan niet wachten tot dat akkoord voorligt. En ook mooie woorden van de ChristenUnie waar we ons grotendeels bij kunnen aansluiten.

De gedeputeerde noemde dit gisteren in een interview 'het beste plan ooit'. Als D66 vertrouwen wij ook echt op de eigen kracht van mensen en wij steunen de plannen dan ook vanuit de gebieden. Dit is inderdaad echt een mooie basis die er ligt. Dank ook aan iedereen die hieraan mee heeft gewerkt. En fijn om te horen dat er nog steeds energie in de gebieden zit.

Maar D66 zou D66 niet zijn als wij zeggen: het kan nog wel een tandje groener. Dus hebben wij hier nog een motie.

De VOORZITTER: Deze motie is voorzien van het groene logo van D66 en dat van Volt en de SP. De titel van de motie is 'Bloemetjes en bijtjes'. De motie heeft als volgnummer 207 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 februari 2025,

Constaterende dat:

- de provincie op grond van de Omgevingswet, artikel 2.19, vijfde lid, onder 3 van de wet zorgdraagt voor het behoud en herstel van een staat van gunstige instandhouding voor plant- en diersoorten op de Rode Lijst;

Overwegende dat:

- het niet goed gaat met de bestuivers zoals zweefvliegen en bijen in Nederland;
- deze bestuivers van belang zijn voor het voortbestaan van diverse plantensoorten waaronder gewassen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- op grond van de Omgevingswet, artikel 2.19, vijfde lid, onder 3 van de wet met een actieplan te komen om bestuivers zoals zweefvliegen en bijen en andere Rode Lijst-soorten te beschermen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Gisteren lazen we ook dat de waterkwaliteit door chemische verontreiniging weer verslechtert. Wat D66 betreft blijven we ons vasthouden aan alle natuurdoelen. Dat hebt u in een interruptie al kunnen horen, dus vandaar dat we hier ook een motie over hebben.

De VOORZITTER: Een motie met de briefhoofden van D66 en Volt. De titel is 'Sta voor de doelen!'. De motie heeft als volgnummer 208 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 februari 2025,

Constaterende dat:

- de doelen voor de Kaderrichtlijn Water, het verbinden van Natuurnetwerk Nederland, het reduceren van stikstofneerslag en de Vogel- en Habitatrichtlijn, ondanks het wegvallen van de gelden uit het Transitiefonds, blijven staan en van belang zijn;

Overwegende dat:

- het behoud van natuur en biodiversiteit bijdraagt aan ons landschap, een robuuste landbouw, het opvangen van extreme regenval en hitte en de gezondheid van de mens zelf;
- het voorkomen van het inklinken van veenweidegebieden ook schade aan huizen en infrastructuur voorkomt;

- het reduceren van de stikstofuitstoot en bijbehorende neerslag, het behalen van de Vogel- en Habitatrichtlijn, het verbinden van Natuurnetwerk Nederland, de groen-blauwe dooradering, het behoud van weidevogels en het behalen van de Kaderrichtlijn Water onze natuur helpen verstevigen;
- het verminderen van verontreinigingen in het water bijdragen aan schoon drinkwater, het verminderen van zuiveringskosten en het behalen van de Kaderrichtlijn Water;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- zich te committeren aan het tijdig behalen van doelen voor de Kaderrichtlijn Water, het verbinden van Natuurnetwerk Nederland, het reduceren van stikstofneerslag en de Vogel- en Habitatrichtlijn en hierbij actief te lobbyen bij het Rijk voor budget en middelen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Er is al veel gezegd natuurlijk in de commissie op inhoud. Dus deze motie moet geen verrassing zijn over de landbouwadviseurs.

De VOORZITTER: Een motie met de briefhoofden van D66 en Volt. De titel is 'Verbind agrarische kennisnetwerken en landbouwadviseurs met elkaar'. De motie heeft als volgnummer 209 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 februari 2025,

Constaterende dat:

- de provincie Groningen een beperkt budget heeft om onafhankelijke landbouwadviseurs aan te stellen;
- de provincie Groningen circa 2.500 agrarische bedrijven heeft;

Overwegende dat:

- landbouwadviseurs boeren kunnen ondersteunen bij het verduurzamen van hun bedrijfsvoering, het wegwijs maken in de regelgeving en bij mentale problemen;
- de aanstaande landbouwtransitie en bijbehorende verduurzaming van de bedrijfsvoering kennisintensief zijn;
- de landbouwadviseurs maatwerk kunnen bieden aan vakmanschap en het karakter van de boer zelf, het type bedrijf en het bodemtype op het bedrijf;
- deze landbouwadviseurs in tegenstelling tot veel erfbetreders geen winstoogmerk hebben;
- er in de agrarische sector veel kennisnetwerken bestaan zoals studieclubs;
- het verbinden van de landbouwadviseurs met kennisnetwerken in de agrarische sector zorgt voor een kennisuitwisseling, waarbij de landbouwadviseurs spin in het web worden;
- dit zorgt voor een samenwerking waarbij gewerkt wordt vanuit wederzijds vertrouwen;
- het beperkte budget voor de landbouwadviseurs zo efficiënt wordt ingezet voor een zo groot mogelijk bereik;
- de huidige landbouwadviseurs worden ingezet voor het ondersteunen van PAS-melders;
- dit is gedaan zonder de Provinciale Staten actief te informeren;
- dit minder bijdraagt aan het verduurzamen van de agrarische sector in het geheel;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- binnen drie maanden een plan op te stellen waarbij de landbouwadviseurs zo spoedig als mogelijk niet alleen worden ingezet voor PAS-melders, maar voor het verduurzamen en ondersteunen van de gehele agrarische sector in de provincie Groningen;
- de landbouwadviseurs in dit plan actief te verbinden met gebiedsprocessen en bestaande kennisnetwerken in de agrarische sector zoals studieclubs;
- hierbij kennisinstellingen, ketenpartners en andere gebiedspartners actief te betrekken bij het opstellen van dit plan;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, voorzitter, als D66 denken wij in kansen en de gedeputeerde gaf gisteren in datzelfde interview met RTV Noord aan, zich verantwoordelijk te voelen voor de PAS-melders. En dat sluit weer aan bij deze motie over het denken in kansen.

De VOORZITTER: En hier betreft het een motie met de briefhoofden van D66, Volt en de Partij voor het Noorden, titel 'Denken in kansen'. De motie heeft als volgnummer 210 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 februari 2025,
Constaterende dat:

- de provincie Groningen een relatief hoog aantal PAS-melders heeft (circa 160) en een laag aantal Natura 2000-gebieden, waardoor zij sterk afhankelijk is van het handelen van het Rijk en naburige provincies;
- het ontbreken van een vergunning zorgt voor grote onzekerheid in de bedrijfsvoering, het verkrijgen van leningen en de verkoop van bedrijven;

Overwegende dat:

- er meer mogelijkheden zijn binnen de provinciale bevoegdheden;
- denken in oplossingen in plaats van belemmeringen ook mogelijk is;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- vóór de PAS-melders die willen, de mogelijkheden voor een twee bedrijfstak in kaart te brengen binnen drie maanden en met hen te bespreken;
- de mogelijkheden die de provincie heeft om PAS-melders te helpen bij het ontwikkelen van een tweede bedrijfstak om hun economische veerkracht te vergroten, in kaart te brengen;
- hierbij te kijken naar andere portefeuilles binnen de provinciale bevoegdheden zoals onder ander: de vrijetijdseconomie, energie en wonen;
- hier rekening mee te houden met de uitwerking van de Omgevingsvisie;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja? O, ik hoor net dat het CDA hierbij op wilde.

De VOORZITTER: Te laat, denk ik. De motie is al ingediend. Mevrouw Benjamins vervolgt haar betoog.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Oké, mevrouw Benjamins mist ook weleens wat.

Maar, voorzitter, de Greenpeace-uitspraak heb ik niet gemist. In de commissie hebben wij uitgebreid gesproken over het zorgvuldig kiezen van woorden. Op 22 januari zei gedeputeerde Emmens in het RTV Noord-interview: "Deze uitspraak is het gevolg van wet- en regelgeving die niet functioneert." Gisteren gaf hij aan dat die 'niet deugt'. Is dit het standpunt van het College of is dit een persoonlijke mening?

Tot slot: wij missen de prioritering, visie en daadkracht met alles wat wij tot nu toe hebben gezien. Het geeft D66 toch het gevoel dat de pauzeknop toch echt wel is ingedrukt. Welke concrete stappen kunnen wij verwachten, behalve een niet-goedgekeurd plan bijvoorbeeld aan de minister? Hoe serieus worden wij als Staten in de besluitvorming genomen? Daarnaast: welke boodschap heeft de gedeputeerde meegegeven aan de minister? De zegen dat er geen geld meer is of de motie 'Knaken voor taken'?

Voorzitter, 'het beste plan'. Hoe gaat de gedeputeerde de hand van de pauzeknop afhaken om dit 'beste plan' ten uitvoer te brengen.

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik stel voor dat wij een kwartiertje schorsen voor het strekken van de benen en het nuttigen van nog wat koffie en thee. De vergadering is geschorst.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering, om het woord te geven aan de woordvoerder namens de Partij voor de Dieren, mevrouw Ten Hoeve.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): We komen vandaag samen om het opnieuw te hebben over de olifant in de kamer: geitenpaadjes als zogenaamde technologische innovaties. Hiermee worden we al decennia zoet gehouden. Ze worden met hooggespannen verwachtingen in de markt gezet, maar als er objectief naar gekeken wordt, blijkt het tegen te vallen wat dergelijke innovaties brengen.

Daarom nu een eerste motie in een serie van zes.

De VOORZITTER: Ik heb een motie van de Partij voor de Dieren, titel 'Geen geld naar de mestkelder!'. De motie heeft als volgnummer 211 en eindigt met de volgende oproep aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 februari 2025,
Constaterende dat:

- de provincie de voorbije jaren subsidies openstelde voor investeringen die zouden moeten leiden tot stikstofreductie, zoals mestrobots en sproei-installaties;
- de provincie voornemens is om komend jaar een subsidieregeling open te stellen voor de aanschaf van de LelySphere;
- in de melkveehouderij op korte termijn omvangrijke stikstofreductie noodzakelijk is;
- innovatie tot nu toe geen effectieve manier is gebleken voor deze reductie;

Overwegende dat:

- de LelySphere de enige gesubsidieerde innovatie is die voor melkveehouders in aanmerking komt, aangezien dit de enige 'bewezen effectieve innovatie voor melkveehouders' zou zijn;
- aanschaf van één gesubsidieerde LelySphere voor een bedrijf met 120 koeien 150.000 tot 170.000 euro kost, waarvan een boer zelf gemiddeld 35.000 euro moet investeren, naast de kosten voor een onderhoudscontract en hoog stroomverbruik;
- uit onafhankelijk onderzoek blijkt dat de LelySphere de beloftes niet waarmaakt en in veel gevallen weinig effectief is;
- er daarnaast twijfel bestaat over de goede werking van de LelySphere op de langere termijn, onder langdurige praktijkomstandigheden;
- eventuele stikstofwinst behaald met de LelySphere en soortgelijke innovaties na de recente uitspraken van de Raad van State sowieso uitsluitend ten goede mogen komen aan natuur;
- boeren dringend behoefte hebben aan duidelijkheid over de toekomst van hun bedrijf;
- overheidsgeld beter kan worden ingezet om boeren te begeleiden naar bewezen toekomstbestendige oplossingen.

Roepen het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten op om:

- geen nieuwe subsidies open te stellen voor de aanschaf van de LelySphere;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Wat wij al decennia propageren, is een systeemverandering in plaats van doorgaan op de doodlopende weg van symptoombestrijding, zoals bij de voorgenoemde motie. Wij willen de diverse natuurschades op het gebied van waterkwaliteit, natuurherstel en luchtvervuiling integraal en dus in samenhang oplossen. Toekomst voor de boeren, voor de natuur, voor de waterkwaliteit.

Gisteren weer de Europese Commissie die Nederland een serieuze waarschuwing geeft over de erbarmelijk slechte waterkwaliteit: te veel meststoffen en chemicaliën. De Kaderrichtlijn Water-doelen ver buiten bereik. We kunnen niet langer op onze handen blijven zitten totdat er uit Den Haag witte rook komt.

Laten we daarom beginnen in Groningen met de volgende motie, die inzet op maximaal natuurherstel.

De VOORZITTER: Het is een motie met het logo van de Partij voor de Dieren, de SP en Volt. En die heeft als titel 'Daadkracht in stikstofcrisis!'. De motie heeft als volgnummer 212 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 februari 2025,

Constaterende dat:

- de impact van de recente juridische uitspraken ook in Groningen groot is;
- in Groningen naast agrariërs ook de woningbouw, infrastructurele projecten zoals versterking van het energienetwerk en dijkverzwaringen in een vacuüm terecht zijn gekomen;
- daarnaast een deel van de bedrijven en projecten met terugwerkende kracht natuurvergunningen moet aanvragen;
- ook in Groningen de landbouwsector de grootste uitstoter van stikstof is waarbij de hoogte van de depositie ongeveer gelijk is aan het Nederlands gemiddelde;

Overwegende dat:

- versnelling in het stikstofdossier zeer urgent is;
- forse stikstofreductie en maximaal natuurherstel de enige valide oplossingen zijn;
- bijna al het rijksbeleid en de bijbehorende financiering om agrariërs weg uit de crisis te leiden, is ingetrokken;
- de provincie vooralsnog blijft wachten op nieuwe handvatten uit Den Haag;
- van het provinciebestuur echter meer eigen initiatief en daadkracht mag worden verwacht;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- uiterlijk eind Q2 een 'crisisaanpak' te presenteren, met voor Groningen effectieve maatregelen voor stikstofreductie en natuurherstel;
- inclusief een doorrekening van de effecten per maatregel;
- inclusief een tijdspad per wanneer maatregelen tot stikstofruimte gaan leiden;
- aan te geven welke maatregelen uitgevoerd kunnen worden met provinciale middelen en voor welke maatregelen geld van het Rijk een absolute voorwaarde is;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Eenzelfde versnelling zien wij graag in de veenweidegebieden. De veenoxidatie vreet aan onze huizen, onze natuur en ons klimaat. De leden van de Landbouw- en Natuurtafel uit de gebiedsprocessen vragen de provincie om concrete maatregelen.

De VOORZITTER: Dit is een motie van de Partij voor de Dieren, 'Toekomst voor veenweidegebieden'. De motie heeft als volgnummer 213 en eindigt met de volgende uitspraak van Provinciale Staten: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 februari 2025, Constateerend dat:

- de provincies van het Rijk de taak hebben gekregen de veenoxidatie te verminderen, als onderdeel van het Klimaatakkoord;
- de veenweidenaanpak van de provincie, die onderdeel zou worden van het NPLG, nauwelijks terug te zien is in het Gebiedsplan TLG;
- in het deelgebiedenplan Veenkoloniën, veenweidegebied bij uitstek, niet wordt gesproken over vernatting, aanpassing van grondwaterpeil of tegengaan van veenoxidatie;
- in het deelgebiedsplan 'Centraal Woldgebied en Duurswold' de veenweideproblemen weliswaar worden besproken, maar zonder enige aanzet tot maatregelen;
- de Landbouw- en Natuurtafel constateert dat aandacht voor en concretisering van de veenweidenaanpak ontbreekt;
- er vanuit het Rijk nog geen duidelijkheid is over hoe het Veenplan wordt voortgezet;
- Groningen in de fase Veenweide Strategie 1.0 zit, waarin nog geen maatregelen in uitvoering zijn;
- voor de periode 2025-2027 5.051,000 euro beschikbaar is voor het veenprogramma;

Overwegende dat:

- de opgave in de veengebieden urgent is: vertraging van de aanpak van veenoxidatie vormt een acute bedreiging voor natuur, (funderingen van) huizen en infrastructuur;
- de vertraging ook klimaatadaptatie verhindert: verhoging van het waterpeil bijdraagt aan waterveiligheid in periodes van extreem droog of nat weer;
- een aan de daling van het maaiveld aangepast (grond)waterpeil geen duurzame oplossing is, omdat dit nieuwe daling in de hand werkt;

Spreekt uit dat:

- een spoedige start van de uitvoering in de veenweidegebieden gewenst is;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

1. de Groninger aanpak niet volledig af te laten hangen van eventuele vervolgstappen van het Rijk;
2. in 2025 vast een start te maken met maatregelen om veenoxidatie tegen te gaan;
3. een deel van de beschikbare middelen in 2025 aan te wenden voor bijvoorbeeld 'laaghangend fruit' of 'no-regretmaatregelen';
4. de Staten te informeren over de voortgang;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): En dan nu de motie die inzet op stikstofreductie, een betere waterkwaliteit en biodiversiteit.

De VOORZITTER: Een motie met het briefhoofd van de Partij voor de Dieren. Die heeft als titel 'Ruim baan voor (plantaardige) korte ketens'. De motie heeft als volgnummer 214 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 februari 2025, Constateerend dat:

- het Gebiedsplan als doel heeft om toe te werken naar een toekomst- en klimaatbestendig, gezond en duurzaam ingericht landelijk gebied;
- uit de diverse gebiedsplannen (Gorecht, Centrale Wold en Duurswold en Veenkoloniën) de wens naar voren komt om intensiever in te zetten op korte ketens;
- agrarische ondernemers rondom de stad Groningen willen omschakelen naar natuurinclusieve bedrijfsvoering met behulp van kringloop- en biologische landbouw;
- door de gebiedspartners geconstateerd is dat er betere regelgeving moet komen om samenwerking op lokale schaal tussen bedrijven mogelijk te maken;

Overwegende dat:

- de Transitie Landelijk Gebied een prachtige kans biedt voor een grotere productie van lokaal, kwalitatief en gezond voedsel;
- inzet op voornamelijk plantaardige korte ketens bijdraagt aan het behalen van de doelen van stikstofreductie, waterkwaliteit en biodiversiteit;
- de overheid het welslagen van korte ketens kan versnellen middels stimulerend beleid en nieuwe regelgeving;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- uit te werken welke middelen en maatregelen de provincie in kan zetten om korte ketens te stimuleren;
- de uitkomsten van deze verkenning te delen met de Staten;
- de uitkomsten te implementeren in het concept-Landbouwprogramma en het concept-Provinciale Omgevingsvisie;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): We kunnen er niet omheen: stikstofreductie kan onmogelijk plaatsvinden zonder dat er ook minder boerderijdieren gehouden worden. Uit de maatschappelijke kosten-batenanalyse blijkt dat een dierwaardige veehouderij 2 miljard per jaar oplevert: een brede welvaart voor boeren, dieren en maatschappij. Veehouders krijgen op termijn een beter verdienmodel als ze minder dieren houden. Het aantal boeren kan in dit scenario zelfs toenemen.

De VOORZITTER: Ik heb een motie van de Partij voor de Dieren. Het betreft 'Een betere toekomst voor het landelijk gebied met minder vee'. De motie heeft als volgnummer 215 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 februari 2025,

Constaterende dat:

- het landelijk gebied, zijn inwoners en de natuur lijden onder de gevolgen van slechte waterkwaliteit, aantasting van de natuur, klimaatverandering en overmatige stikstofemissie;
- de Groninger veehouderij bijdraagt aan slechte waterkwaliteit en verlies aan biodiversiteit, alsmede verantwoordelijk is voor een flinke hoeveelheid CO₂ en methaan;
- de meeste stikstof afkomstig is uit de landbouw en wordt veroorzaakt door te veel dieren en te veel mest;
- in de Wet stikstof en natuurverbetering wettelijke doelstellingen staan om in 2025, 2030 en 2035 respectievelijk 40 procent, 50 procent en 74 procent van de stikstofgevoelige natuur op een gezond niveau te krijgen;
- 'groen en plantaardig boeren' dé uitweg voor de stikstof-, biodiversiteits-, water- en klimaatcrisis is;

Overwegende dat:

- de meest effectieve en snelste uitweg uit bovengenoemde crises vermindering van het aantal dieren in de veehouderij is;
- de Transitie Landelijk Gebied een uitgelezen kans biedt om serieus werk te maken van deze vermindering;
- een omschakeling naar extensieve, natuurinclusieve veehouderij de maatschappij 2 tot 12 miljard euro per jaar kan opleveren;
- de provinciale overheid medeverantwoordelijk is voor het behalen van de wettelijk vereiste nationale opgave tot stikstofreductie;
- de provinciale overheid derhalve reductie van dierenaantallen onderdeel moet maken van haar beleid en regelgeving;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- te onderzoeken welke middelen en maatregelen ter beschikking staan om te komen tot een reductie van dieren in de Groninger veehouderij;
- de Staten hiervan een overzicht te verstrekken;
- de resultaten te betrekken bij het opstellen van het Beleidsprogramma Landbouw en de concept- Provinciale Omgevingsvisie;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ten slotte. Wij willen toe naar een vorm van landbouw die natuurinclusief is. We staan een landbouw voor waarbij de dieren op een dierwaardige manier gehouden worden. Daarom deze laatste motie.

De VOORZITTER: Deze motie is een motie van de Partij voor de Dieren en Volt. Die betreft 'Naar een dierwaardige veehouderij'. De motie heeft als volgnummer 216 en eindigt met de volgende uitspraak van Provinciale Staten en het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 februari 2025,

Constaterende dat:

- het Gebiedsplan TLG als bouwsteen dient voor onder andere het Beleidsprogramma Landbouw en de Provinciale Omgevingsvisie;
- het Rijk heeft afgesproken om in 2040 tot een 'dierwaardige veehouderij' te komen;
- provinciaal ruimtelijk beleid en provinciaal landbouwbeleid mogelijkheden bieden om dierenwelzijn in de veehouderij te bevorderen en daarmee bij te dragen aan bovengenoemde doelstelling;

Overwegende dat:

- de transitie van het landelijk gebied aangegrepen moet worden om dierwaardige veehouderij te prioriteren;
- de huidige regelgeving en vergunningstrajecten zijn ingericht op de gangbare veehouderij, waarbij koplopers op het gebied van dierwaardige veehouderij vaak tegen beperkingen aanlopen;
- nieuwe regelgeving noodzakelijk is om dierwaardige (en natuurinclusieve) veehouderij mogelijk te maken;
- de Omgevingswet instrumentarium biedt om de sturen op dierenwelzijn, zoals middels het opnemen van instructieregels die doorwerken naar gemeentelijke bestemmingsplannen;

Spreekt uit dat:

- verbetering van dierenwelzijn in de veehouderij een provinciaal aandachtspunt is;
- de provincie het tot haar beschikking staande omgevingsrechtelijke instrumentarium en beleidsprogramma's dient te benutten om het welzijn van dieren in de veehouderij te verbeteren;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- te (laten) onderzoeken welke ruimtelijke middelen en overige beleidskeuzes ter beschikking staan om in Groningen een dierwaardige veehouderij te stimuleren;
- de resultaten middels een notitie ter beschikking te stellen aan de Staten, voorafgaand aan de agendering van het Beleidsprogramma Landbouw en de concept- Provinciale Omgevingsvisie;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Die zes moties moesten nog even indalen. Ik heb een vraag aan de Partij voor de Dieren. We proberen denk ik met wat we doen met deze gebiedsplannen, om een gedragen plan te krijgen dat ook integraal is. En nou zie ik toch een hele batterij moties langskomen op verschillende onderdelen. Hoe ziet de Partij voor de Dieren dit bij elkaar: die integraliteit en nu zoveel losse aandachtspunten?

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Hartelijk dank voor deze fijne vraag. Want het integrale, dat is juist wat wij voorstaan als partij. Dus ook in onze moties. Dat kan ook in elke motie teruggevonden worden waar het integrale aanwezig is. Ik zal ze er even bij pakken. Wanneer je bijvoorbeeld kijkt naar 'Daadkracht in stikstofcrisis', dan zetten we in op stikstofreductie en natuurherstel. Bij andere moties, en dus eigenlijk bij elke motie, kijken we naar de Kaderrichtlijn Water. Kijken we hoe we inderdaad die waterkwaliteit kunnen opkrikken. Kijken we naar biodiversiteit, stikstofreductie en waterkwaliteit. Bijvoorbeeld 'Ruim baan voor plantaardige korte ketens': dat wordt allemaal gewoon benoemd in de

overwegingen Dus als u ze erbij pakt, die moties, dan zult u zien dat wij ook benoemen in de moties zelf dat het integrale karakter voor de oplossing van de stikstofproblematiek er gewoon in zit.

Mevrouw Ik vroeg me nog af of de Partij voor de Dieren zich bij deze moties heeft laten leiden door de uitkomst van de gebiedsplannen of alleen van de doelen die voor ons liggen.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Nou, bij de vorige uitgebreide woordvoering ben ik uitgebreid op de gebiedsplannen ingegaan. Dus natuurlijk, wij gaan uit van die zeven gebieden. Wij gaan uit van het vooronderzoek dat fantastisch is. Wij hebben daar toen ook geuit hoe fijn het was dat daar niet op de stopknop gedrukt is, maar dat wij als Groningen ervoor gekozen hebben om gewoon dat onderzoek te blijven doen. Daardoor hebben wij in die zeven gebieden in kaart wat er aan de hand is. Vandaar ook één motie over de veenweideoxidatie. Die is juist daar ook op gestoeld, op dat gebied.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ondanks de zeven deelgebieden en de betrokkenheid van onderop en ook de goede intenties van de verantwoordelijk gedeputeerde heeft de PVV-fractie toch scepsis, voorzitter. Dit omdat het voorliggende Gebiedsplan naar onze mening vooral ruimte creëert voor natuurorganisaties en biologische bedrijven ten koste van de gangbare sector. Ook legt het plan overmatig nadruk op inclusie en diversiteit zoals die in de netwerken en de initiatieven aan de orde zijn. Voorzitter, 'duurzaam' betekent voor de PVV een reëel toekomstperspectief voor de Groningse boer dat haalbaar is, met een verdienmodel waar hij zelf achter staat en waar hij ook zelf in wil investeren.

Voorzitter, de inbreng van de PVV breekt ook een lans voor de schrijnende situatie van de Groningse PAS-boeren. Deze boeren, die volkomen te goeder trouw hebben gehandeld, zien hun PAS-meldingen waardeloos verklaard door een gerechtelijke uitspraak uit 2019. De dreiging van handhaving en het ontbreken van tijdige en concrete oplossingen plaatst deze bedrijven in een zeer benarde positie. Dat is niet alleen een juridische kwestie, maar een diep menselijke en economische tragedie. Het Rijk heeft beloofd de legalisatie van PAS-melders voor februari 2025 te realiseren. Maar het proces verloopt tergend langzaam en ineffectief. Boeren worden aan hun lot overgelaten. De onzekerheid over de toekomst leidt tot stress en financiële problemen vanwege het ontbreken van toekomstperspectief, vooral voor volgende generaties. Howel het positief is dat onze provincie middelen heeft aangevraagd en ontvangen om deze boeren te ondersteunen, moeten we erkennen dat deze regelingen tekortschieten. Het budget is namelijk ontoereikend om alle PAS-melders te helpen.

Het Gebiedsplan Toekomst Landelijk Gebied voor Groningen zal met GroenLinks in een nieuw College onzes inziens nog meer in de uitvoering gefocust zijn op onrealistische Brusselse natuur- en stikstofdoelen. De PVV-visie is dat plannen niet van bovenaf moeten worden opgelegd, maar voort moeten komen uit de praktijk, met draagvlak in de samenleving en dit geval zal moeten rekenen op breed draagvlak vanuit de landbouw en niet te vergeten de visserij.

Voorzitter, het halen van klimaatdoelen hebben geleid tot onhaalbare maatregelen met betrekking tot stikstofreductie en andere klimaatregelingen die aanzienlijk minder prioriteit zouden moeten krijgen, vinden wij. De PVV maakt zich ernstig zorgen dat een dergelijke nuchtere en realistische visie met GroenLinks in een nieuw te vormen College onder druk zal komen te staan. College, richt je niet langer op onrealistische doelen. Stimuleer innovaties die vanuit de intrinsiek gemotiveerde landbouwsector zelf worden aangedragen.

De heer DE WIT (CDA): Ja, voorzitter, het pleidooi dat de PVV houdt over de PAS-melders, is ons uit het hart gegrepen. Het is echt te gek voor woorden dat we daar niks aan kunnen doen. Maar wat vindt de heer Van Kesteren ervan dat de PVV, landelijk veruit de grootste partij in het kabinet, van die 24 miljard er maar vijf heeft overgehouden?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Voorzitter, ik ben regionaal Statenlid, Statenlid in de regio. En daar wil ik het ook bij laten. Ik lever mijn inbreng ook als Statenlid in de regio Groningen. En ik bemoei mij niet met landelijke politiek, maar ik heb wel een aanbeveling voor dit College dat zij hun tanden moeten laten zien aan Den Haag en Brussel. Maar daar kom ik later nog even weer op. Dan ga ik het echt specifiek maken.

De heer DE WIT (CDA): Ja, voorzitter, het is het goed recht van meneer Van Kesteren om dat zo te doen. Maar tegelijkertijd heeft hij in zijn eigen bijdrage wel over Brussel en wat andere politieke partijen zouden moeten doen. Wat vindt de PVV dan in dit huis dat er moet gebeuren om ervoor te zorgen dat we die PAS-melder wél kunnen helpen?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ik wil een College dat lef moet tonen als ze in Den Haag komen of in Brussel en voor onze inwoners moet staan en met name voor onze agrarische sector. Want die verdient beter. En zoals ik het nu interpreteer en nu ook concludeer, is dat natuurorganisaties en klimaat- en natuurdoelen volledig tegen de belangen van de agrarische sector in gaan.

De VOORZITTER: De heer De Wit, ten slotte.

De heer DE WIT (CDA): Dan ben ik benieuwd wat de PVV vanuit de rol als Statenlid gaat doen om de landelijke collega's ervan te overtuigen dat er meer geld nodig is, zodat we een koude sanering van het platteland in Groningen kunnen voorkomen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, voorzitter, het is hetzelfde liedje weer. De PVV-fractie vecht tegen de stroom in. Want over het algemeen streeft het merendeel van de partijen naar de natuur- en ecologische doelen en legt zijn oor nauwelijks te luister bij onze agrarische sector, bij onze boeren, die heel andere zaken aangeven. Wij weten wel wat goed is voor onze boeren, terwijl de boeren daar vaak heel anders over denken. En daar pleit ik voor, dat draagvlak in de sector gevoed wordt en dat dat ook uitgangspunt moet zijn voor beleid.

Mevrouw FEENSTRA (SP): De woordvoerder van de PVV had het over innovatie. En nu zijn er in de Veenkoloniën een aantal boeren aan het experimenteren met regeneratieve landbouw waardoor ze mooie opbrengsten, maar ook biodiversiteit creëren. De vraag aan de PVV is tweeledig. De eerste vraag is: erkent u dat meer biodiversiteit én agrarisch ondernemen hand in hand kunnen gaan? En de tweede vraag is: valt dit soort natuurlijke innovaties wat de PVV betreft ook onder innovaties?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, dat heeft de gedeputeerde ook al vaak gezegd: experimenten en innovaties zijn wat hem betreft acceptabel, mits dat een verdienenmodel oplevert. Maar ik constateer toch continu in deze Staten dat er veel affiniteit is met de biologische landbouw en dat de gangbare landbouw er toch wel een beetje bekaaid vanaf komt. En daar pleit mijn fractie voor. Dat wil niet zeggen dat wij experimenten en innovaties niet willen steunen, zeker niet. Maar, net zoals de gedeputeerde zegt en als standpunt hanteert: dat moet dan wel een goed verdienenmodel zijn, ook op langere termijn, en niet afhankelijk zijn van subsidies.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Dank u wel. De PVV zegt: ja, ze staat bij dat soort innovaties er wel positief tegenover. Dat is mooi. Ik hoor een groot pleidooi voor de gangbare landbouw, alsof dat het enige verdienenmodel moet zijn. Maar bent u het niet met de SP eens dat in de gangbare landbouw met name verdiend wordt door big agro en minder door de agrarische ondernemers zelf?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nou, ik ben het niet vaak met de SP eens. Maar ik weet wel dat ook vanuit de sector zelf er boeren zijn die zeggen dat zij een goede prijs krijgen – wat u dan aanduidt als 'de agrodominantie'. Maar de gangbare agrariër zegt: 'Wij krijgen een goede prijs voor onze producten.' Daar streven zij naar en dat is ook een kwestie van continu daarover in goed gesprek zijn. Ja, dan kan die sector dat heel goed zelf ook regelen. Dan hoeven wij niet via de SP die sector, die grote agrarische multinationals – om het zo maar te zeggen – aan te gaan pakken. Dat is niet aan ons.

De VOORZITTER: Mevrouw Feenstra, ten slotte.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja, ik begrijp dat de woordvoerder van de PVV oproept om de boeren in opstand te laten komen tegen de multinationals. Dat lijkt ons ook een goed idee. Dus dank u voor uw antwoord.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nou, de SP legt mij woorden in de mond. Ik ben niet van de opstand en actie en dat soort zaken. Kijk, buiten dit parlement worden de zaken gedaan en hier hebben we allemaal een inbreng voor de Bühne. Dat is allemaal leuk en aardig, maar door het College moet het gebeuren en daar probeerde ik wat goede adviezen en tips voor te geven aan dit College.

De VOORZITTER: Ik hoop dat het debat niet door de betrokkenen en de buitenwereld als 'voor de Bühne' wordt ervaren. Mevrouw Ten Hoeve.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Nou, ik heb eigenlijk een punt van orde. Want er wordt hier gezegd: 'Er moeten mij geen woorden in de mond gelegd worden.' Maar al die woorden die de heer Van Kesteren nu uit, worden vanuit mij naar buiten gebracht. Want ik sta ingelogd. Dus het verzoek aan de heer Van Kesteren om even zelf in te loggen.

De VOORZITTER: Ja. Voor de kijkers thuis: degene die zojuist sprak, was niet mevrouw Ten Hoeve.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, ze kunnen tegenwoordig operatief heel veel, voorzitter. Maar ik sta hier als Ton van Kesteren. Dus mooi. Maar het zou wel mooi zijn, want dan zeggen heel veel inwoners: 'Hé, die Partij voor de Dieren! Dat is een mooie ommekeer!'

De VOORZITTER: Ik zie dat alle Statenleden opgelucht kijken dat het misverstand uit de wereld is nu en ik verzoek u door te gaan met uw betoog.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Goed, voorzitter. Het College adviseer ik ook: bied oplossingen zonder dwang en onteigening, versterk de focus op de voedselzekerheid en de leefbaarheid op het platteland. Voorkom dat opgelegde landelijke en Europese wetgeving boeren dwingt tot kostbare investeringen die contraproductief en dus niet rendabel zijn. College, toon scepsis over dergelijke wetten en haalbare doelen uit Brussel. College, laat je echte tanden zien tegen starre Brusselse inmenging. Maar de PVV vreest dat een nieuw College met GroenLinks in de gelederen Den Haag en Brussel slechts gepolijste, instemmende kunststanden zal laten zien.

Voorzitter, wat uit de stukken blijkt en wat inmiddels wel duidelijk is geworden, is dat we met z'n allen volledig vastzitten. We kunnen niet meer voor- of achteruit. De rijksoverheid heeft landelijk ingezet op andere een vrijwillige uitkoopregeling, maar kan dat wellicht ook niet meer waarmaken.

De VOORZITTER: Kunt u afronden? Want u zit tegen de vier minuten aan.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja. Dan stel ik een aantal vragen nog.

De provincies spelen een belangrijke rol in de vergunningverlening, maar lopen ook vast. Een boerenbedrijf dat stopt, om te bouwen of om een andere activiteit uit te oefenen, mag dat niet vanwege extra stikstofuitstoot. Slopen mag ook niet vanwege de extra stikstofuitstoot. Uitkopen levert naar verwachting minder op dan gehoopt, met als gevolg dat de stikstofproblemen nog niet opgelost zijn. Veel stikstofdepositie in de provincie Groningen komt vanbuiten. Verder wordt er nog gerekend met het AERIUS-model dat niet werkt.

Voorzitter, ik rond af.

De VOORZITTER: Nou, in één zin graag.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Kunnen we op basis van dat gegeven niet veel meer stikstofruimte pakken, opdat Natura 2000 hier minder telt en we de PAS-melder alsnog gaan vergunnen? Dus de hoogste prioriteit stellen bij het vergunnen van de PAS-melders?

De heer DE WIT (CDA): Het CDA is blij dat er een Gebiedsplan TLG ligt waar zoveel partijen aan meegewerkt hebben. In de commissie zeiden we dat al en dat willen we nu nog een keer doen. We zijn heel blij met iedereen die daar veel energie en tijd in heeft stekken, binnen maar ook vooral buiten het huis.

We missen één essentiële randvoorwaarde in dit stuk: duidelijke prioritering. Het College benoemde tijdens de commissie drie prioriteringsfactoren, maar laten we eerlijk zijn: dat zijn slechts selectiecriteria. Overigens, in de brief die we gisteren van het College ontvingen, werd gezegd dat er helemaal nog geen prioritering was. Ondertussen is er 3,3 miljard euro nodig, terwijl dat geld er niet is. Kortom, keuzes maken is onvermijdelijk. Wij willen graag dat het College binnen drie maanden met een duidelijk afwegingskader komt. Welke projecten zijn het meest urgent? Welke sluiten aan bij de financieringsmogelijkheden uit Den Haag en Brussel? En welke leveren de meeste impact op in de gebieden? En pak dat samen met de gebied op, van onderop.

Wij dienen daartoe de volgende motie in.

De VOORZITTER: Het is een motie van het CDA, D66, de ChristenUnie en Volt. De titel van de motie is 'Prioritering en financiering TLG'. De motie heeft als volgnummer 217 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:
'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 februari 2025,

Constateernde dat:

- het College tijdens de commissievergadering van 15 januari 2025 drie prioriteringsfactoren heeft benoemd – kansen uit het gebied, wettelijke termijnen en stapelmogelijkheden – maar dat deze factoren meer selectiecriteria tot haalbaarheid lijken te zijn dan een prioritering;
- in het Gebiedsplan Toekomst Landelijk Gebied op pagina 73 een financieringsbehoefte van 3,3 miljard euro wordt genoemd, terwijl deze middelen momenteel niet beschikbaar zijn, wat betekent dat het maken van scherpe keuzes onvermijdelijk is;

Overwegende dat:

- een duidelijke prioritering op basis van de strategische doelen, financieringsmogelijkheden en impact essentieel is voor een effectief gebiedsbeleid;
- een duidelijke prioritering eveneens noodzakelijk is om effectief gebruik te maken van de beperkte eigen middelen en om aan te sluiten bij beschikbare financieringsstromen vanuit het Rijk en Europa;
- het daarom niet alleen noodzakelijk is om inzichtelijk te maken welke projecten haalbaar zijn, maar ook welke projecten prioriteit hebben, zeker omdat we veelal afhankelijk zijn van externe middelen;
- de Provinciale Staten een controlerende taak hebben en derhalve moeten kunnen toetsen of er binnen de vastgestelde kaders is gehandeld;
- de Provinciale Staten actief betrokken moeten worden bij het vaststellen van de kaders rondom prioriteiten en dat met het huidige Gebiedsplan nog onvoldoende mogelijk is;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- binnen drie maanden een concreet afwegingskader op te stellen, waarin prioriteiten wordt aangebracht in de projecten binnen het Gebiedsplan Toekomst Landelijk Gebied Groningen, rekening houdend met:
 - de mate waarin een project bijdraagt aan wettelijke verplichtingen en strategische provinciale doelen;
 - de beschikbare en verwachte financieringsmogelijkheden (provinciaal, nationaal en Europees);
 - de sociaal-economische impact en het draagvlak in de deelgebieden;
- in samenwerking met gebiedspartners en gemeenten een prioriteitenlijst op te stellen voor de projecten die als eerste uitgevoerd worden, inclusief de benodigde middelen en financieringsbronnen;
- bij dit afwegingskader een duidelijke verdeling van verantwoordelijkheden af te spreken tussen provincie, gemeenten en gebiedspartners;
- de Provinciale Staten periodiek te informeren over de voortgang en aanpassingen in de prioritering;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer DE WIT (CDA): Daarnaast vragen wij aandacht voor drie duidelijke hiaten in het stuk. Het eerste gaat over de PAS-melders – er is al veel over gezegd. We vinden het onbestaanbaar dat er pas recent is begonnen met de gesprekken met deze groep. Op de motie die D66 heeft ingediend, staan wij met onzichtbare inkt, dus die zullen wij van harte ondersteunen.

Het tweede is de aandacht voor gebieden waar het gebiedsproces is niet goed in verlopen en/of afgerond. Daar moet echt wat gebeuren. We moeten ook kijken of we met gebiedsoffertes misschien iets kunnen.

En drie: duidelijkheid over wie de regie voert. Waar, wanneer en hoe worden de plannen straks uitgevoerd, zodat je daar duidelijkheid over krijgt? Want anders wordt er straks niks gedaan en dan wijzen we naar elkaar als het gaat om de verantwoordelijkheid.

Voorzitter, zonder heldere prioriteiten blijft het plan een wensenlijst zonder koers. We willen richting, keuzes en daadkracht.

Tot slot maken wij ons ernstige zorgen over de voortgang bij de misstanden over alle uitspraken die er zijn geweest in de pers door de verantwoordelijk gedeputeerde en willen hem vragen of hij zichzelf nog de juiste persoon acht om dit dossier verder te brengen voor Groningen.

Mevrouw REININK (Volt): Voor ons ligt een visie op de toekomst van de provincie Groningen. Een visie die perspectief zou moeten bieden, maar die stelt wat Volt betreft teleur. Problemen worden al jaren vooruitgeschoven en terwijl we blij zijn dat er eindelijk iets ligt, ontbreekt het aan echte ambitie en concrete oplossingen. De provincie is de enige die heeft geluisterd naar de inwoners van

Groningen en dat is iets om trots op te zijn. Maar voor de Volt-fractie is dat slechts een eerste stap. Een visie zonder heldere doelen en concrete plannen is geen visie, maar een gemiste kans.

Voorzitter, paragraaf 4.1 maakt het pijnlijk duidelijk: geen geld, geen NPLG-aanpak, geen draagvlak. De tijd dringt, maar er gebeurt te weinig. Er wordt vertrouwd op technologische innovaties die technisch lastig gaan worden. Dat is geen betrouwbaar beleid. We horen dan ook graag van het College wat de plannen als de innovaties niet zo voortvarend lijken als nu wordt voorgespiegeld.

Voorzitter, we staan voor een innovatieve, duurzame en Europese aanpak. Juist daarom schrikken wij van de lakse houding die dit document uitstraalt. Onze gedeputeerde lijkt het prima te vinden dat er geen duidelijke strategie is. Waar blijft de daadkracht? Waarom zien we geen concrete actie om het wegvallen van het Transitiefonds te compenseren? Waar is de lobby om onze landbouw en natuur de toekomst te geven die ze verdienen? Stilstand betekent achteruitgang en we weten allemaal dat niks doen uiteindelijk meer geld gaat kosten.

De VOORZITTER: Ik heb een motie met het briefhoofd van Volt. De titel is 'Onderzoek naar financiële mogelijkheden via de Europese Unie'. De motie heeft als volgnummer 218 en eindigt met de volgende oproep aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 februari 2025,
Constaterende dat:

- de provincie Groningen circa 3,3 miljard euro nodig heeft voor de uitvoering van projecten in het landelijk gebied en er momenteel onvoldoende financiering beschikbaar is om de noodzakelijke doelen te realiseren;
- cofinanciering vanuit de Europese Unie mogelijk is, maar de huidige inzet en benutting van Europese middelen te beperkt blijft;

Overwegende dat:

- een sterke inzet op Europese financiering kan bijdragen aan het oplossen van de financiële onzekerheden en het bieden van perspectief aan boeren en natuurbeheer;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten op om:

- actief onderzoek te doen naar aanvullende financieringsmogelijkheden via de Europese Unie;
- in kaart te brengen welke specifieke Europese fondsen benut kunnen worden voor natuurherstel, duurzame landbouw en andere relevante doelen;
- te streven naar intensievere samenwerking met Europese partners en overheden om de financieringskansen te vergroten;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw REININK (Volt): Neem de korte ketens: uit onderzoek blijkt dat deze in Nederland groeien, maar Groningen blijft achter. Korte ketens versterken het regionale verdienmodel, zorgen voor duurzame voedselproductie en versterken de band tussen boer en consument. Wat ziet het College als ambitieus percentage voor de groei van de korte ketens waar het zich aan kan committeren?

Voorzitter, wij eisen meer visie, meer lef en meer actie. Niet alleen voor Groningen, maar als voorbeeld voor heel Nederland. Als we echt toekomstbestendig beleid willen, moeten we handelen. Volt roept het College op tot een concrete strategie, tot investeren in duurzame innovaties. Zoek samenwerking met de Europese partners en lobby waar nodig. Want Groningen verdient perspectief.

De heer ZWART (PvH): Ik sprak laatst met iemand die zei: "Ik heb een heel leuk plan gemaakt voor de verbouwing van mijn huis." Ik kreeg het bedrag te horen. En zijn vrouw zat erbij en die keek naar mij en die zegt: "Ja, we hebben geen geld, het gaat gewoon niet door." En daarmee was het hele plan van tafel.

Het plan Toekomst Landelijk Gebied hebben we het nu over. De Partij voor het Noorden vraagt zich nu af of dit geen debat is met mosterd na de maaltijd. Gisteren is dit plan namelijk gepresenteerd in Den Haag aan minister Wiersma en vandaag spreken we erover. De Partij voor het Noorden ziet in het Gebiedsplan Groningen een stap in de juiste richting. Echter, de Partij voor het Noorden heeft gemerkt dat een aantal van de partijen hier wel een aantal aanvullingen c.q. wijzigingen wil in het plan. Is de gedeputeerde niet van mening dat de Staten uiteindelijk hier het laatste woord over horen te hebben?

En wat is er aangeboden? Kijk je naar de media, dan is het plan Toekomst Landelijk Gebied aangeboden en kijk je op LinkedIn, dan zie je een foto, heel groot, met het Gebiedsplan Landelijk Gebied, een plan van 350 boeren in het noordelijk gebied. Wij hebben in de commissie over dit plan gesproken en daar werd ook door de gedeputeerde uitgebreid ingegaan op het feit dat er uitgebreid is gesproken met alle inwoners in Groningen. En het gaat volgens de boodschap van de provincie

Groningen op LinkedIn uitsluitend over een plan van 350 boeren. Wonen er geen normale mensen meer in ons landelijk gebied? Zijn we allemaal boer als je buiten de stad Groningen woont? Het begint een beetje vreemd te worden. Want ik heb niemand gehoord over de andere inwoners in dit gebied. Ik heb drie boeren achter mij wonen en als zij iets met hun landelijk gebied doen, heb ik daar bij mijn huis wel degelijk last van. En horen is echt nog steeds iets anders dan luisteren.

Wij verwachten een duidelijk plan van aanpak hoe het College ervoor gaat zorgen dat inwoners niet alleen gehoord, maar echt betrokken worden bij de uitvoering. Een plan van aanpak vinden wij een wezenlijk onderdeel dat nog in het plan moet worden opgenomen. En dus is wat ons betreft, dat wat gisteren is aangeboden in Den Haag, op z'n minst onvolledig. Mosterd na de maaltijd: gaat het College vrijdag aanstaande met een andere maaltijd hetzelfde weer aanbieden? Sorry, ik vind het een beetje vreemd worden.

De heer DE JONG (BBB): Was de Partij voor het Noorden daar gisteren bij, meneer Zwart?

De heer ZWART (PvN): Waarbij?

De heer DE JONG (BBB): Bij die uitspraak van de heer Emmens, waar u het net over hebt?

De heer ZWART (PvN): Ik heb het niet over een uitspraak, ik heb het over een publicatie van de provincie Groningen op LinkedIn.

De heer DE JONG (BBB): Ik was er wel bij en de heer Emmens heeft duidelijk aangegeven dat dit vandaag nog door de Staten heen moest, dat dit een concept was en dat er nog dingen veranderd konden worden. Dat is duidelijk aangegeven door de heer Emmens.

De heer ZWART (PvN): Ja, maar we praten niet over wat er achter gesloten deuren gebeurt. We praten over wat uitgebreid in de media en als publicatie van de provincie Groningen op LinkedIn verschijnt.

De VOORZITTER: De heer De Jong, ten slotte.

De heer DE JONG (BBB): Er was gewoon een open vergadering, er is ook gefilmd door TV Noord et cetera, et cetera. Dus er is niks gebeurd achter gesloten deuren gisteren.

De heer ZWART (PvN): Dan zult u op z'n minst kunnen aangeven namens de BBB dat de publicatie van de provincie Groningen niet deugt.

We zien dat het plan een balans zoekt tussen natuurherstel, landbouwperspectief en klimaatdoelen. Dat is goed. Maar tegelijkertijd blijven er grote onzekerheden over de financiering. Ook anderen in deze zaal hebben de zorgen hierover al uitgesproken. Wettelijke doelen worden door het Rijk opgelegd, maar zoals zo veel, door het Rijk over de schutting geworpen zaken, blijft de financiering achterwege. Geen Transitiefonds, geen garantie en dat is precies waar de Partij voor het Noorden eerder al voor waarschuwde. 'Geen knaak, geen taak', hebben we hier gehoord. Gaat het College zich hieraan houden? NPGL en Transitiefonds vallen weg. Wat doet het College?

De Partij voor het Noorden wil vooruit, maar niet tegen beter weten in en zeker niet met een financieel debacle. We vragen een concrete toezegging en een eerlijke verdeling van de middelen tussen het Rijk en het Noorden. Omdat we nu geen enkele zekerheid hebben omtrent financiering, is het voor de Partij voor het Noorden onmogelijk om het College een blanco cheque te geven. Het plan is basaal goed, maar helaas nog niet volledig. De financiering mist, vandaar ten slotte de volgende motie.

De VOORZITTER: Ik neem aan dat u daarmee uw betoog afsluit?

De heer ZWART (PvN): Ja, ja! Ik was aan het einde.

De VOORZITTER: Want u zit zwaar in de blessuretijd: ja, exact bijna vier minuten. De naam van de motie, waar de Partij voor het Noorden boven staat, is 'Eerst de boter, dan de vis'. De motie heeft als volgnummer 219 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 februari 2025, Constatende dat:

- het Gebiedsplan Groningen een goede basis biedt voor een evenwichtige ontwikkeling van natuur, landbouw en klimaatdoelen;
- de financiële middelen voor de uitvoering van het Gebiedsplan onzeker zijn, mede door het wegvallen van het NPLG-programma en het Transitiefonds;
- het Rijk wettelijke doelen stelt, maar vooralsnog geen structurele financiering heeft toegezegd voor de uitvoering van de noodzakelijke maatregelen;

Overwegende dat:

- de provincie geen blanco cheque kan uitschrijven voor een aanpak waarvan de financiering door het Rijk niet zeker is;
- er binnen bestaande budgetten mogelijkheden zijn om kortlopende projecten die direct bijdragen aan de doelen van het Gebiedsplan, te financieren;
- het onverstandig is om grootschalige maatregelen te starten zolang het Rijk zijn verantwoordelijkheid niet neemt en de benodigde middelen niet beschikbaar stelt;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- in de komende periode vooral in te zetten op kortlopende TLG-projecten die vanuit bestaande provinciale middelen gefinancierd kunnen worden;
- met de uitvoering van grote structurele maatregelen te wachten totdat het Rijk daadwerkelijk financiële middelen beschikbaar stelt;
- actief te blijven pleiten bij het Rijk voor structurele financiering, inclusief duidelijke afspraken over de verdeling van lasten en verantwoordelijkheden;
- de Staten periodiek te informeren over de voortgang en financiële consequenties van het Gebiedsplan, inclusief de inzet van eigen middelen en de toezeggingen van het Rijk;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer ZWART (PvHn): Ik heb nog één korte opmerking. Wat wij hiermee willen voorkomen, is een greep in de kas van Nij Begun.

De heer EPEMA (FvD): Voor ons ligt het Gebiedsplan Toekomst Landelijk Gebied. FvD vindt het in deze barre tijden belangrijk dat onze inwoners een goed leven kunnen leiden. Ook moet het eigendomsrecht van de boeren beschermd blijven. Met dit Gebiedsplan blijft dat moeilijk, zoniet onmogelijk. En dat in naam van de energietransitie, terwijl we nou net eindelijk een IJstijd uitgeklimmen zijn. Maar Nederland wordt ondanks de opwarming steeds keller. Meer dan honderdduizend Nederlanders per week gaan naar de Voedselbank en de boeren betalen zich blauw aan allerlei verduurzamingsmaatregelen. Desondanks zetten we nog meer in op – en hier is een lijstje: de eiwittransitie, natuurnetwerken, energieneutrale landbouw, verboden op goede gewasbeschermingsmiddelen en volgens dit document spoelplaatsen met zuiveringsoptie van 40.000 tot 50.000 euro per bedrijf.

Het Hogeland en de Dollard-polders hebben daarnaast ook nog weer te maken met de afbouw van gewasbeschermingsmiddelen. Als dit zo doorgaat, gaan er veel meer landbouwbedrijven failliet dan verwacht en de rest wordt grotendeels uitgekocht door de overheid. Maar wat komt er voor in de plek? Er bestaan inmiddels voedselbanken, 'verticale landbouw', waarbij gewassen *gegene-edited* worden en waarbij geen mens aan te pas komt. Ook vlees hoopt men nu langzamerhand in een lab te gaan produceren. Is dat wat er voor Nederland en voor Groningen in het verschiet ligt? Eerst wil de overheid meer controle over de productiemiddelen door middel van het controleren van de uitstoot en nu moet de landbouw er ook aan geloven.

Keuzevrijheid: daarop is het allemaal gebaseerd volgens het document. Ja ja. Betaalbaar mestgebruik mag niet meer, gewasbescherming wordt steeds duurder, elektrificatie wordt verplicht, maar echt hoor, 'het is uw keuze'. Lang leve de liberale staat! U bent vrij om te bloeden, terwijl de rest van de wereld gewoon blijft stoken. En geeft u hier kritiek op, dan bent u ineens een anti-institutioneel extremist, ook als u helemaal niet de instituties niet wilt vernietigen of wat dan ook. Eigenlijk best hilarisch dat de overheid denkt meteen in elkaar te zullen storten zodra je corruptie of slecht functioneren aan de kaak stelt. Alsof het draait op domheid.

Voorzitter, FvD wil Groningen helpen weer op de been te komen. Geen onrendabele molens meer die eerst jarenlang moeten draaien om quitte te spelen en ons landschapsaanzicht verpesten. Wel betaalbare fossiele energie en kernenergie als dat nodig is. Geen onteigeningen van boeren vanwege het idee dat bepaalde planten wél mogen groeien in Natura 2000-gebieden en andere absoluut niet. Die onzin hadden we een aantal jaren geleden ook niet en het hoeft zelfs van de EU ook niet. Gewoon weer terug naar welvaart en leefbaarheid.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan zijn we aan het eind van de eerste termijn van de Staten. Terwijl we beraadslagen, wordt op dit moment de lunch uitgeserveerd. Ik denk dat het College even behoefte heeft aan voorbereiding op zijn eerste termijn. Dus ik stel voor dat we toch gewoon nu een half uur schorsen om de lunch te nuttigen. Maar houd u even rekening met het feit dat die misschien nog niet helemaal uitgeserveerd is.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Het woord is aan de gedeputeerde van dienst en dat is de heer Emmens.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Dank u wel, Staten, voor het uitvoerig bestuderen en becommentariëren en het leveren van input in deze Statenvergadering en de afgelopen Statencommissie. Want dit is natuurlijk meerdere malen aan de orde geweest, dit onderwerp. Ik vind het heel fijn dat we uitgebreid over het landelijk gebied kunnen spreken. We naderen het einde van een traject, maar ook het begin van een nieuw traject in de provincie, denk ik. Ik vind het heel goed dat we daar zoveel aandacht aan besteden.

Het proces begon een twee-, drietal jaar geleden en heeft onderweg wat veranderingen ondergaan met gewijzigde inzichten, het wegvallen van financieringen, en waarbij ook het NPLG als instrument verdween. De wettelijke kaders en de doelen zijn niet verdwenen, dus laat dat heel duidelijk zijn. Maar ik denk dat we nu aan het eind komen van een proces dat heel veel gedaan heeft in de provincie Groningen. En niet alleen in dit huis, maar zeker daarbuiten. Dat we weer goed in gesprek zijn met alle gebieden, met alle inwoners van de gebieden. Dat niet alle gesprekken altijd even goed verlopen en verlopen, is denk ik iets wat altijd zal blijven bestaan. Want als je met heel veel mensen spreekt, dan heb je veel input en heel veel verschillende opvattingen, dus je kunt nooit iedereen helemaal gelukkig maken. Maar ik denk dat we nu wel een methode hebben gevonden waarbij we voor echt iedereen ook een luisterend oor hebben en ook daarover doorpraten. Dat is ook de winst van de afgelopen twee jaar: dat we die gebieden zo hebben bezocht en daarmee hebben gesproken.

Er liggen een paar prachtige documenten voor. Om daar gelijk maar mee te beginnen: we hebben gisteren een geweldige dag gehad in Den Haag. De Ambassade voor Eén Dag en bij de partij Groninger Belang ligt nog een stukje van die dag op tafel: 'Goud uit Groningen'. Er kwamen twee bussen vol met inwoners, betrokkenen, boeren, burgers, buitenlui, ambtenaren: alles zat erbij wat de afgelopen jaren een bijdrage heeft geleverd aan de Toekomst Landelijk Gebied, het document dat er lag. Er waren gelukkig ook heel veel partijen vertegenwoordigd uit Den Haag, waaronder ook onder anderen – zij het kort – de minister van LVVN. Maar ook heel veel van haar ambtenaren, ook andere departementen en heel veel andere belanghebbenden. Het was een dag vol energie, iedereen zat vol energie. Niet alleen de volle bussen die kwamen uit Groningen naar Den Haag toe, maar Den Haag heeft gevoeld wat het betekent dat je met twee bussen uit Groningen naar Den Haag om daar een boodschap te vertellen dat wij in Groningen het anders willen doen, dat we aan de gang willen en dat we niet willen wachten tot het Rijk met allerlei oplossingen komt, maar dat we ook zelf dingen doen. We willen aan de slag: dat was de uitdaging.

We hebben inderdaad het plan aangeboden aan de minister en 'we' is dan het College en we mochten dat namens het College doen. We hebben daar een aantal disclaimers bij gelegd, ook duidelijk de positie van de Staten daarbij genoemd: 'Let wel, morgen is wel de behandeling in de Provinciale Staten. Het plan kan geamendeerd worden, op het plan kunnen moties worden ingediend, het kan nu nog niet worden vastgesteld.' Allemaal disclaimers die erop zaten. Ik heb ook gezegd: "Als dit wel wordt vastgesteld op een andere manier, dan komen we terug en bieden we het nog een keer aan." En die uitdaging heeft de minister ook aangenomen. Dus dat hebben we daar gedaan. Ik denk dat we daarmee ook volledig rechtdoen aan de positie van uw Staten. U bent de baas, u bepaalt wat er met dit document gebeurt en dat hebben we ook duidelijk overgebracht aan de minister. Maar we vonden het belangrijk – en daar begin je al in oktober vorig jaar mee om zo'n dag te plannen – om dit zo vorm te geven. Het zou natuurlijk eerst geagendeerd worden in de decembercyclus van de Staten en dat is naar januari-cyclus verplaatst door om u bekende redenen.

Daarnaast hebben we nog een ding gedaan gisteren in Den Haag en dat is dat als je ook met zo'n plan bezig bent, dan ga je kijken wat de kansen, ideeën en uitvoeringsmogelijkheden in de plannen zijn. We zijn heel goed in gesprek met de agrarische collectieven. Tegenwoordig in Groningen noemen we dat Boer & Natuur Groningen-West en Midden-Groningen. Samen met het collectief uit het noordoostelijk deel van Friesland – mevrouw Feenstra weet misschien wel hoe je dat goed uitspreekt – is dus door drie collectieven een flyer overhandigd van wat de gebiedsofferte is. Wij

werken daar met een gebiedsofferte waarin de collectieven hebben gezegd: 'Wat kunnen wij bijdragen aan de doelen die gesteld worden van onderop, zodat wij aan aan nieuw verdienvermogen voor de boer kunnen doen? En dan kijken we niet alleen naar de akker- en weidevogels, we kijken ook naar de groen-blauwe dooradering, we kijken naar het waterbergingsmogelijkheden' – en 'wij' zijn in dit geval de collectieven – 'en we kijken naar alle vormen en alle instrumenten die nodig zijn om te komen tot de doelen die wij stellen als landelijk gebied.' Daar is een gebiedsofferte voor opgesteld. Daar hebben we ook een bestuurlijke commissie vanuit dit huis en vanuit de provincie Fryslân. En dat is plan is aangeboden, ook via mij, aan de minister. Die collectieven vertegenwoordigen zo'n 350 boeren en die zaten daarachter. Dat plan is daar aangeboden en dat is iets wat daarna in uitvoering moet komen en dan gaan we ook kijken of we die plannen kunnen doorbrengen binnen het agrarisch natuurbeheer. Dat zou een prachtige oplossing kunnen zijn voor hoe we landbouw en natuur meer gaan verweven, wat elke keer ook de bedoeling was.

De heer ZWART (PvV): Ik zou de gedeputeerde willen vragen of hij begrijpt dat hiermee een aantal mensen op het verkeerde been is gezet door iets aan te bieden in Den Haag, wat misschien na een vergadering weer herroepen zou moeten worden en waardoor mensen in de fracties op een dubbele wijze aan het werk zet. Dat is punt één.

En punt twee: het bericht dat de provincie Groningen – ik zie de gedeputeerde vertrekken van gezicht, een beetje jammer – op LinkedIn heeft gezet, strookt niet met de foto die erbij geplaatst is. Ik zou dus aan de voorzitter willen verzoeken of het mogelijk is om dat redactionele bericht van de provincie Groningen te veranderen in wat het daadwerkelijk ook was.

De VOORZITTER: Als u het goed vindt, vraag ik de gedeputeerde om hierop te reageren.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja nou, over dat laatste. Ik heb volgens mij dat bericht wel in de gauwigheid gelezen gisteravond laat nog. Ik heb niet naar de foto gekeken, maar als die foto bij het bericht niet juist is, gaan we dat gelijk aanpassen. Natuurlijk is dat niet de bedoeling.

Het andere punt, de verwarring en de frustratie: die begrijp ik niet zo, omdat we wel heel duidelijk geweest zijn in de communicatie over wat we gingen doen in Den Haag gisteren. Er is een uitgebreide uitnodiging naar uw Staten geweest over wat we daar gingen doen. Dus die verwarring begrijp ik inderdaad niet.

Wat we verder gisteren daar hebben gedaan, daar werden ook een paar vragen over gesteld. Er werden vandaag ook wel een paar vragen gesteld over de financiering ervan, de 3,3 miljard die nodig zal zijn. Inderdaad, in een interview met RTV Noord werd de vraag gesteld: er is geen geld voor, hoe gaat u dat doen met de minister? We hebben een plan – een conceptplan, zullen we het maar noemen – aan de minister aangeboden en op gehoorsafstand stonden er natuurlijk veel ambtenaren mee te luisteren. Dus ik heb de gemeenten dan ook moeten zeggen: 'Dit is het beste plan wat we ooit hebben gemaakt.' Want als we daar alleen gaan zeggen: 'We hebben een plan gemaakt', dan geloven we er zelf niet echt in en krijg je sowieso geen geld. Dus op dat moment was dat voor mij de beste keuze om die woorden te gebruiken, 'dit is het beste plan ooit'. Want we hebben net een heel mooi gesprek met de minister en daarna met haar hele ambtelijke gevolg – in ieder geval een deel daarvan. En dan kun je op die manier ook proberen te kijken naar de budgetten die beschikbaar zijn, de 500 miljoen voor agrarisch natuurbeheer. De gebiedsoffertes zou je daar nodig voor kunnen hebben, maar ook andere ideeën die we hebben, kun je daarmee financieren. Dan moet je de zelfverzekerdheid uitstralen dat het het beste plan ooit is.

Het plan gaat niet alleen over de landbouw. Er wordt heel veel over de landbouw gesproken vandaag. Dat is heel mooi, maar het gaat niet alleen over de landbouw. Het gaat over de integrale aanpak. En volgens mij heeft Groninger Belang het daar ook een paar keer over gehad: het DNA van het gebied. Daar gaat het juist over: hoe zorgen we ervoor dat het hele landelijk gebied in Groningen weer in balans komt? Dat er plek is voor natuur, maar ook plek is voor de landbouw, ook plek is voor recreatie, plek is voor waterberging en dat we ook meer en beter kijken naar de kwaliteit van de bodem en waar wel iets kan en waar misschien beter wat anders kan. Dus dat is de insteek van dit Gebiedsplan.

Het Gebiedsplan is verder ook in de aanbieding. In een van de beslispunten staat als uitwerking dat dit een bouwsteen is voor een document onder de Omgevingsvisie. Daar hebben we het in de commissie ook uitgebreid over gehad wat we daarmee bedoelen. Het beschrijft niet de vergezichten waar we voor staan, ik denk dat we daar de Omgevingsvisie straks voor nodig hebben. Maar het geeft ons als College wel een juridische basis om te werken aan geborgde maatregelpakketten. Alles wat we doen, moet juridisch geborgd zijn in maatregelen. En dit document geeft juist de kans, als u het vaststelt vandaag, om ook te zeggen: deze activiteiten gaan we nu doen

en die zijn juridisch geborgd door de provincie en daarmee tellen mee aan de plannen die we gaan uitvoeren. Dat is de grootste winst die we daarmee kunnen behalen als provincie Groningen, dat we kunnen laten zien dat wij aan gang zijn. We wachten op onderdelen niet op het Rijk, we kunnen zelf al heel veel dingen doen. Sommige dingen kunnen we niet doen, want daarbij zijn we van het Rijk afhankelijk, zoals bij de PAS-problematiek en andere stikstofwetgeving. Daarbij moet je op het Rijk wachten, maar sommige dingen kunnen we wel doen.

De BBB stelde er een vraag over. De PAS-melders: hoe gaan we daar dan mee om? We hoeven niet alleen maar projecten uit te voeren die daadwerkelijk gebouwen betreffen. We kunnen ook heel veel dingen doen die geen gebouwen betreffen, dus met landruil of grondruil of met projecten die iets met recreatie gaan doen. Kijk, er zijn heel veel dingen zijn wel mogelijk, zolang je maar op dit moment van de gebouwen afblijft, is het prima. Ook een PAS-melder kan prima meedoen in een project dat alleen maar over grond zal gaan of een ander bedrijfsstelsel of als je toch eens een verkenning gaat doen naar een natuurinclusieve teelt. Dat kan allemaal prima, dat maakt voor de status als PAS-melder niet zo veel uit. Als het gaat om investeringen en financieringen, dan is de PAS-melderstatus natuurlijk wel van belang.

Dus wij proberen te doen wat we kunnen op dit moment als provincie Groningen. We hebben al heel veel dingen gedaan in het verleden en daar moeten we ook mee doorgaan. Er zijn goede dingen gedaan en ik weet ook, door de uitspraken die nu zijn gedaan door de Raad van State en door rechter, dat we niet genoeg doen. Maar op dit moment doen we heel veel als provincie Groningen. Het wordt niet altijd even goed gezien en ook niet altijd even goed gewaardeerd, ook door rechters niet en door de Raad van State niet. Maar ik kan u garanderen: er wordt door deze organisatie binnen de verschillende teams heel hard gewerkt aan allerlei uitvoeringsplannen, aan de kwaliteit van natuur, aan de verbetering van het verdienvermogen van de landbouw. Alleen, dit document geeft nu een gezamenlijke aanpak en de juridische borging daarin. Dat denk ik als aftrap, voorzitter. We hebben het in de commissie uitgebreid ook over gehad, dus ik wilde ook niet in herhalingen vallen.

De heer DE WIT (CDA): Ja, voorzitter, ik werd even getriggerd door wat de gedeputeerde zei over dat er door de rechter niet altijd wordt gewaardeerd wat we doen. Kan de gedeputeerde een toelichting geven op wat hij daarmee bedoelt?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, dat kan ik. Als een rechter zegt naar aanleiding van de Greenpeace-uitspraak: 'Jullie doen als overheden niet genoeg.' Dan denk ik: ja, we doen heel veel, maar we zijn ook gebonden aan capaciteit. Dus daar zit dan geen waardering in. Er wordt alleen maar gekeken naar wat meer moet, maar er wordt niet gekeken naar wat we al gedaan hebben. Dus daarom vind ik dat er vanuit rechters niet gekeken wordt wat er al wél gebeurt. Dus daar zit geen waardering in.

De heer DE WIT (CDA): Maar, voorzitter, toetst de rechter niet gewoon aan de wetgeving in plaats van dat hij er zelf een waardeoordeel over velt?

De heer EMMENS (gedeputeerde): De rechter, voorzitter, toetst aan de wetgeving, maar ook aan de vraag die voorligt. Dus doen we genoeg aan natuurherstel? Is dan de vraag van Greenpeace geweest in dit geval. Dus dan zeggen de rechters: nee, je had meer kunnen doen. De vraag had ook kunnen zijn van Greenpeace bijvoorbeeld: is alles nog in proportionaliteit, in balans? Wat kunnen we vragen op dit moment? Wat kunnen we doen? We kunnen de hele ambtelijke organisatie op natuurherstel zetten, maar dan nog denk ik niet dat we genoeg doen aan natuurherstel als je precies de wettelijke kaders daarnaast legt. Is het allemaal nog wel uitvoerbaar? Dat is de volgende vraag. Daar zit er een waarderingsvraagstuk achter voor het vele werk dat hier verricht wordt. En dat wordt blijkbaar niet genoeg geacht door de rechter.

De VOORZITTER: De heer De Wit, ten slotte.

De heer DE WIT (CDA): Voorzitter, trekken wij dan de juiste conclusie op het moment dat de gedeputeerde zegt dat de rechterlijke uitspraak niet klopt bij wat er moet gebeuren?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Die conclusie heb ik niet getrokken volgens mij. Maar ik heb het alleen over de waardering gehad.

De heer HOOGENS (ChristenUnie): Ja, ik denk dat we toch een beetje in een lastige situatie komen nu. Want ik hoor de gedeputeerde zeggen dat zowel Greenpeace een andere vraag had kunnen

stellen als dat de rechter niet waardeert wat we als provincie of als overheid doen. Ik ben even benieuwd of dat waardeoordeel namens het College is of dat de gedeputeerde hier zijn persoonlijke mening verkondigt.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ik sta hier namens het College.

De VOORZITTER: En ik denk dat het goed is om deze vragen in deze zaal verder te vermijden. Als gedeputeerden achter het spreekgestoelte staan, spreken ze namens het College. De heer Hoogers.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Dank voor de verheldering, voorzitter. Ik vond het toch relevant voor mijn volgende vraag. Waarom heeft het College een waardeoordeel over de rechterlijke uitspraak die is gedaan, in plaats van gewoon te kijken wat ze kunnen doen met de uitspraken die er zijn? Dit omdat de rechter volgens mij heel duidelijk heeft gezegd: 'U bent als overheid nalatig in de doelen die u uzelf oplegt en de uitvoering die u daaraan geeft.' – los van wat wij als provincie hier misschien in kunnen doen. Maar ik vraag me dan toch af waarom het College het nodig heeft om daar een waardeoordeel aan te hangen.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ik had op de vraag van de heer De Wit van het CDA iets gezegd wat ging over de waardering van onze werkzaamheden. Ik heb geen waardeoordeel over de rechter gegeven volgens mij. Ik heb gezegd dat er weinig waardering voor de werkzaamheden die wij hier als provincie verrichten voor het natuurherstel. Dat is een andere opvatting dan dat ik geen waardering zou hebben voor een rechterlijke uitspraak.

De VOORZITTER: De heer Hoogers, ten slotte.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ja, nu wordt het een beetje een gegoochel met woorden. Ik zeg niet dat er waardeoordeel is over de rechterlijke uitspraak. Het is een waardeoordeel dat de gedeputeerde hier bezigt, omdat hij aangeeft: 1) Greenpeace had een andere vraag kunnen stellen. Nou, dat vind ik gewoon een waardeoordeel. Volgens mij is dat een proces dat hier niet uitgevoerd hoeft te worden. 2) 'De rechter geeft aan dat er geen waardering is voor onze uitvoering.' Volgens mij hebben we het gewoon te doen met deze uitspraak en moeten we gewoon handelen. Hoe kijkt de gedeputeerde daarnaar?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ik denk dat wij nu inderdaad buiten de orde van dit voorstel gaan. Wat wij juist willen met dit Gebiedsplan Toekomst Landelijk Gebied dat voorligt, is dat wij een geborgd maatregelenpakket willen aanbieden van wat je wél kunt doen en je dan ook dit bij rechterlijke uitspraken kunt gebruiken wat we wél aan het doen zijn. En de waardering zit in het vele werk dat de mensen verrichten en dat vind ik persoonlijk, en als vertegenwoordiger van het College daarmee, jammer voor de inzet die daarop gepleegd wordt.

De VOORZITTER: De gedeputeerde vervolgt zijn betoog, namens het College.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, precies.

Dan ga ik gelijk al een beetje over naar de antwoorden van de vragen van de verschillende partijen. Daarna zal ik de moties en het amendement een voor een behandelen. Wij constateren dat de opbrengst van het gebiedsproces ertoe heeft geleid dat er heel veel energie is in de gebieden om weer aan de slag te gaan met z'n allen en dat moment vast te houden. De BBB stelde daar een vraag over: hoe ga je nu verder de gesprekken in de gebieden aan? En blijf alstublieft in gesprek. Dat is wat wij als College ook voorstaan: we blijven in gesprek met iedereen. We kunnen daarbij – dat zei ik in het begin ook – niet altijd iedereen even tevreden stellen. Want iedereen heeft een andere opvatting: de een wil linksaf, de ander wil rechtsaf. Maar hoe kun je er nu voor zorgen dat we wel dezelfde weg bewandelen? Waar vind je elkaar? En waar vind je elkaar niet? Dus dat we wel de boel in beweging krijgen in Groningen en dat kan op heel veel fronten volgens mij, zeker met dit plan als achtergrond.

De projecten over de PAS-melders: daar heb ik het net over gehad volgens mij, voorzitter, dat je toch door kunt met projecten ondanks het feit dat het nog steeds PAS-melders zijn. Daar waar het kan, pakken wij onze verantwoordelijkheden als provincie. Wij hebben inderdaad nu een tweetal adviseurs rondlopen die alle PAS-melders bij langsgaan om te vragen wat hun ideeën voor de toekomst zijn. Op dit moment hadden we voor de instrumentenkoffer die beide mannen mee hadden, gedacht een aantal instrumenten te hebben. Maar dat is door de uitspraak-Rendac in Brabant van in ieder geval de Raad van State over Brabant geminimaliseerd tot één instrument: dat is alleen

vrijwillige beëindiging. Dat is het enige wat we in de koffer hebben op dit moment voor PAS-melders. De rest moet op dit moment dus vanuit het Rijk komen. Maar we kijken nu heel goed wat de PAS-melders willen.

Er was ook volgens mij een vraag gesteld door het CDA in een motie: wat gaan we daarin doen straks? Als het onderzoek klaar is en als we alle gesprekken klaar hebben, dan wil ik dat in een bepaalde vorm ook aan uw Staten aanbieden wat daar de uitkomsten van zijn. Want ik denk dat het heel handig om dat te hebben wat we écht kunnen gaan doen voor de PAS-melders. Ik verwacht dat we dat zo rond de zomer uiterlijk klaar hebben. Misschien wel iets eerder, maar we moeten wel even goed doorspreken wat we dan aan kunnen bieden. Daar zit een momentum op, dat willen we ook vasthouden en we gaan er ook over in gesprek. Maar wij kunnen niet meer doen dan wij kunnen doen. We kunnen niet de wetgeving veranderen, dat moet het Rijk doen. We kunnen er wel invloed op uitoefenen, dat we vinden dat het beter moet. En met dat soort documenten in de hand hebben we ook een basis om daar wat aan te doen.

Ik heb van de PvdA geen vragen gehoord, maar als dat wel zo is, dan komt mevrouw Da Silva Pinto natuurlijk wel weer op de lijn.

GroenLinks: 'Hulde aan de Heg'. Ja, ik vind hem geweldig – dat heb ik volgens mij in de Statencommissie ook al gezegd. Dat past misschien ook wel prima als metafoor voor de groen-blauwe dooradering. Dat is iets waar we echt met agrarisch natuur- en landschapsbeheer heel mooi kunnen vormgeven en daar gaan we hard op lobbyen, ook richting het Rijk, om een deel van die 500 miljoen voor agrarisch natuurbeheer in Groningen te laten landen. Dit zodat we op die manier de koppelingen kunnen maken.

Het betoog van de ChristenUnie, voorzitter. De inleidende woorden: die onderschrijf ik namens het College volledig. We moeten aan de gang in het landelijk gebied, laten zien wat wél kan. Inderdaad moeten we het niet hebben over achterover leunen, wat de heer Hoogers zei. Dat gaan we ook zeker niet doen. En juist met dit plan in onze achterzak, op ons bureau of in onze koffer gaan we dat juist niet doen, dat achterover leunen. Voor de rest had de ChristenUnie volgens mij niet echt vragen, maar meer die opmerking in die richting gegeven. Maar het inleidende betoog, voorzitter, onderschrijven we.

Mevrouw Zondag van Groninger Belang begon ook over het DNA van het gebied. Ik heb het in de inleiding van mijn betoog er ook over gehad. Daar gaat het juist om: wat zit er in het gebied? Hoe gaan we daarmee om? Hoe zorgen we ervoor dat in de gebieden iedereen dat kan gaan doen wat een bijdrage levert aan een beter, leefbaarder en mooier landelijk gebied van Groningen? Dat is steeds de uitdaging en daar heb je iedereen bij nodig.

De VVD zegt: 'Geen knaken, geen taken.' Hoe kijken we daar als College tegenaan? Ja, wij kijken wat wél kan. We kunnen kleine dingen oppakken, we kunnen grote dingen oppakken. Als je grote dingen op gaat pakken, moet je kijken hoe je die gaat financieren. Ik kom hier straks bij een paar moties nog wel op terug. Dat zit in de sturingsfilosofie: we gaan per project bekijken wat de gebieden willen gaan doen. Hoe draagt het bij aan de wettelijke doelen en de wettelijke taken die we moeten verrichten? Hoe zit de integrale aanpak daarin? Dat is ook wel een beetje de prioritering waar het CDA over begon, voorzitter. En vervolgens: hoe ga je dat ook financieren? We hebben zelf een beetje financiële middelen, het Rijk heeft ook nog geld. Daar moet je heel actief voor lobbyen. Europese middelen zijn er ook waar we ook het bestaan van afweten. En er zijn ook nog koppelkansen met andere fondsen buiten de landbouw- en natuurbudgetten om bij het ministerie. Dan denk ik bijvoorbeeld ook aan de ophoging van landbouwgrond met slib: dan moet je ook aan andere fondsen kijken juist voor kustbescherming, die je kunt inzetten. Misschien wel door slib uit de havens te halen en dat op het land te brengen. Dus je moet er veel creatiever naar gaan kijken.

De SP had een aantal vragen over innovatie en aanpassing van de landbouw plus nog een aantal moties: daar kom ik straks nog specifiek op terug. De SP stelde ook de vraag over de PAS-melders en dat wij daar geen normeringen voor hebben – zo heb ik het opgeschreven. Ja, dat klopt, wij kunnen als provincie niet de normeringen aanpassen, dat klopt. De normeringen moet het Rijk aanpassen. Een daarvan waaraan gewerkt wordt, is de rekenkundige ondergrens van 0,0005 mol naar 1 mol depositie per hectare. Daar zitten de oplossingen in, zeker voor de Groninger boeren. Want er werd hier door een paar fracties ook gezegd; in Groningen hebben we wel problemen, maar onze problemen zijn niet zo groot als in andere provincies.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Begrijp ik het nu goed dat het Collegebeleid is om die rekenkundige ondergrens op te trekken, om er zeg maar positief tegenover te staan om die op te trekken?

De heer EMMENS (gedeputeerde): In IPO-verband pakken we dit op, omdat alle provincies vinden dat dit een oplossing is die een bijdrage kan leveren aan de oplossing van de PAS-problematiek.

Ik kijk even nog naar de vragen. De PVV pleit eigenlijk voor het ondernemerschap in het landelijk gebied. Ik denk dat we dat als College ook van harte kunnen ondersteunen, dat je ook echt de mogelijkheden moet geven en daar waar het kan, geen subsidies moet gebruiken voor allerlei ontwikkelingen.

De heer Van Kesteren roept ook op, de tanden te laten zien aan Brussel en Den Haag. Dat zijn we ook zeker aan het doen. Dit kunnen we niet altijd in het openbaar doen, maar met diplomatie en lobby zijn we op alle fronten bezig om te kijken wat we toch kunnen financieren voor de Toekomst Landelijk Gebied.

Het CDA had een vraag over het afwegingskader en de prioritering. Ik heb het hier kort over gehad, bij de moties straks ga ik het er wat langer over hebben.

Er werd de vraag gesteld: bent u nog de juiste persoon op de juiste plek? Ja, ik heb het volledige mandaat van het College.

De Partij voor het Noorden over de twee plannen die zijn ingediend. Daar hebben we net in het begin al uitgebreid over gehad. We gaan de foto in de LinkedIn-berichten gewoon aanpassen.

We geven een blanco cheque als Staten, zegt de Partij voor het Noorden? Nee, zeker niet. Ik denk dat het nu pas begint met de uitvoering van de plannen in het landelijk gebied. En als het nodig is dat wij aan uw Staten om bedragen te gaan vragen, gaan we dat zeker doen vanwege financiering voor projecten. Er wordt zeker geen blanco cheque afgegeven. Daar waar de verantwoordelijkheden bij het College liggen, kunnen we dat hetzelfde doen en ziet u dat in de p&c-cyclus terug. En als het dan aanvullende projecten betreft, komen we met aanvullende projecten bij uw Staten terug. U zit dat wat betreft volledig aan het stuur.

Ik heb bij Forum voor Democratie geen vragen kunnen ontdekken, meneer Epema. Dat klopt volgens mij? Ja.

Dan het amendement en de moties. Ik zou willen beginnen met het amendement, voorzitter. Wij hebben het hier in de commissie ook over gehad, over dit punt. Daar hebben we gezegd dat dit niet expliciet is gemeld in alle gebiedsprocessen die we gehad hebben, dus ook niet in de Veenkoloniën is dit niet apart naar voren is gekomen. Volgens mij heb ik in de commissie gezegd dat wij dit wel als een opdracht vanuit de Staten zien om hiermee aan de gang te gaan. We gaan dit wel verder initiëren, dus dat zal de komende maanden ook gaan gebeuren, dat we daar gebiedsprocessen gaan inrichten. Ik zou het amendement dan ook oordeel Staten willen laten zijn.

Mevrouw REININK (Volt): Even terugkomend op wat de gedeputeerde net zei. Wij hebben eerder de aangenomen motie 121 'Wel knaken voor taken' en in de opdracht staat er voldoende middelen moeten zijn voor de natuurdoelenregelingen. En nu hebt u het alleen over die 500 miljoen van het ANLb. Maar is dat voor het College dan voldoende om die doelen te behalen?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ik heb het laatste deel van de vraag niet helemaal goed gehoord. Kunt u dat even herhalen, mevrouw Reinink?

Mevrouw REININK (Volt): Ja, is de maatregel van 500 miljoen ANLb volgens het College voldoende om de doelen te halen?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Dat kan ik op dit moment niet overzien. Ik weet wel dat het 500 miljoen structureel is voor de komende twaalf jaar. Dus je kunt hier concrete investeringen mee doen voor de komende jaren. Hoe dat dan aan doelrealisatie gaat bijdragen, dat moet je met de monitoring in de gaten gaan houden. Maar of dat genoeg is, weet ik niet. Het kan te veel zijn, het kan te weinig zijn, het kan precies genoeg zijn. Dat zal in de komende tijd moeten blijken. Maar ik ben heel blij dat op deze manier gekozen wordt voor de integratie tussen landbouw en natuur.

De VOORZITTER: Mevrouw Reinink, ten slotte.

Mevrouw REININK (Volt): Ja, is het niet belangrijk dat we weten hoeveel we nodig hebben en of we voldoende geld hebben of niet, zodat we daar ook proactiever kunnen handelen?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, over het beschikbaar stellen van dit geld heeft het kabinet een besluit genomen. Dat ze 500 miljoen per jaar beschikbaar stellen voor agrarisch natuurbeheer. Hoe de redeneerlijn daarin is, hoe de opbouw is geweest en hoe ze tot die 500 miljoen komen, weet ik niet. We gaan dus nu kijken wat we daarmee kunnen doen, welke claim we daar als Groningen op kunnen leggen. Ik weet wel dat we nu 120 miljoen per jaar voor agrarische natuurbeheer voor het heel Nederland hebben. Dat gaat dus nu vier keer over de kop in positieve zin. Ik denk dat we daarmee

ook kunnen zeggen dat het areaal agrarisch natuurbeheer in Groningen groter wordt. Of het vier keer groter wordt, moeten we nog even zien. Maar het wordt in ieder geval groter. Ik denk dat daar de grootste winst in ligt.

De VOORZITTER: De gedeputeerde vervolgt zijn betoog.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ik was nog bezig met de moties, voorzitter. Maar dat is ook een betoog, ja.

De motie over de mestkringloop van BBB, VVD, PvdA en GroenLinks: ja, we werken aan een noordelijke aanpak in deze situatie. Mest is niet alleen iets wat in Groningen speelt, we proberen ook wel steeds meer het woord 'mestkansen' te noemen. Want mest heeft ook vele positieve dingen: we zitten nu echt met het punt of de boeren de mest nog wel kwijt kunnen. Maar op termijn moet je kijken wat je echt met de mest gaat doen. Dan heb je het ook over de biovergister van mest wat ook weer groen gas oplevert, wat weer een andere doelstelling is waar we aan willen voldoen. Maar we proberen die effecten van derogatie in noordelijk verband echt zo klein mogelijk te maken. Dat is ook echt *work in progress* waar wij mee bezig is. U stelde een termijn om zo snel mogelijk aan de Staten mee te delen. Ik heb het zelf ingevuld als drie maanden. Ik denk dat die termijn voor ons onhaalbaar is. Er wordt hard aan gewerkt. Maar ik begrijp de motie en ik zou ook zeggen: oordeel Staten voor deze motie.

Maar wij werken aan verdere verkenning van de regionale mestafzet. Ik denk niet dat het per se als provincie onze taak om dat te doen, maar wij willen er wel een rol in te spelen en die faciliterende rol willen we zeker pakken. Gisteren hadden we in Den Haag ook een deelsessie waar ik helaas niet bij was, maar ik heb een terugkoppeling gehad over het aansturen van mest. Dan blijkt dus dat er in Groningen en ook Drenthe en Friesland in mestvergistingsinstallaties nog wel ruimte is om extra mest te vergisten. Dat zou ook een deel van de oplossing kunnen zijn. Dan moeten we even verkennen hoe we dat gaan doen en wie dit gaan en wie daarvoor echt aan de lat staat. Dus ik zou die motie oordeel Staten willen laten, voorzitter.

De motie van de SP over de provinciale grondbank. Ik begrijp wat u hier bedoelt. Ik vind de motie eigenlijk overbodig, omdat wij gisteren een beleidsluwe aanpassing van het strategische kader hebben vastgesteld in GS, dat ook aan u als Staten ter informatie wordt aangeboden. Dus een toevalligheid dat het gisteren op de agenda stond en u daar nu vragen over stelt. En juist dat Strategische Grondkader geeft mogelijkheden om tot maatwerk in gebieden te komen. Dan kun je werken met een strategisch aankoopplan, juist om doelen te realiseren. Ik denk dat we ook in de gebieden moeten praten over waar hier behoefte aan grondtransities is op die manier. In sommige gebieden heb je een paar heel grote spelers zitten op de grondmarkt die alles opkopen. Maar je wilt die kleine boeren laten groeien en daar actief beleid op voeren zodat we als provincie via Prolander misschien een hele boerderij aankopen van 80 hectare en we dat in tien percelen van 8 hectare verdelen, zodat iedereen kan uitbreiden. Dat is een prachtige gedachte, maar die kunnen we faciliteren. Die vraag moet wel komen vanuit het gebied. We gaan niet van bovenaf wat opleggen, dat moet komen uit het gebied. En daar hebben we Prolander voor om dat in uitvoering te brengen bij ons. Dat de werkzaamheden van Prolander onze aandacht behoeven, daarvan kan ik u vertellen dat ik tweewekelijks overleg heb met Prolander over grondaankopen, grondposities en andere strategische aankopen, zodat we daar ook sturing op kunnen geven.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ik heb gisteren met een medewerker van Prolander gesproken en die gaf aan dat de huidige systematiek onvoldoende was om dat te kunnen doen wat nodig is voor het Gebiedsplan Toekomst Landelijk Gebied. Ik ben niet in de gelegenheid om het voorstel, dat de gedeputeerde nu naar voren brengt, tot mij te nemen. Ik zit een beetje te denken – of we moeten een schorsing aanvragen – om dat alsnog te lezen. Of we moeten gewoon zeggen: als de gedeputeerde nou zegt dat dit oordeel Staten is, komt het wel goed. Dat lijkt mij een handigere oplossing.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, voorzitter, ik was niet bij het gesprek dat u met Prolander had. Maar ik denk dat wat het klopt wat ze zeggen, dat we nu niet instrumenten in handen hebben om landbouwgronden aan te kopen puur voor dat doel. Dat kunnen we wel doen bij landbouwgronden voor uiteindelijk de natuurdoelen: die opdracht hebben we gegeven aan Prolander, ook in opdracht van uw Staten. Dat je strategische aankopen kunt doen buiten NNN-gebieden, juist door met ruilingen ervoor te zorgen dat je natuurgebieden gaat verwerven. Wat nu gevraagd wordt, is: kun je ook strategische grondaankopen voor de landbouw en ruilen met de landbouw? Die vraag ligt inderdaad nu niet bij Prolander.

Wat ik net geprobeerd heb te zeggen, is dat het Strategisch Grondkader van de provincie Groningen juist de mogelijkheid biedt om dat wel te doen door met een aankoopstrategieplan te gaan werken. Want dat komt uit het gebied: zij hebben daar behoefte om te verduurzamen of te extensiveren of te vergroten, maar ze kunnen zelf niet die stappen zetten. Maar dan komt het vanuit het gebied en dan kunt de hele notitie lezen, maar dit is een beetje de strekking van het verhaal. Die instrumentmogelijkheden zijn er straks. Nou ja, die zijn er nu eigenlijk ook al, maar die wil je vanuit het gebied ophalen wat zij nodig hebben en dan zitten we volledig in de lijn met uw motie. Dus dan vind ik hem overbodig, omdat dit beleid is dat uitgevoerd kan worden en ik begrijp uit uw Staten – in ieder geval uit de bijdrage van de SP – dat hier behoefte aan is en die behoefte zullen we ook uitdragen.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Het is fijn dat er al een plan ligt dat voldoet aan de behoeften. Ik heb het echter niet kunnen controleren. Dat hebben meerdere Statenleden ook niet kunnen doen. Ik snap dat de gedeputeerde zegt dat het overbodig is omdat het plan er al ligt. Maar als het aan ons ligt, lijkt me toch handiger om de motie overeind te houden en dan zien we wel hoe groot dat draagvlak is.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Nou, u krijgt sowieso de notitie toegezonden ter informatie als Staten. Maar u vraagt mij te onderzoeken of er een grondbank kan worden ingesteld als een vervolg daarop. En dat vind ik op dit moment een stap te ver omdat ik nog niet die vraag heb gehad of er überhaupt behoefte aan is. Ik denk wel dat die behoefte er is, maar ik heb nog niet een concrete vraag daarin gehoord. Dat gaat ook over het in kaart brengen welke middelen we daarvoor in kunnen zetten: ja, dat is de vervolgstap. Misschien dat ik dan een toezegging aan u kan doen. Gisteren hebben we het besluit genomen, deze week zal denk ik het document op route gaan richting uw Staten. Wij kunnen dan in de commissie of in twee commissies het gesprek voeren over hoe we dit verder vorm gaan geven. Misschien hebben we dan uit de gebieden al wat meer concrete informatie en kunnen we eens kijken in hoeverre de strekking van deze motie daar dan een antwoord op geeft. Ik denk dat op dat moment het beste is. Want om die motie zo in stemming te brengen: daar staan dingen in waar ik nu niet aan kan voldoen. Dat kost ook nog even heel veel voorwerk, dus die tijd heb ik daar niet voor. We kunnen die provinciale grondbank inrichten. Dat kan al. Dat hoeven we niet te onderzoeken, dat kan. Ja?

Motie 'Directe lokale steun': dat gaat over het verzoek aan het College om eigenlijk een loket in te richten – tenminste, zo heb ik het even opgeschreven – voor agrarische subsidies. Dat zou ik willen ontraden. Want de SP richt zich hier op het project Fascinating. Maar we hebben meerdere subsidieregelingen voor boeren die willen innoveren, willen verduurzamen, natuurinclusief willen werken. Wij hebben de Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw, we hebben Innovatie in de Veenkoloniën en zo zijn er nog drie, vier, vijf regelingen. Ik denk dat we in ieder geval meer kunnen communiceren wat er mogelijk is. Dat is sowieso wat we daarop moeten doen, denk ik. Maar ik herken wat u hier zegt over Fascinating. Inderdaad, de lokale boeren zitten wat te weinig aan tafel. We zijn ook in gesprek met Fascinating bezig om dat te optimaliseren. Want er worden een paar grote projecten uitgevoerd, terwijl je zeker ook in Toekomst Landelijk Gebied moet kijken naar wat dit nu betekent voor het verdienmodel voor de boer. Daar heb je dus grote dingen voor nodig. Dat Fascinating zich op grote projecten richt? Het is ook een baanbreker, hè? Dus dan ga je ook baanbrekende dingen doen met een impact. Dus alles op kleine schaal doen is ook weer niet de oplossing. Maar je moet die mix zien te vinden. In de afgelopen jaren is inderdaad de mix te veel gericht geweest op het grote geheel in plaats van de kleine boeren en daar zijn we over in gesprek binnen deze organisatie met Fascinating en NPG als financier daarvan. Ik zou dan op dit moment willen zeggen dat ik de motie zou willen ontraden omdat dat *work in progress* is en er meerdere fondsen zijn. En ik doe u de toezegging dat we meer gaan communiceren over de regelingen die wij hebben.

De 'Bloemetjes en bijtjes'-motie van D66, Volt en SP, voorzitter. Die is overbodig, want dit is gewoon een wettelijke taak die wij als provincie hebben. We hebben een Strategie Biodiversiteit die ook in uw Staten is vastgesteld. Daar zit de integrale aanpak in. Wij kijken niet alleen maar naar de zweefvliegen en de bijen, wij kijken naar alle Rode Lijst-soorten waar wij bescherming aan moeten verlenen. En dat zit in onze aanpak voor biodiversiteit.

U verzoekt het College zich te committeren aan het tijdig halen van al die doelen. Dat is volgende motie, voorzitter, 'Sta voor de doelen!'. De opdracht van de partijen D66 en Volt in dezen is, voorzitter, zich te committeren aan het tijdig halen van de doelen. Wij hebben ons gecommitteerd aan die doelen en daar proberen we juist in de Toekomst Landelijk Gebied een invulling aan te geven. En dus dat is het wettelijk kader waar wij aan moeten voldoen. En zolang er geen ander wettelijk kader is, is dit het wettelijk kader waar wij aan moeten voldoen en daar is onze Toekomst Landelijk Gebied ook op gericht. Maar ik begrijp ik de motie en ik zou dit oordeel Staten willen laten.

Dan de motie van D66 en Volt over agrarische kennisnetwerken en landbouwadviseurs. Eerste verzoek is binnen drie maanden een plan op te stellen dat de landbouwadviseurs niet alleen de PAS-melders gaan adviseren, maar meer. Ja, dat zou ik willen ontraden, want dan zijn twee extern ingehuurd mannen – in dit geval – die juist expliciet ingezet zijn voor de PAS-melders. Daarop heb ik net een toezegging heb gedaan dat ik dat rapport graag met uw Staten wil delen. Dus dat deel ga ik ontraden. Er zitten heel veel adviseurs in het landelijk gebied. We hebben ook nog als provincie Groningen het agroprogramma in het aardbevingsgebied. Daar hebben ook heel specifieke adviseurs rondlopen, weliswaar op een heel ander thema. Want dat gaat over versterking van schade aan agrarische gebouwen.

Ja, we hebben 2.500 boeren in Groningen en met een beetje geluk kun je als goede adviseur, als je echt goed wilt adviseren, er veertig à vijftig per jaar bedienen. Dus dat betekent dat je dan nogal wat adviseurs rond moet hebben lopen. En dan moet je je afvragen: is dat het dan waard? We hebben heel goede ervaringen met de adviseurs in die zin. We hebben in het Westerkwartier nog een pilot gedraaid over verduurzaming en natuurinclusiviteit. Daar hebben veertig boeren aan meegedaan, dat heeft twee jaar geduurd: erg intensief, wel effectief. Maar dat doen we alleen op verzoek. Dus als er vragen zijn om hen te helpen met een bepaald probleem, dan zijn we gaarne bereid om daarin te faciliteren en soms ook te ondersteunen. Maar om vooraf te zeggen: wij gaan adviseurs inzetten vanuit de provincie voor de agrarische sector: dat zou ik u ontraden. Dus ik ontraad de motie, voorzitter, omdat dit niet uitvoerbaar is en wij er ook niet de capaciteit en de mensen voor hebben op dit moment en trouwens ook niet de financiële middelen. Maar als het van onderop komt en er behoefte is, gaan we zeker in gesprek om daartoe over te gaan.

De motie over kansen van D66, Volt en de Partij voor het Noorden: die gaat over de PAS-melders en de tweede tak. Ja, op dit moment is elke verandering op een agrarisch bedrijf in de tweede tak onmogelijk. Want dat betekent een nieuwe vergunning en dat is op dit moment niet aan de orde door de uitspraken die we gehad hebben. En we voeren juist mét die tweetal adviseurs de gesprekken met die PAS-melder over wat de toekomst van het bedrijf is. Waar wil je heen? Waar sta je dan? En die tweede tak is dan op dit moment niet onmogelijk. Ik heb die koffer al genoemd: het ene instrument is beëindiging. Daar kunnen we wat aan doen. En die resultaten op hoofdlijnen – dat heb ik al gezegd – ga ik graag aan u aanbieden. Omdat het onmogelijk is om een tweede tak op dit moment te doen, zou ik de motie willen ontraden, voorzitter.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Omdat nu de onmogelijkheid er is om een tweede bedrijf te starten, zegt de gedeputeerde dat hij deze zou willen ontraden. Echter, volgens mij staat hierin om het in kaart te brengen en daarbij te kijken naar wat er wél mogelijk is en dat gewoon op papier te zetten. We vragen niet om het uit te voeren, we vragen echt om het in kaart te brengen over welke kant het wellicht op kan als de mogelijkheden er wél weer komen, zodat we vooruitgang kunnen boeken in het geheel. Want dat is het enige wat we vragen.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, dank u wel voor de vervolgvraag, mevrouw Benjamins. Ik denk dat dat inderdaad ook die strekking is. Kijk, ik heb net gezegd: de resultaten van die bezoeken gaan we met u delen en daar zou ook uit kunnen komen dat inderdaad een aantal PAS-melders zegt dat zij inderdaad straks een ander bedrijf erbij willen. Dat wordt dus opgeleverd en daar krijgt u inzicht in straks.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, dan is inderdaad de vraag: zou het College willen kijken naar de mogelijkheden die men wél heeft in gewoon onze provinciale cirkel van invloed met de dingen die wij kunnen doen en het daarbij niet kijkt naar Den Haag?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Dat is ook de opdracht die de beide adviseurs hebben: wat kunnen we bieden aan bedrijven? Welke vragen worden gesteld? Welke antwoorden geven ze daarop? Dus wat kunnen we dan bieden binnen de kaders die de provincie heeft? We zijn afhankelijk van het Rijk bij een aantal randvoorwaarden, maar daarna gaan we door met die bedrijven wat ze echt zouden kunnen. Wil je verder investeren? Dus het kan ook best zijn dat als er wetgeving wordt aangepast, je met LelySphere wel de emissie kunt reduceren. Dan zou dat een investering in innovatie kunnen zijn, dan gaan we daarin mee. En zo kun je allerlei uitkomsten krijgen voor de toekomst. Dus volgens mij zitten we niet zo heel ver van elkaar als ik zo hardop aan het denken ben, voorzitter. Nou, ik doe u een toezegging dat ik de resultaten op hoofdlijnen aan u als Staten wil mededelen wat de behoeften daarin zijn van de verschillende PAS-melders. Hebben ze behoefte aan een tweede tak? Willen ze stoppen? Willen ze doorgaan? Wat voor manier dan ook, dat zit in het overzicht. En wat wij kunnen bieden als provincie, is daar een vervolg op en dat zit in de gesprekken

met die boeren. Ik denk dat we daar dan ook in onze aanbieding van de rest op hoofdlijnen kunnen zeggen wat we als provincie aan die boeren hebben aangeboden, zodat u als Staten ook een oordeel kunt geven wat er dan is gebeurd en wat wij hebben gedaan als provincie.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, voorzitter, we zitten inderdaad bij elkaar in de buurt. Maar het gaat niet specifiek over die innovatie, maar echt over die tweede bedrijfstak. Laten we daarin ook breder kijken dan alleen de portefeuille landbouw, maar ook breder kijken naar vrijetijdsbesteding, wonen en cetera. Dus dat was zeg maar de complete strekking van de motie.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, maar die toezegging kan ik doen, dat onze adviseurs ook die opdracht hebben: wat wil je hier verder doen? Wil je inderdaad iets met een winkel of iets wat geschikt is voor recreatie? Of ze misschien een camping of zoiets willen beginnen. Dat zou wel straks weer in die instrumentenkoffer kunnen komen te zitten. Maar op dit moment zit alleen beëindiging erin.

De VOORZITTER: Mevrouw Benjamins denkt even na. De heer De Wit.

De heer DE WIT (CDA): Hierop voortbordurend: kijk, op het moment dat die adviseurs naar PAS-melders gaan en die zeggen dat zij een koffer hebben en dat daar maar één ding in zit en als dat beëindiging is, ja, dan heb je een kort gesprek met elkaar. Is het mogelijk om in die gesprekken daarheen te gaan en te zeggen: wilt u misschien ook nadenken over mogelijkheden die u hebt buiten de landbouw? Want we kunnen wel zeggen: dat kan op dit moment allemaal niet, maar als provincie zijn we ook bezig met leefbaarheid, is de gedeputeerde zelf ook verantwoordelijk voor economie, toerisme en reactie. Volgens mij zijn dat allemaal sectoren waar we buiten de landbouwsector wel iets mee kunnen. Want op het moment dat we met die boodschap naar die PAS-melders gaan en zeggen: "Ja, dit de koffer." en er één ding in zit en we daar niks mee kunnen doen, dan kan ik me voorstellen dat iemand daar ook niet bewust over na gaat denken. Dus bestaat die mogelijkheid er?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, voorzitter, zeker bestaat die mogelijkheid er. Dat was ook de insteek van de gesprekken. Wat je nu daadwerkelijk in de instrumentenkoffer hebt, is alleen de beëindiging. Als je een open gesprek hebt: waar wil je naartoe en er zijn geen andere barrières dan dat je PAS-melder bent, dan komt dit allemaal op tafel in die gesprekken. Op dit moment zijn de gesprekken niet fijn, want het is superemotioneel. Het gaat wel ergens over voor die bedrijven en dan heb je dit als enige te bieden. Dus dat is gelijk de spagaat waar je in zit op dit moment. Je wilt zo graag wat meer bieden dan alleen maar die beëindiging, want dat is eigenlijk het laatste wat je wilt doen: die bedrijven te laten beëindigen. Tenminste, dat is de opvatting van het College. En die anderen: daar kun je het gesprek nu niet mee afronden, met die boeren. Uiteindelijk wil je daar wel mee verder, maar we proberen nu wel te kijken wat de mogelijkheden zijn in de toekomst. Als er toch duidelijkheid komt over de PAS-melders, wat is hun status? Kunnen ze weer verder investeren? Dan heb je dat achter de hand en dan weten we wat er aan de hand is en weten we wat we eraan kunnen doen.

De heer DE WIT (CDA): Ja, voorzitter, toch hebben wij in ieder geval als CDA het gevoel dat je wel iets kunt. Dat je weliswaar binnen deze portefeuille niks kunt, dat je niet meer mogelijkheden hebt. Ja, misschien met een financiering kun je nog een aantal dingen doen met projecten waar nu al geld voor is. Maar kan er niet gewoon binnen onze eigen provinciale portefeuilles naar worden gekeken, als we die gesprekken voeren, en er is een agrariër – en dat hoeft echt niet iedereen te zijn – die binnen een andere bedrijfstak waar wij ook provinciaal verantwoordelijkheid dragen, iets wil gaan doen en ons vraagt om hem te helpen – daar waar de landelijke overheid het af laat weten – dan zeggen wij als provincie het volgende: "Daar waar we wat kunnen doen, gaan we proberen u te ondersteunen." Die mogelijkheden zijn er toch gewoon? Daarbij zijn we toch niet afhankelijk van het slot dat er nu vanuit het Rijk op zit?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Nee, die mogelijkheden zijn er zeker om dat te verkennen op dit moment. Maar elke investering die je nu wilt doen, betekent dat je iets moet doen in je gebouwen of een aanpassing van je bedrijfssystemen en die kunnen op dit moment gewoon niet. Dus dat is een heel duidelijke boodschap die er is. En dat is een heel zure boodschap, maar dat kan gewoon niet. We kijken natuurlijk wel – wat ik net probeerde aan te geven – naar wat als dat van het slot zou gaan, er dan wel zou kunnen. Dan weten we dat straks ook en dan kun je verder. Maar op dit moment kunnen we niks anders aanbieden, want we kunnen niks, De vergunningverlening zit op slot.

De VOORZITTER: De heer De Wit, ten slotte.

De heer DE WIT (CDA): Dat zit heel erg op de eigen gebouwen en als het om de eigen gebouwen gaat, dan kan ik daar heel ver in meegaan met de gedeputeerde. Maar buiten zo'n gebouw kan misschien ook wat. Dus ik zou echt de oproep bij het College willen neerleggen: ga nou met elkaar daarover nadenken. En als er ideeën vanuit agrariërs komen over waar we vanuit andere portefeuilles iets mee kunnen doen: alstublieft, ga daarmee aan de slag en laten we hier in de provincie die boeren in ieder geval niet bungelen.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Nou ja, voorzitter, volgens mij heb ik daar in het begin van mijn inleiding al gehad over de vragen van de BBB wat wij met de PAS-melders gaan doen. Dus buiten de gebouwen om kunnen we gewoon in projecten werken met de PAS-melders. Dat is niet altijd wat op tafel komt bij de adviseurs, want dat zit een heel andere vorm van bedrijfsvoering binnen die bedrijven. Dat is meer de operationele vorm van een bedrijf. De adviseurs hebben het over de strategische en tactische planvorming van die bedrijven: waar staan ze in de toekomst. Dit gaat over morgen en over vandaag zelfs: daar kan altijd wat en daar zitten projecten in. Ook van projecten binnen Fascinating zouden ze gebruik kunnen maken en Innovatie in de Veenkoloniën: dat kan allemaal. Dus die ontwikkeling is er sowieso, dus die toezegging... – ja, dat is niet eens een toezegging, dat is gewoon wat nu al kan. Dus dan begrijp ik wat u zegt. Volgens mij zitten wij daar op hetzelfde punt, voorzitter.

De VOORZITTER: De heer De Wit denkt ook weer even na en de gedeputeerde vervolgt zijn betoog.

De heer EMMENS (gedeputeerde): De motie van de Partij voor de Dieren, motie 211, voorzitter, 'Geen geld naar de mestkelders'. Geen nieuwe subsidies open te stellen voor de aanschaf van de LelySphere, is de oproep aan het College. Wij hebben een aantal subsidieregelingen. Een is voor het laaghangend fruit in de landbouw. Daar zat tot voor kort de LelySphere in. Die is er nu uitgehaald, omdat er heel veel gebruik van werd gemaakt, dus dan is de stimulerende werking voor een groot deel van de landbouw niet meer echt van toepassing want het is een bewezen systeem. We hebben die wel nog voor de PAS-melders, alleen is dat systeem afgesloten doordat de vergunningverlening niet meer kan. Wel proberen we het te implementeren en dat is ook op basis van de Toekomst Landelijk Gebied. Als je dat juridisch gaat borgen, heb je een geborgde maatregel voor de reductie van je emissie en daar is het wel voor bedoeld. Dus dan kan het een oplossing betekenen voor zowel de boer die dan verder kan, als ook dat je dan minder druk hebt op de natuur in dit geval. En de LelySphere is slechts één innovatieve maatregel. Dat is volgens mij ook de enige geborgde maatregel landelijk.

Er is twee, drie week geleden een rapport verschenen van het IPO, waarin meer dan 50 andere innovatieve maatregelen staan die allemaal voor het beleid geborgde maatregelen kunnen komen binnen afzienbare tijd. Dan heb je een heel andere situatie: dat er meerdere mogelijkheden op innovatie om emissiereductie te realiseren en daarmee weer een toekomst te geven aan de landbouw, maar ook om een sneller natuurherstel te bewerkstellingsen. Dus die motie zou ik willen ontraden dan, voorzitter, vanwege wat ik net gezegd heb.

De motie van de Partij voor de Dieren, SP en Volt over daadkracht in de stikstofcrisis: een stikstofcrisisplan te presenteren met een doorrekening per maatregel en tijdspaden. Ja, die is onuitvoerbaar op dit moment. We hebben geen capaciteit om dit soort dingen door te gaan rekenen op dit moment en ik ontraad hem dan ook. Dit zit ook duidelijk in wat de rol van het Rijk is en wat de rol van de provincie is. Wij doen alles wat wij kunnen om te doen – dat heb ik in het begin ook al aangegeven – en onze echte uitdaging voor de stikstofcrisis zit in Liefdingsbroek. Dat is ons enige Natura 2000-gebied met stikstofgevoeligheid en we doen er echt alles aan om dat probleem op te lossen. Dat geeft ook een hele impact op dat gebied, maar wij zitten daar volop aan tafel en wij proberen daar op alle manieren bij te dragen aan reductie van stikstof én natuurherstel. Het gaat ook om ecologische maatregelen om daar een bijdrage aan te leveren. Dus wat hier verzocht wordt in de motie, die crisisaanpak met allerlei doorrekeningen, is onuitvoerbaar en daarom ontraad ik die motie, voorzitter.

'Toekomst voor veenweidegebieden', motie 213, ook van de Partij voor de Dieren. Dit is beleid in uitvoering, voorzitter. Hier zijn we volop mee bezig. Wij hebben onlangs ondersteuning verleend vanuit de provincie Groningen voor een project in de regio Gorecht. Daar zitten nog acht actieve boeren die willen extensiveren en willen werken aan het tegengaan van bodemdaling daar. Die hebben gelukkig een RVO-subsidie voor extensivering en verduurzaming in de

veenweideproblematiek. Dus daar gaan we aan de gang, dat ondersteunen we als provincie van harte. Wij zijn volop in gesprek met het Rijk over hoe we meer geld kunnen krijgen voor onze veenweideproblematiek. Wij weten dat het urgent is, dus dit is beleid in uitvoering. Met die toelichting die ik gegeven heb, voorzitter, zou ik de motie willen ontraden.

Dan is dit de volgende motie, 'Ruim baan voor plantaardige ketens'. Voorzitter, die zou ik oordeel Staten willen laten. Dit is ook wederom beleid in uitvoering. Wij werken heel mooi samen met de gemeente Groningen om de korte ketens verder vorm te geven. We proberen daarmee echt op te bouwen met als werktitel 'Hoe kan het Ommeland de stad weer voeden?' en 'de stad' kan ook Winschoten zijn, Stadskanaal of Appingedam – hoewel, Stadskanaal is geen stad, alhoewel de naam dat wel doet vermoeden. Maar het gaat er ook om hoe het Ommeland de stad weer gaat voeden, juist met korte ketens, zodat het verdienvermogen bij de boer kan komen te liggen en niet bij de detailhandel en grote ketens. Dus dat is beleid in uitvoering. Maar ik vind de motie dusdanig goed dat ik hem oordeel Staten wil laten, voorzitter.

De motie 'Een betere toekomst voor het landelijk gebied met minder vee'. Minder vee is op zich is geen doel op zich. Wij proberen van onderop de doelen te realiseren en daar is het Rijk nu ook mee bezig: hoe gaan we nu zorgen dat de doelen gerealiseerd worden voor Toekomst Landelijk Gebied? Stikstofreductie kent vele aanpakken en om alleen op het vee te gaan zitten, is geen doel op zich. Maar dat zou een deel van de oplossing kunnen zijn. Dus om alleen daarop te richten zou ik deze motie op basis daarvan willen ontraden.

De motie van de Partij voor de Dieren en Volt, nummer 216, voorzitter. Die gaat over naar een dierwaardige veehouderij. Welke middelen wij hebben voor dierwaardige veehouderij? Wij hebben al heel veel middelen. Weidegang is ook dierwaardig. Dat willen we stimuleren. Daar zijn ook de zuivelcoöperaties mee bezig zodat je een toeslag krijgt op de melkprijs als je weidegang implementeert of andere dingen gaat doen zoals agrarisch natuurbeheer. Dus daar zit die al deels in. Wij hebben daar ook beleid als provincie Groningen met beleidskaders die in het Groninger Verdienmodel zitten, waarmee we dat kunnen stimuleren. Dus dit zou ik willen ontraden omdat we dit principe al wel doen.

De motie van CDA, D66, ChristenUnie en Volt, nummer 217, over de prioritering en financiering. Voorzitter, die zou ik ook uiteindelijk willen ontraden. Maar ik begrijp wat u wilt. Dit is precies de richting die wij ook op willen met wat we allemaal aan het doen zijn in Toekomst Landelijk Gebied, juist die discussie met het Rijk, met de gebieden, met de gemeenten, met de waterschappen, met de grondeigenaren, de grondgebruikers en de recreatiesector om daar haalbare projecten voor neer te leggen. Ik heb hem net ontraden, maar het klopt niet wat ik zei: ik zou hier juist een toezegging op willen doen dat wij met enige regelmaat u over de voortgang gaan rapporteren in waar we mee bezig zijn. Dus dat is de toezegging op de vierde bullet, *'de Provinciale Staten periodiek te informeren over de voortgang en aanpassingen in de prioritering'*. Ik denk dat we u juist daarover kunnen informeren. En die prioritering – ik heb het in het begin ook genoemd: wij kijken eerst naar de prioritering op basis van kansen en financiën. Waar liggen de kansen en kunnen we het betalen? Wettelijke opgaven horen er vervolgens bij en wat zijn de stapelmogelijkheden? Dus daar ga ik u graag over informeren, want ik denk dat dat gewoon ook moet gezien het belang dat u als Staten aan het landelijk gebied hecht.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Dank aan de gedeputeerde voor de toezegging. Even om het heel helder te maken: dus deze toezegging geldt voor het hele dictum?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Nou, dat zit vooral op het laatste deel, dus periodiek te informeren over de voortgang: daar zit die vooral op. Kijk, binnen drie maanden een afwegingskader opstellen: u noemt het een 'afwegingskader', ik noem het een prioritering met die drie onderdelen kansen, wettelijke opgaven en stapelmogelijkheden. Dat zijn onze afwegingskaders. Dus wat komt er uit een gebied, wat voor bijdrage levert dat aan de wettelijke opgaven die we hebben en hoe kunnen we dat zo veel mogelijk integraal uitvoeren. Dat zijn onze afwegingskaders en over die afwegingskaders kunnen wij u volgens de laatste bullet informeren.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Dank voor de verduidelijking. Dan is denk ik toch de motie niet helemaal naar tevredenheid toegezegd. Het dictum ziet er namelijk op dat we als Staten iets meer grip krijgen gezien de brief ook over de PAS-melders die we gisteren hebben ontvangen, maar ook de inhoudelijke beantwoording die we hebben gehad op de schriftelijke vragen. Om te kijken: wat gaan we nou doen en wat gaat er nou aan bijdragen en hoe gaan we daar nou naartoe, in plaats van alleen maar een voortgangsbrief. Want ja, wij weten dan nog steeds niet waarop we de voortgang gaan doen en dat is ook gelijk het eerste punt. Kijk, en de drie maanden: nou ja, goed, als de gedeputeerde

daarvan zegt dat het niet haalbaar is, misschien kunnen we dan over drie maanden een gesprek hebben. Maar dat in ieder geval de inhoud van het dictum overeind blijft. Ik zou toch heel graag die parameters overeind willen laten staan.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Dan doelt de heer Hoogers op de eerste drie streepjes bij de eerste bullet, denk ik, hè? De mate in de bijdrage aan de wettelijke verplichting en de beschikbare verwachte financieringsmogelijkheden en de sociaal-economische impact? Begrijp ik dat goed?

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Nou, eigenlijk gewoon alle vier de bullets minus dan die termijn van drie maanden. Dus een concreet afwegingskader opstellen waarin we dus die prioritering, waarin rekening wordt gehouden met die drie bullets, maar ook inzake met gebiedspartners en gemeenten die prioriteitenlijst opstellen. Dus dat we eigenlijk een soort – we hebben dat woord al eerder gehoord – plan van aanpak krijgen van hoe we nou tot realisatie komen van een aantal projecten. En daar hebben we in die vier bullets een afweging in gemaakt hoe wij dat in ieder geval voor ons zien. Ik kan me voorstellen dat het College er misschien een andere invulling aan geeft en het iets anders ziet. Maar alleen een periodieke voortgangsbrief is dan iets te mager wat mij betreft.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, voorzitter, ik zit even na te denken hoe we bij elkaar kunnen komen. Als ik nu een toezegging doe – het is nu februari – dat ik u direct na de zomervakantie een lijst van projecten waar we mee bezig zijn, doe toekomen waarmee we werken in het gebied op basis van deze prioriteringen die ik net noemde. Dat we daarbij iets meer invulling geven aan de onderdelen die u noemt in uw bullets, dan kunnen we over dat document met de resultaten die we dan opleveren, een goed gesprek hebben. Zou dat iets kunnen zijn? En dan kunnen we dan ook kijken of dat de koers is die we met z'n allen verwacht hadden. Want we hebben een lijst van veertig projecten opgenomen in de bijlagen, daar kunnen we niet allemaal tegelijk aan werken. We kijken nu waar de hoogste prioriteit ligt juist op basis van kansen, financiën, wettelijke opgaven en die stapelmogelijkheden: dus waar draagt het het meeste aan bij. Daarvoor gaan we kijken naar de lijst die er nu is. Er zijn ook dingen die nu komen oppoppen en die misschien nog wel belangrijker zijn. Dan zou ik u willen voorstellen om over een halfjaar dat overzicht aan u aan te bieden en het gesprek te hebben over of we dan op de juiste lijn zitten.

De VOORZITTER: De heer Hoogers, ten slotte.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ik moet het even met mede-indieners overleggen. Het is in ieder geval een mooi voorstel. Ik denk dat er nog één stap bij moet, dat u ons ook even informeert over hoe je dan komt tot die lijst. Dus wat is uw plan van aanpak om te kijken welke parameters belangrijk zijn, welke doelen u realiseert enzovoort. Dus dat we ook even een beetje worden meegenomen in een stukje proces.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ik was nog even aan het nadenken, voorzitter. Ja, dat moeten we even tussentijds opleveren. Ik denk dat die aanpak wel eerder kan. Die werkwijze doen we via een informerende brief aan uw Staten. Als u daarover wilt spreken, kunt u hem agenderen, lijkt mij. Maar dat we even dat afwegingskader duidelijk op papier zetten, dus de uitwerking van de kansen, de wettelijke opgaven en de stapelmogelijkheden en hoe we dat voor ons zien. En dat we dan ook een vervolgspraak met u maken, zodat we dan ook die projecten inzichtelijk maken juist op dat afwegingskader. Dus dat doen we over een maand of drie respectievelijk over een maand of zes. Ja?

De heer De WIT (CDA): Ja, voorzitter, nog even inhoudelijk over de motie. Als het gaat over die brief, dan heeft het College daarop een toezegging gedaan, op een concreet afwegingskader ook. Waar wij nog wel even benieuwd naar zijn, is ook de verdeling in verantwoordelijkheden tussen de verschillende partners. Dus waar staat de provincie aan de lat, waar de gemeenten, waar de verschillende gebiedspartners, zodat je aan de voorkant ook veel duidelijkheid hebt over de kaders, de verwachtingen die er zijn. De gedeputeerde zei zelf dat er nu heel veel energie in het gebied zit en hoe zorg je ervoor dat die energie blijft en dat er geen discussie ontstaat over wie waar verantwoordelijk voor is of zichzelf ergens niet verantwoordelijk voor voelt.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Nou ja, ik ben blij met die vraag, meneer De Wit. Dus dank u wel daarvoor. Wij voelen overal verantwoordelijk voor, maar we kunnen niet overal de verantwoordelijkheid hebben. Dus ik ben blij met die opmerking. Het is een samenwerkingsproductie tussen gemeenten, waterschappen, eigenaren en gebruikers. Dus ik denk dat we dat inzichtelijk

moeten maken in het overzicht dat ik net aan de heer Hoogers heb toegezegd: wie pakt nu waar *the lead*? Kijk, in het afwegingskader staan we er ook niet alleen voor. We hebben natuurlijk in dit hele traject ook gebruik gemaakt van vele mensen in de gebieden, die hebben de gebiedsplannen opgesteld. Maar we ook adviescolleges ingeroepen: de Landbouw- en Natuurtafel is daar een van, de Overhedentafel is daar een van. Daar krijg je een richting van en al die informatie leidt tot het afwegingskader dat ik net noemde. En daarnaast, als het echt om grotere strategische vraagstukken gaat, zeker beleidsinhoudelijk, hebben we ook nog iets wat we het PLGO noemen, dus het Provinciale Landelijk Gebied Tafel, waarin alle partijen ook nog vertegenwoordigd zijn. Dus wij zorgen altijd voor borging in afstemming in de gebieden. En nogmaals, wij willen heel veel als provincie, maar kunnen niet alles. Ik denk dat dat ook in lijn is met uw vraag. Daar waar een ander het moet doen, moet die het ook doen en moeten wij ook de mogelijkheden geven zodat het kan.

De VOORZITTER: De heer De Wit, ten slotte.

De heer De WIT (CDA): Dit was de tweede interruptie, voorzitter.

De VOORZITTER: Nou, wat tel ik weer slecht. De heer De Wit, nog net niet ten slotte.

De heer De WIT (CDA): Nee, net niet ten slotte.

Eigenlijk zegt de gedeputeerde daarmee dat het College met alles wat hier in deze motie staat, gewoon aan de slag gaat. Want die deelgebieden en dat draagvlak met alle partners die daarmee te maken hebben, zitten in de beantwoording van GS. Is het dan niet gewoon dat u eigenlijk zegt: 'Wij gaan deze motie gewoon uitvoeren' en dat wij die toezegging krijgen?

De heer EMMENS (gedeputeerde): U hebt het over motie 217, hè, die u hebt ingediend met D66, ChristenUnie en Volt. Volgens had ik net aan de heer Hoogers die toezegging gedaan dat ik hem op die manier uit ging voeren zoals ik hem net uitgelegd had. Volgens mij zit dat op de lijn zoals u het net zegt. Dus ik had al een toezegging gegeven dat ik die motie ging uitvoeren om over drie maanden met iets te komen over het uitvoeringskader, waar dit bij hoort, met de tafels die we hebben. Dat is naar aanleiding van uw vraag. En daarnaast gaan we over een halfjaar, omstreeks die tijd, de projecten bespreken met u. Dus volgens mij had ik die toezegging al gedaan.

De heer De WIT (CDA): Ja, voorzitter, volgens mij ging die toezegging specifiek over de vierde bullet in het dictum, namelijk het periodiek informeren. Maar op het moment dat dat breed voor de hele motie geldt, dan zijn we daar hartstikke blij mee.

Dan heb ik nog één andere vraag, aangezien ik nog in dit rijtje van interrupties zit, voorzitter. Al deze plannen die er nu zijn, gaan straks landen in de Omgevingsvisie. Maar voor heel veel van die plannen hebben we in ieder geval nog geen geld en is de kans dat we overal geld voor krijgen, heel klein. Wat zijn de gevolgen op het moment dat we al die plannen wel laten landen in de Omgevingsvisie, maar de kans heel groot is dat we heel veel van die plannen straks niet uit kunnen voeren? Schieten we onszelf daar in de toekomst niet mee in de voet?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, voorzitter, de bedoeling van het plan Toekomst Landelijk Gebied is dat we alleen maar projecten gaan uitvoeren die we kunnen uitvoeren. Dus we gaan geen grote ideeën genereren op dit moment waar geen geld voor is. We gaan nu alleen maar dingen doen die we kunnen uitvoeren. We willen aan de gang. Nog meer plannen maken? We hebben al heel veel plannen gemaakt. Dat zal ook wel blijven gebeuren, dus het project van Veen tot Zee is een project dat niet genoemd wordt in Toekomst Landelijk Gebied, maar is wel een gedachte die leeft. Maar laten we eerst maar eens afmaken wat we hebben en concrete plannen uitvoeren.

De VOORZITTER: U bent wel echt aan het eind van de derde interruptie, geloof ik.

De heer De WIT (CDA): Ja, dat klopt, inderdaad. Maar ik ben toch nog niet helemaal gerustgesteld.

De VOORZITTER: U krijgt nog één gelegenheid van mij.

De heer De WIT (CDA): Dank u wel. Dat is heel nobel, voorzitter.

Er staat voor 3,3 miljard euro aan plannen in het document Toekomst Landelijk Gebied. Er staat dat de plannen vanuit Toekomst Landelijk Gebied straks gaan landen in de Omgevingsvisie. Maar heel veel van die plannen die in het Toekomst Landelijk Gebied-document staan, kunnen straks

hoogstwaarschijnlijk niet uitgevoerd worden omdat we er niet voldoende geld voor hebben. Wat zijn dan de gevolgen op het moment dat wij wél zoiets opnemen in de Omgevingsvisie, maar we uiteindelijk straks niet in staat zijn om een deel van die plannen uit te voeren? Heeft dat gevolgen waar wij nu als Staten al rekening mee moeten houden?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Nee, dat heeft nog geen gevolgen. Ik maak even het onderscheid tussen programma en visie – dat is de ene kant – en projecten. We hebben het hier over projecten in het landelijke gebied waarmee we aan de gang gaan. De projecten die we uit gaan voeren, komen niet in de Omgevingsvisie te staan. Ideeën en visies zitten wel in de Omgevingsvisie. Er staat heel veel dingen in de visie waar we heen zouden willen en dan kijk je tegen die tijd of we daar tijd en geld en ruimte voor hebben om ze uit te voeren. Dat is een andere vraag. Dus waar we het nu over hebben, zijn concrete projecten en *hands-on* dingen waar we mee aan de gang kunnen en die komen niet in de Omgevingsvisie, maar dat is wat we nu aan het doen zijn. Ja?

De motie 218 van Volt, voorzitter, over de financiële mogelijkheden via de Europese Unie. Ja, ik heb het in het begin ook gezegd: wij koppelen sowieso alle projecten die we uit willen voeren op hoe we daar in nationale fondsen en ook Europese fondsen financiering voor gaan vinden. Maar ik begrijp de strekking van de motie. Dus ik zou die u oordeel Staten willen laten, want ik vind het wel mooi om daar echt actief ruimte aan te geven.

De laatste motie, voorzitter, die ik voor me heb liggen, is 219 van de Partij voor het Noorden, 'Eerst boter, dan de vis'. Daar staat een bullet in: wachten met maatregelen tot het Rijk daadwerkelijk financiële middelen ter beschikking stelt. We gaan inderdaad geen maatregelen uitvoeren totdat er geld is, maar we gaan wel aan de gang met de voorbereiding en de planvorming. We kunnen niet meer wachten tot het Rijk eerst geld geeft, we gaan door met planvorming. Dat is de basis van de hele TLG. We willen wel aan de gang. We gaan kleine dingen die we wel kunnen doen en waar we financiering voor kunnen geven, meteen aanpakken. En grote stukken en hele maatregelen gaan we oppakken in de zin van: het idee hebben we en daar gaan we echt heel concreet naar het Rijk kijken of we ze kunnen financieren. Dus 'te wachten met grote structurele maatregelen'? We gaan ze sowieso niet uitvoeren als er geen geld is, maar wel ideeën en daar probeer je wel uitvoering aan te geven. Maar we gaan niet wachten.

De heer ZWART (PvHn): Dank. Ik hoor hier een toezegging in: geen geld, dan ook geen uitvoering. Maar wel blijven plannen. Dat plannen kost ook geld. Wat wij willen voorkomen, is dat geld wordt gebruikt uit potjes die daar niet voor bestemd zijn. En daar wil ik graag een toezegging op hebben, dat dat niet gaat gebeuren. Want daarvoor hebben geen potjes gemaakt.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Nee, ik denk dat de heer Zwart gelijk in heeft, voorzitter. Ik denk dat ik dan ook problemen krijg met mijn andere Collegeleden. Want die zijn verantwoordelijk voor hun eigen potjes. Dus u kunt alleen maar daar plannen voor maken voor de potjes die we hebben in het kader van Toekomst Landelijk Gebied. Dat zit op het gebied van landbouw, dat zit op natuur, dat zit op water, dat zit op bodem: die potjes zijn in eerste instantie daarvoor voorbehouden om daar planvorming en ideeën mee te genereren en uit te voeren. En andere potjes? We kijken naar rijksfondsen die ook aan een integrale doelstelling kunnen bijdragen: daar kijk je wel naar. Zo kijk je natuurlijk ook in de provincie wat de integrale doelstelling is. Als je het over water hebt, kun je dat op allerlei manieren invullen, maar welke bijdrage gaat dat leveren aan Toekomst Landelijk Gebied? Dat is ook een kwantiteitsvraagstuk: dan heb je het over water, dus hoe zorg je dat er voldoende zoet water blijft? Dat kan iets voor de landbouw zijn. Nou, daar moet ik in dit geval met collega Hamster gaan overleggen en met zijn teams en mijn teams over hoe we dit dan gaan realiseren. Dan ga je *cross-overs* bedenken, dan ga je aan efficiënte inzet van middelen doen. Maar dat we willekeurige projecten uit willekeurige potjes gaan financieren, dat is niet aan de orde.

De heer ZWART (PvHn): Ik noemde het in mijn woordvoering al dat er wordt snel gegrepen naar de gelden van Nij Begun. Ik begrijp, voorzitter, uit de woorden van de gedeputeerde dat daar echt geen sprake van zal zijn. Als dat de toezegging is... Het kan ook niet? Nee, maar je leest het overal. Met andere woorden: als dat een toezegging is, trek ik de motie in.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, we kunnen op basis van dit plan Toekomst Landelijk Gebied geen claim leggen op Nij Begun-gelden.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Voorzitter, dank voor de beantwoording in het geheel vanuit het College. Nu is het daarnet inderdaad gegaan over dat als de gedeputeerde daar staat, het uit één

mond spreken is en dat snap ik helemaal. Maar ik had in mijn woordvoering nog een vraag gesteld. Want op 22 januari zei gedeputeerde Emmens bij RTV Noord: "Deze uitspraak is het gevolg van wet- en regelgeving die niet functioneert." Is dit een Collegestandpunt of is dit een persoonlijk standpunt?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, dat is een Collegestandpunt. Kijk, de wet- en regelgeving functioneert niet, omdat er dingen in de wet staan die op dit moment slecht uitvoerbaar zijn. De AERIUS-rekenmodule zit in de wet en daarover wordt aangegeven, ook door het RIVM, dat die eigenlijk niet geschikt is voor het doel waar die voor is opgericht. Dus dat is ook waar de wetgeving niet helemaal goed zit, maar je hebt er op dit moment wel mee te dealen dat dat zo werkt. En dat is het punt waar het op zit.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, voorzitter, ik zit heel even na te denken. Nou, ik denk nog heel even na.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja. Nou, er is nog een tweede termijn straks, hè?

De VOORZITTER: Mevrouw Benjamins denkt nog na. Er is zeker een tweede termijn. Dus daar kunnen nog heel veel dingen in gebeuren, mits mensen nog spreektijd hebben. De heer Hoogers.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ja, dan wil ik toch terugkijken naar motie 121, de motie 'Geen knaken, geen taken', waarin de gedeputeerde de opdracht heeft gekregen om de wettelijke natuurdoelen namens dit College en namens deze Staten te gaan behalen en daarvoor middelen te regelen. Nu hoor ik dat het College het standpunt heeft dat die natuurdoelen en de wetten die eromheen zijn gebouwd, eigenlijk helemaal niet deugen. Wat zijn we dan hier met z'n allen aan het doen?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Nee, voorzitter, dat heb ik niet zo gezegd. Ik heb gezegd, ook in eerdere betogen al, dat wij er alles aan doen om de wet- en regelgeving uit te voeren. Dat heb ik meerdere malen gezegd, ook vandaag in mijn betoog, dat wij alles doen aan natuurherstel. Daarom hebben we die lobby ook gevoerd uit het IPO naar de rekenkundige ondergrens: daar zit iets in wat niet helemaal klopt, omdat je iets gaat doen wat statistisch en wetenschappelijk gezien niet helemaal kunt bewijzen. En daar zit de misvatting in. Wij voeren gewoon de wet- en regelgeving uit, dat is gewoon onze opdracht als College. Daar staan we ook volledig achter en dat is de basis van ons werk. Daarnaast ben je kritisch op wet- en regelgeving. En dan ga je een lobby voor benutten hoe je de wet- en regelgeving anders voor elkaar krijgen, zodat we als gebied weer verder kunnen. Maar tot er geen nieuwe wet, geldt de oude wet en die hebben we gewoon uit te voeren.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Dus als ik de woorden van de gedeputeerde goed begrijp, dan is het meer een lobbyinstrument om te kijken hoe we kunnen komen tot een andere inrichting van wet- en regelgeving dat de natuurdoelen die gewoon nog overeind staan?

De heer EMMENS (gedeputeerde): De natuurdoelen staan onverkort overeind. De Vogel- en Habitatrichtlijn voeren we uit: dat is de basis van ons werk.

De VOORZITTER: De heer Hoogers is daarmee door zijn interrupties heen. Mevrouw Feenstra.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ik begrijp dus dat het Collegestandpunt is dat men kritisch op de normering is, omdat dat lastig is uit te rekenen of zoiets. Maar wat betekent het nou voor de concrete plannen en doelen als die lobby succesvol blijkt?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Waar ik net op doelde: dus als die lobby over die rekenkundige ondergrens succesvol blijkt, dan betekent dat dat alle PAS-melders in Groningen, behalve een klein gebied rondom het Zuidlaardermeer en waarschijnlijk rondom Lieftingsbroek, dan zijn gelegaliseerd. Niet alleen in de landbouw, ook andere. Dus dat is daar de opbrengst van. En voor het Gebiedsplan Toekomst Landelijk Gebied dat voorligt en met de uitvoeringsplannen die we hebben – en die dus niet vergunningverlening behelzen voor gebouwen en andere eigendommen – kunnen we gewoon door.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja, mijn vraag was ook gericht op de natuurdoelen. De vraag is dus: blijven die dan overeind staan?

De heer EMMENS (gedeputeerde): De natuurdoelen staan overeind, die staan niet ter discussie. NNN is een doel dat we gaan realiseren.

De VOORZITTER: Dit was ook de laatste interruptie van mevrouw Feenstra. En de gedeputeerde was al aan het eind van zijn betoog gekomen.

Dus dat betekent dat we nu gaan inventariseren wie er mogelijk behoefte heeft aan een tweede termijn. Ik moet daar wel een paar mededelingen bij doen, namelijk dat de BBB geen spreektijd meer heeft, de Partij van de Arbeid nog iets minder dan een minuut, GroenLinks nog iets meer dan een minuut, de ChristenUnie heeft geen spreektijd meer, Groninger Belang heeft geen spreektijd meer, de VVD heeft nog een halve minuut, de SP heeft geen spreektijd meer, D66 heeft nog iets meer dan een minuut, de Partij voor de Dieren nog anderhalve minuut, de PVV heeft geen spreektijd meer, het CDA nog iets meer dan een minuut, bij Volt denk ik snel uit te rekenen dat men nog iets meer dan een minuut heeft, de Partij voor het Noorden heeft geen spreektijd meer en Forum voor Democratie heeft nog iets minder dan een minuut. Dat is de stand van de spreektijd.

De heer Hoogers.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ja, voorzitter, ik heb mijn betoog goed getimed. Het was inderdaad drie minuten. Er zijn andere sprekers geweest die ontzettend veel meer spreektijd hebben gehad. Ik doe toch het verzoek op uw redelijkheid om daar iets meer ruimte in te geven.

De VOORZITTER: Die redelijkheid ga ik niet vertonen, want dan is het eind echt zoek. Evaluaties kunnen in het presidium worden aangemeld. Mevrouw Benjamins.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, voorzitter, ik zou graag een half uur willen schorsen alstublieft.

De VOORZITTER: En waarom een half uur schorsen?

Mevrouw BENJAMINS (D66): Omdat ik graag wil overleggen met de collega's.

De VOORZITTER: Oké. Ik schors een half uur.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

We hebben zojuist de eerste termijn afgesloten. Ik denk dat daar veel in is gebeurd. Ja, normaal is het zo dat je degene die de schorsing heeft aangevraagd, vraagt om even uit te komen leggen wat het heeft opgeleverd. Maar als ik het samenvat met dat er is geklaverjast met moties en aanpassingen, doe ik er dan recht aan? Want dan kunnen we gewoon aan de tweede termijn beginnen waarin dat allemaal duidelijk wordt. Ja?

Dan kijk ik maar even naar de BBB of daar behoefte is aan een tweede termijn. Die heeft geen spreektijd meer. O, oké. Ja, dat kan ook. Je kunt moties in de tweede termijn intrekken, wijzigen en wat niet al. We kunnen ook gewoon even kijken of er iemand een soort van totaaloverzicht heeft en een motie zou willen intrekken of wijzigen, zodat mensen daar in hun tweede termijn rekening mee kunnen houden. Dus dan is termijn 1A, eigenlijk. Een stukje innovatiegebeuren naar elkaar toe. Wie wil er iets zeggen over een motie die nog hangt?

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja, voorzitter, ik heb geen totaaloverzicht, maar wij willen de motie ten aanzien van de grondbank aanhouden. Dan kunnen we de brief rustig bestuderen en eventueel in de commissie nog weer naar voren brengen.

De VOORZITTER: Motie 'Grondbank' is ook bekend als motie 205, dus die is aangehouden. Anderen nog met een soort tussenstand, zodat we er straks op kunnen reageren? Ik zie de heer De Wit zwaaien.

De heer DE WIT (CDA): Ja, het gaat om motie 217 'Prioritering en financiering TLG'. Daar is een toezegging op gekomen van het College, dus die houden wij aan.

De heer ZWART (PvdN): Wat ik in mijn interruptie al zei: motie 219 trek ik in vanwege de toezegging door de gedeputeerde.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Motie 207 houden wij graag aan. Moties 208, 209 en 210 ook.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Motie 213, uit mijn hoofd, en 214 worden vervangen door twee nieuwe.

De VOORZITTER: Oké. Maar daar zult u straks het woord over willen voeren, denk ik. Maar moties 213 en 214 worden dus ingetrokken maar vervangen. Dat zullen we straks merken hoe dat precies gaat. Anderen nog? Mevrouw Feenstra?

Mevrouw FEENSTRA (SP): In diezelfde categorie wordt motie 206 ook aangepast, dus die zal ook komen te vervallen. Maar de nieuwe motie wordt ingediend door de Partij voor de Dieren omdat ik door mijn spreektijd heen ben.

De VOORZITTER: Het klinkt als een heel goed voorbeeld van samenwerking. Oké. Genoeg over de administratie? Ik stond op het punt de BBB het woord te geven, maar dat was misplaatst natuurlijk bij gebrek aan spreektijd. Dus gaan we naar de Partij van de Arbeid, ik kijk naar mevrouw Da Silva Pinto om de beraadslagingen te vervolgen in tweede termijn.

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Ik houd het straks graag bij een stemverklaring.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Voorzitter, een motie van wantrouwen is een zwaar middel. Het is niet iets waar wij als partijen lichtzinnig naar kijken. En dit zeg ik namens D66, het CDA, de SP, de Partij voor de Dieren, de Partij voor het Noorden en Volt.

Zoals gezegd: we kijken er niet lichtzinnig naar. Sterker nog, we hadden gehoopt dat gedeputeerde Emmens zijn verantwoordelijkheid zou nemen en in ons vertrouwen in hem zou herstellen. Maar gezien de opeenstapeling van misstappen en schadelijke uitspraken kunnen we niet anders dan concluderen dat hij niet de juiste persoon is om op dit cruciale moment voor de landbouw en natuur in Groningen de leiding te nemen in het zoeken naar oplossingen voor onze provincie. Daarom deze motie.

De VOORZITTER: Ik heb een motie die is aangekondigd. Dat is een motie van wantrouwen. Ik ga straks met u de orde bespreken. De motie draagt de briefhoofden van D66, het CDA, de SP, de Partij voor de Dieren, de Partij voor het Noorden, Volt en de ChristenUnie. De titel van de motie is 'Motie van wantrouwen'. De motie heeft als volgnummer 220 en eindigt met de volgende uitspraak van Provinciale Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 februari 2025,
Spreken uit dat:

- gedeputeerde Emmens niet langer het vertrouwen van zowel Provinciale Staten als Gedeputeerde Staten geniet wegens:
 - publieke uitingen en handelingen die het beleid van zowel Provinciale Staten als Gedeputeerde Staten schaden en ondermijnen;
 - een gebrek aan collegiaal, betrouwbaar en professioneel bestuur;
 - het verspreiden van feitelijk onjuiste informatie en het ondermijnen van de inspanningen van de provincie op het gebied van natuur- en landbouwbeleid;
- en hij daarmee heeft aangetoond, niet de juiste bestuurder te zijn om dit plan verder tot uitvoering te brengen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Dit is dus een motie van wantrouwen en het lijkt me zinvol om de bespreking en stemming over de motie van wantrouwen even uit de andere moties te trekken, omdat dit het zwaarste middel is dat de Staten hebben. Dus ik stel mij het volgende voor. Het kan op twee manieren. Ik kan de gedeputeerde vragen om hierop te reageren, waarna er een soort van gefocust vervolg van het debat zou kunnen zijn. Ik kan ook de andere fracties vragen om hierop te reageren, maar ik zou dit niet willen vermengen met de rest van de inhoud van het debat. Dus ik zou de inhoudelijke moties na de motie van wantrouwen willen bespreken en ook van een stemming willen voorzien. Kunt u zich daarin vinden?

Is het een goed idee als ik de gedeputeerde vraag hierop te reageren? Of is er behoefte aan een moment van schorsing?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ik wil graag even schorsen, voorzitter.

De VOORZITTER: Ja? Wij verspreiden de motie. We schorsen totdat iedereen hem heeft en we geven ook iedereen om hier even over na te denken.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Wat gaan we doen? Ik geef de gedeputeerde de gelegenheid om hierop namens het College te reageren. Daarna is er de gelegenheid voor Statenleden die dat willen, om over de motie van wantrouwen het woord te voeren. Dan eventueel nog de gedeputeerde zelf. Dan gaan we stemmen. En dan is er nog de rest van dit agendapunt en de stemming over de motie bepaalt ook voor een deel of we daar nog aan toekomen, maar de ambitie is om daar ook nog aan toe te komen. Het woord is aan de gedeputeerde.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Sommige dingen in het leven raken je en dit raakt je ook. Dus laten we daar duidelijk over zijn.

Even het debat terughalend in mijn herinnering, voorzitter, denk ik dat waar we hierover hadden kunnen vallen, de uitspraak over de rechtspraak kan zijn. En dan zou ik daar een statement over willen maken. Er bestaat geen enkele twijfel dat dit College zich niet houdt aan de wet of aan rechterlijke uitspraken. En wij doen geen afbreuk aan rechtspraak of uitspraken, we werken juist aan mogelijkheden om dingen mogelijk te maken. Voor het overige herkent het College zich niet in de kwalificaties die in de motie worden gegeven.

De VOORZITTER: Ik kijk rond. Ik heb geen reden om maar vast te houden aan spreektijdbeperking. Dus wie uit de Staten wil hier het woord over voeren? Ik doe het wel even in de volgorde van de partijen. En ik kan mij voorstellen dat er hier en daar ook een wisseling van woordvoerder is.

De heer MOES (BBB): Kunnen we nog even een kwartiertje schorsen?

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering voor een kwartier.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Het woord is aan de heer Moes van de BBB, over de motie van wantrouwen als enig onderwerp.

De heer MOES (BBB): Ik kan hier heel kort over zijn. De BBB ziet geen enkele aanleiding tot dit allerzwaarste instrument. En wij wilden hier verder niet zoveel woorden aan vuilmaken.

De heer ROEMERS (PvdA): Wij denken dat naar aanleiding van het inhoudelijke debat er niet direct een aanleiding voor ons was voor een motie van wantrouwen, zoals D66 aangaf: het zwaarste instrument. Wij zullen dan ook tegen de motie stemmen.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja, er was een debat, maar ik had deze wending niet op deze manier en zeker niet met dit instrument verwacht. Dat hadden wij als GroenLinks ook zeker niet verwacht. Daar zijn wij door verrast. Het debat verliep grotendeels volgens mij positief. Er zijn ontzettend veel toezeggingen gedaan en voor grote delen ging het echt goed. Daarom vinden wij dit middel echt te zwaar.

Mevrouw BAKKER (SP): Voorzitter, ik heb dan toch wel een vraag aan GroenLinks. Want het gaat niet over dit debat alleen, zoals ook te lezen was in de motie. GroenLinks heeft daar natuurlijk eerder zelf ook wel zorgen over uitgesproken. Dus even reflecterend niet alleen op dit debat, maar op de afgelopen anderhalf jaar neem ik toch aan dat GroenLinks wel snapt waar deze motie vandaan komt?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Kijk, dat is een hele opstapeling geweest, voorzitter, en dat zie ik ook in de motie. Maar wij gaan het echt nu even houden bij het debat en hoe dat is verlopen. En op basis daarvan stemmen wij tegen deze motie.

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, voorzitter, ik kan dan alleen maar concluderen dat GroenLinks hier echt een heel slappe houding laat zien.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja, dat is een conclusie van uw partij en ik ben het daar zeker niet mee eens.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Om maar even wat woorden aan te halen die al genoemd zijn: ook wij zijn eigenlijk totaal overvallen door dit instrument dat wordt ingezet. Dan zie je maar hoe verschillend je naar mensen kunt kijken. Want wij zien als partij hier een gedeputeerde zitten die een positieve houding aanneemt, luistert naar ons, ons tegemoetkomt, toezeggingen doet. Niets menselijks is deze gedeputeerde vreemd, je kunt fouten maken. Maar goed, dan denk ik: dat doen we allemaal. Dus we waren eigenlijk totaal overdonderd dat het op deze manier gebeurt.

Anders dan zonet werd gezegd: wij hebben ook nooit een andere houding aangenomen, denk ik. We hebben altijd die positieve insteek gehad en wij hebben ook altijd de gedeputeerde op zijn waarde geschat. Die is in ons geval positief. Dus wat dat betreft kunnen we kort zijn: we kunnen ons helemaal niet vinden in het dictum dat er staat. Daar hebben wij een andere beleving bij en trekken daar andere conclusies uit. Dus daarom zullen wij dit ook niet steunen.

En u voelt het ook wel aan mij: het raakt mij ook toch wel wat. Dat we denken: verdorie, er zit hier toch weer een mens en die beschadigt je hier weer mee. Nou ja, het mag duidelijk zijn dat wat Groninger Belang betreft het niet op deze manier had gehoeven.

De VOORZITTER: [Geroffel op de tafeltjes.] Dat gaan we zo niet doen. Ik begrijp de emotie, maar dat gaan we niet doen. Dank u wel. Ik kijk naar de VVD. Het woord is aan de heer Bennema.

De heer BENNEMA (VVD): Een motie van wantrouwen, het zwaarste instrument dat wij hier kennen in de Staten. Wij zijn ook verbaasd. Verbaasd dat na dit debat – dat volgens ons goed verliep vandaag, over het proces Toekomst Landelijk Gebied, waarin dat proces op zich ook goed verlopen is – de uitkomst is. En dat zonder dat er ook veel verdere motivering is gegeven of aanleiding was direct tot deze motie. Wij vinden het een buitenproportioneel middel. Dit is gelijk het allerzwaarste middel inzetten en de VVD zal het ook niet steunen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Voorzitter, het begon al voordat dit College aantrad. Een gedeputeerde die blijkbaar maar weinig goed kan doen. Deze motie is een uiting van een politieke houding die patent meent te hebben op de juiste omgangsvormen, op wat wel en niet mag en kan worden gezegd en ook nog eens meent te spreken namens de gehele Provinciale Staten. Het feit dat deze gedeputeerde geen vertrouwen zou genieten van Provinciale Staten, is dan ook misplaatst, getuigt van intolerantie en is louter gericht op de persoon.

En, voorzitter, deze motie doet allesbehalve recht aan wat deze gedeputeerde op integere wijze en geheel conform de regels die daarvoor gelden, aan inspanningen levert voor onze inwoners. Daarom absoluut geen steun voor deze 'e-motie'.

De VOORZITTER: Dank u wel. Verder geen behoefte aan woordvoering? Niet. De gedeputeerde nog? Geen behoefte. Dan stel ik voor dat we gaan stemmen. Ik sluit de beraadslaging over dit stuk van het debat, namelijk motie 220, de motie van wantrouwen en ik stel partijen die dat willen, voor zover ze dat niet duidelijk hebben gemaakt in een woordvoering, in de gelegenheid om bij stemverklaring duidelijk te maken wat ze nog zouden willen verklaren.

Niemand? Nee? De stemmen zijn voldoende verklaard? Dan zou ik de motie in stemming willen brengen. Het plattegrond staat achter mij op het scherm. Het gaat om motie 220, de motie van wantrouwen. Het is gelukt, iedereen heeft gestemd. Voor de motie hebben gestemd 13 leden, daartegen 28 leden. Dat betekent dat de motie is verworpen. De fracties van D66, het CDA, de SP, de Partij voor de Dieren, de Partij voor het Noorden, Volt en de ChristenUnie hebben voor gestemd, de fracties van de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, Groninger Belang, de VVD, de PVV en Forum voor Democratie stemden tegen.

Wat zullen we doen? Door met dit debat? Of wilt u even ademhalen? Ja? We gaan door met dit debat? Wij waren in mijn herinnering aangekomen bij de woordvoering van D66 in de tweede termijn. En toen werd de motie van wantrouwen ingediend. Dat betekent dat de Partij voor de Dieren nu aan het woord is in het debat over de overige kwesties – of het debat zelf, moet ik eigenlijk zeggen, over het Gebiedsplan Toekomst Landelijk Gebied. Ik geef het woord aan mevrouw Ten Hoeve.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ik kom enkel de motie van de SP, die wij mede hebben ondertekend, indienen, omdat de SP geen spreektijd meer heeft. En ik trek al onze zes moties terug. We hadden een paar herschreven, ook omdat de BBB dan steun zou geven. Die steun is ingetrokken, dus wij trekken al onze moties terug.

De VOORZITTER: We bekijken straks even wat dat voor de administratie betekent. Maar ik heb hier de motie 'Directe lokale steun' met de logo's van de SP en de Partij voor de Dieren. De motie heeft als volgnummer 206 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 februari 2025,

Constaterende dat:

- het Fascinating-programma als doel heeft duurzame landbouw en gezonde voeding in Groningen te bevorderen;
- lokale agrarische ondernemers behoefte hebben aan financiële steun om te kunnen experimenteren met duurzame teelt- en bedrijfswijzen;
- lokale agrarische ondernemers behoefte hebben aan financiële steun om de overgangskosten te dekken die gepaard gaan met de implementatie en uitvoering van nieuwe duurzame teelt- en bedrijfswijzen;
- lokale agrarische ondernemers in de praktijk moeilijk toegang hebben tot de Fascinating-subsidieregeling om hun experimenten te financieren, daar waar grote coöperaties dat makkelijker aangaat;
- dit in strijd is met de doelstelling om de regionale economie en duurzame landbouw te ondersteunen;

Overwegende dat:

- het belangrijk is dat publieke middelen niet alleen terechtkomen bij grote coöperaties of organisaties, maar ook bij lokale agrarische ondernemers, die daadwerkelijk bijdragen aan een sterke, duurzame plattelandseconomie;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- in samenspraak met agrarische ondernemers een evaluatie uit te voeren van het subsidieprogramma's zoals Fascinating, met als doel inzicht te krijgen in hoe deze programma's lokaal meer impact kunnen maken, en de uitkomsten van deze evaluatie te gebruiken om het subsidieproces effectiever en doelgerichter in te richten;
- te onderzoeken of een garantiefonds en/of leergeldfonds een mogelijkheid is om meer agrarische ondernemers te laten experimenteren;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer DE WIT (CDA): Allereerst dank voor de toezeggingen op het gebied van motie 217, die wij hebben aangehouden, 'Prioritering en financiering TLG'. Daar zijn wij blij mee.

Wij hebben nog drie punten meegegeven richting GS waar wij hiaten zien in het plan. Desondanks gaan wij voor het TLG stemmen. We willen deze boodschap wel heel duidelijk meegeven en zullen ook op prioritering en financiering vanuit het TLG zien. Nu ligt er een plan waar 3,3 miljard voor nodig is. In de ogen van het CDA kunnen we wel concluderen dat die 3,3 miljard er in ieder geval niet gaat komen. Tenminste, als we kijken naar wat er nu beschikbaar is landelijk, 5 miljard voor twaalf provincies, lijkt dat ons heel onwaarschijnlijk. Dus wij willen het College wel vragen om zo veel mogelijk met die gebieden te kijken waar de prioritering ligt op basis van het afwegingskader. En op basis daarvan ook zo veel mogelijk de lobby te voeren, zodat we die punten binnen kunnen halen en straks niet geld gaan krijgen voor iets wat bij ons laag op de prioriteitenlijst staat. Maar dat er daardoor geen geld beschikbaar is voor iets waarvan de individuele gebieden echt wat aan hebben.

De VOORZITTER: Dank u wel. Verder geen behoefte aan woordvoering? Ik kijk naar de gedeputeerde. Is er behoefte om te reageren op de punten die in tweede termijn zijn gemaakt? Oké. De laatste motie moet nog even verspreid worden. Zullen we daar even op wachten? Wij wachten even. Hij zit nu wel in de mail, maar ik weet niet of de gedeputeerde daarbij kan. Hij ziet er 'analoog' uit. Ik schors de vergadering even.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en geef het woord aan gedeputeerde Emmens.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Er is een klein woordje aan toegevoegd en een nog kleiner woordje weggestreept. De motie werd net even toegelicht door mevrouw Feenstra van de SP. Ik had al een toezegging gedaan op het eerste deel en op het tweede deel was ik inderdaad niet teruggekomen. Maar als dat onderdeel is van het onderzoek op wat voor manier we ook de agrarische ondernemers kunnen laten experimenteren – of dat met een leergeldfonds, een garantiefonds of een

subsidieregeling is – dan denk ik dat dat ook een van de instrumenten kan zijn waarmee we werken in het Gebiedsplan Toekomst Landelijk Gebied. Dus die toezegging, met het deel dat dat ook een van de onderwerpen kan zijn voor het onderzoek. Dus daarmee lijkt me de motie overbodig en kunnen de SP en de Partij voor de Dieren bepalen wat zij daarmee willen. Maar hij is overbodig en ik zou hem daarom ook ontraden, omdat het beleid in uitvoering is.

Het CDA vroeg nog: kijk even waar de kansen liggen. Dat is juist de aanpak: waar liggen de kansen? We moeten wettelijk allerlei dingen doen, waar liggen de kansen in de gebieden? We gaan dingen doen waar wij geen draagvlak voor vinden in de gebieden. Dus dat is daarop het antwoord, voorzitter.

De VOORZITTER: Ik dank u zeer. Dan sluit ik de beraadslaging en denk ik dat het goed is om over te gaan tot de stemming.

Wij hebben één amendement en nog een bosje resterende moties. Betekent dit gebaar dat u een schorsing wilt of dat u iets wilt zeggen, mevrouw Feenstra?

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja, voorzitter, met de toezegging van de gedeputeerde kunnen we de motie aanhouden. Dus dan brengen we hem niet in stemming.

De VOORZITTER: De laatst ingediende motie wordt aangehouden. We gaan straks even kijken waar dat toe leidt. Maar ik denk dat de oogst nu heel beperkt is geworden.

We beginnen altijd met de amendementen. Amendement nummer 33, 'Gevolgen magnesiumzoutwinning', en die behandelen ook los van de moties in de stemmingen. Dus het gaat eerst over het amendement. En u realiseert zich, als u een amendement aanneemt, u dan straks stemt over een gewijzigd ontwerpbesluit. Zo zit het systeem in elkaar.

Zijn er fracties die een stemverklaring willen afleggen bij het amendement? Ik kijk uitnodigend rond. Maar ik zie dat er van de uitnodiging geen gebruik wordt gemaakt. Dat betekent dat we kunnen stemmen over amendement nummer A33. Ik stel vast dat het amendement unaniem is aanvaard. [Geroffel op de tafeltjes.] En deze keer vind ik het trommelen geheel gepast. Het is een kwestie van timing, dit.

We zijn aangekomen bij nog twee resterende moties, namelijk 204 en 2018. Is er iemand die zich gepasseerd voelt? Dat is niet het geval. Er is iemand die een stemverklaring bij deze twee, nog resterende moties zou willen afgeven?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Motie 204 is onzes inziens een zogenaamde loyaliteitsmotie die uitdrukking geeft aan het vertrouwen dat de nieuwe coalitiegenoten aan elkaar en aan de wereld kenbaar willen maken. Inhoudelijk hebben we het volgende. Derogatie is een noodzaak voor de agrarische sector. De PVV vreest dat een onderzoek zal leiden tot onrealistische maatregelen voor boeren om hun mest af te kunnen zetten. Dus daarom helaas geen steun.

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Onze stemverklaring betreft motie 218. Het is binnen onze fractie goed gebruik om tegen moties te stemmen die bestaand beleid samenvatten. Wij vinden het niet noodzakelijk om onder dat soort dingen een dubbele streep te zetten via een motie. Dus ondanks dat we het best eens zijn met de inhoud, zullen we tegen deze motie stemmen, motie 2018.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, voorzitter, motie 204: ondanks dat wij inderdaad niet weten wat het echt toevoegt, de motie – ook omdat het niet provinciaal beleid is, wat ook in de woordvoering werd aangegeven – zullen wij wel voor stemmen. Als het ook maar iets biedt van een oplossing, hebben wij al hoop.

De VOORZITTER: Oké. Ik kijk verder nog even rond. Is er nog behoefte aan stemverklaringen? Eenmaal, andermaal... Dan gaan we stemmen.

Motie 204 is de eerste die op het bord ligt, 'Mestkringloop'. Of op het bord staat, denk ik, achter mij. U kunt stemmen. De stem van de heer Roemers komt nog niet door, zie ik. Mag ik raden wat wilde stemmen, meneer Roemers? De heer Roemers zegt 'groen', dus hij had voor willen stemmen. Zullen we dat gewoon er maar aan toevoegen? Ik denk dat het wel lukt. Ja, daar is de stem van de heer Roemers alsnog en die is inderdaad voor. Voor de motie hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de SP, D66, het CDA, Volt en de Partij voor het Noorden. Tegen de motie hebben gestemd de Partij voor de Dieren, de PVV en Forum voor Democratie. En dat betekent dat 36 stemmen voor zijn uitgebracht en 5 stemmen tegen. Dus de motie is aangenomen.

Motie 205 'Provinciale Grondbank voor Duurzaam en Eerlijk Grondbeheer' is aangehouden.
 Motie 206 'Directe lokale steun' is ingetrokken.
 Motie 207 'Bloemetjes en bijtjes' is aangehouden.
 Motie 208 'Sta voor de doelen!' is aangehouden.
 Motie 209 'Verbind agrarische kennisnetwerken en landbouwadviseurs met elkaar' is aangehouden.
 Motie 210 'Denken in kansen' is aangehouden.
 Motie 211 'Geen geld naar de mestkelder!' is ingetrokken.
 Motie 212 'Daadkracht in stikstofcrisis!' is ingetrokken.
 Motie 213 'Toekomst voor veenweidegebieden' is ingetrokken.
 Motie 214 'Ruim baan voor (plantaardige) korte ketens' is ingetrokken.
 Motie 215 'Een betere toekomst voor het landelijk gebied met minder vee' is ingetrokken.
 Motie 216 'Naar een dierwaardige veehouderij' is ingetrokken.
 Motie 217 'Prioritering en financiering TLG' is aangehouden.
 Dan kijken we naar motie 218 'Onderzoek naar financiële mogelijkheden via de Europese Unie'. Ik zie dat iedereen heeft gestemd. Er zijn stemmen voor uitgebracht door de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, het CDA, Volt en de Partij voor het Noorden. Tegen hebben gestemd de BBB, Groninger Belang, de VVD, de PVV en Forum voor Democratie. Dat betekent 23 stemmen voor, 18 stemmen tegen. De motie is aangenomen.
 Motie 219 'Eerst boter, dan de vis' is ingetrokken.
 Motie 221 'Directe lokale steun (2)' is aangehouden.
 Dan hebben we het amendement besproken en erover gestemd, we hebben de moties gehad.
 Dan zijn we nu toe aan het geamendeerde Statenbesluit zelf. Is er iemand die een stemverklaring over het Statenbesluit zelf zou willen afleggen, over het voorstel zelf? Dat is niet het geval, dat is voldoende toegelicht in het debat, merk ik.
 Dan gaan we daarover gaan stemmen. U realiseert zich dat u een geamendeerd besluit van een stemming voorziet. Maar gelet op de stemming over het amendement hoeft dat niet per se een probleem te zijn. Ik stel vast dat voor het geamendeerde Statenbesluit hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, de PVV, het CDA, Volt en de Partij voor het Noorden. En dat tegen heeft gestemd Forum voor Democratie. Dat betekent dat 40 stemmen voor zijn uitgebracht en één stem tegen. En dat betekent dat het Statenvoorstel is aanvaard.

B. Statenvoorstel: Aanwijzing plaatsvervangend lid Regioberaad Nij Begun

De VOORZITTER: Wij hebben besloten tot de klassieke vorm schriftelijke stemming over de aanwijzing van iemand uit uw midden als plaatsvervangend lid van het Regioberaad Nij Begun. Het zweeft nog een beetje waar dat zou zijn. Maar ik denk dat het goed is om dat nu te doen. U hebt met de recente wijziging van de Gemeenschappelijk Regeling mogelijk gemaakt om een vaste plaatsvervanger aan te wijzen. Er is één iemand beschikbaar, dat is mevrouw Bosman van de BBB.

We gaan over deze aanwijzing schriftelijk stemmen en ik benoem tot de commissie van stemopneming de heer Loopstra, mevrouw Visser en de heer Akloe. De stembriefjes worden nu uitgedeeld en de commissie van stemopneming mag straks de stembriefjes gaan tellen en beoordelen. De commissie meldt vervolgens de uitkomsten van de stemming achter het spreekgestoelte hier. Als u de stembrief hebt ingevuld, dan vouwt u die dubbel en dan komt de bode langs om hem op te halen. Ik zie dat dat duidelijk is.

De vergadering is geschorst.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Ik geef de voorzitter van de commissie van stemopneming de gelegenheid om de uitslag van de stemming bekend te maken. Let op, het woord is aan de heer Loopstra.

De heer LOOPSTRA (voorzitter commissie stemopneming): Wat betreft de stemming. 41 leden hebben de presentielijst getekend, 41 stembriefjes zijn uitgedeeld, 41 stembriefjes zijn ingeleverd, 41

geldige stemmen zijn uitgebracht. 30 stemmen zijn uitgebracht op mevrouw Bosman, 2 stemmen zijn uitgebracht op mevrouw Rutgers.

De VOORZITTER: Ik begrijp dat dit aanleiding geeft tot emotie. Ik dank de heer Loopstra voor het zware werk dat de commissie heeft gedaan en mevrouw Bosman is benoemd.

3. Mondelinge vragen

De VOORZITTER: Als u zover bent, dames en heren: wij hebben nog een paar dingen te doen. We zijn bij de mondelinge vragen. Dan gaan we naar het eerste blokje met vragen van D66/CDA over het zonnepark bij Noordbroek. Wie mag ik daarover het woord geven? Mevrouw Buigel.

Mevrouw BUIGEL (D66): Wij hebben inmiddels vernomen dat er een grote vertraging opgetreden bij de plannen voor het zonnepark Noordbroek. Het initiatief van LOFAR, Pure Energy en Duurzaam Menterwolde, de energiecoöperatie, is reeds ingediend door de desbetreffende gemeente en wacht op groen licht van de provincie voor de geometrische begrenzing. En dat wachten duurt al een hele tijd, sinds september. En dat terwijl de gemeente en de provincie immers sinds 2020-2021 in overleg zijn over een zonnepark in dit gebied binnen de zoekzone van de gemeente.

Dit roept bij ons meerdere vragen op, aangezien het College in december 2023 en november 2024 zei dat de provincie geen zonneparken zou blokkeren als ze onderdeel zijn van het RES 1.0-bod van de gemeente en als de gemeente er medewerking aan wil verlenen. Graag horen wij van GS of het klopt dat het zonnepark onderdeel is van de RES 1.0-bod van de gemeente Midden-Groningen.

Klopt het dat de provincie Groningen nooit een zienswijze/bezwaar heeft ingediend op het vaststellen van de zoekzone in dit gebied en dus nooit haar problemen met deze locatie kenbaar heeft gemaakt? Dit terwijl de provincie hiertoe wel de mogelijkheid had indien dit park onderdeel uitmaakt van de RES 1.0.

Daarnaast zijn wij benieuwd of en waarom het College juridisch advies heeft ingewonnen over de vraag of de provincie medewerking aan dit zonnepark kan weigeren en of GS bereid is dit advies te willen delen met de Staten.

Als laatste: is het College het met ons eens dat er door de provincie en gemeente verwachtingen zijn gewekt op basis waarvan de initiatiefnemers terecht veel tijd en geld hebben geïnvesteerd om een plan te maken dat voldoet aan de kaders van de gemeente en de provincie? En dat de initiatiefnemers op basis hiervan een beroep mogen doen op de gemeente en provincie om te handelen als een betrouwbare overheid? Graag een reactie.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Interessante vragen op dit moment. Waar we volgens mij in de commissie alle tijd voor gehad zouden hebben – maar dat terzijde.

Misschien goed om allereerst de status van het proces even te benoemen. Mevrouw Buigel had het bij het juiste eind als ze zei dat het College nog een besluit moest nemen. De verwachting is dat dat ergens rond mei-juni zal gebeuren, met alle informatie die we nu hebben en die we op dat moment beschikbaar hebben. Dus dat duurt nog even.

Wat niet correct is, is dat dat in september is gebeurd. Eind november heeft de gemeente bij ons de aanvraag gedaan om de aanpassing te doen. Sindsdien zijn wij bezig om het juiste antwoord daarop te formuleren.

Wat geen logische vraag is, is of we dat als betrouwbare overheid doen. Want u kent dit College als uiterst betrouwbaar als het om dit dossier gaat en dat zijn we ook voornemens om te blijven doen.

Misschien is het ook goed om in dat kader te melden dat wij inderdaad hier de afspraak hebben om gemeenten, daar waar het de RES-ambitie 1.0 gold, wij daaraan mee zullen werken. Dit plan ten diepste, zoals we dat tot op heden beoordelen – maar het uiteindelijke oordeel moet in mei of juni vallen – is een goed plan. De locatie is dat niet. Dat vindt het huidige College, dat hebben we ze ook laten weten het afgelopen anderhalf jaar op meerdere momenten. En ik denk ook, als ik het goed beschouw, dat binnen de kaders van het vorige College twijfelachtig geweest zou zijn of het toegekend zou worden, omdat het hier gaat om een heel ingewikkeld in te passen park op die locatie.

En wat het mogelijk volgende College erover gaat besluiten? Nou, misschien is dit een mooie testcasus om te kijken of het nieuwe College hierover ook tot een goed oordeel erover kan komen. En daarbij zullen wij uiteraard alle mogelijke informatie verstrekken van het afgelopen proces van de gesprekken die gevoerd zijn en op welke momenten.

Inderdaad, wij checken ook of wij op enige wijze daar verplichtingen aangegaan zijn die ons zouden nopen om een besluit anderszins te nemen. Dat zal bij het besluit betrokken worden. Het lijkt wel gebruikelijk in onze verhouding dat het College van GS binnen de bestaande kaders een besluit neemt en dat publiceert en wellicht daarna ook de onderliggende stukken daarvan met u deelt.

Volgens mij heb ik de vraag beantwoord, voorzitter.

Mevrouw BUIGEL (D66): Excuses als ik september zei als dat november bedoelde. Maar in ieder geval, in mijn optiek wachten de initiatiefnemers al redelijk lang en worden ze ook een beetje van de kast naar de muur gestuurd. Dus als het College daarop nou zou kunnen reageren, zou ik ook graag even nog verduidelijkt willen hebben of er nou wel of niet ook nog een MER uitgevraagd moet worden. De heer Hamster had dit in een eerder interview wel benoemd, dus graag zou ik dat nog toegevoegd willen zien. Ik hoop dat het College dan ook de juridische argumentatie met ons wil delen. Zoals ik ernaar luister, was dat dan wel het geval.

Voor de rest: ja, het is jammer dat de initiatiefnemers nog langer moeten wachten. Ik hoop dat de provincie daar in ieder geval als betrouwbare overheid in gaat acteren.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Nog even iets specifiek. De gedeputeerde gaf aan: 'de informatie die we nu hebben en die nog komt tot mei-juni.' Kunt u iets specifiek zeggen over welke informatie het dan gaat? Juridische informatie? Een MER wel of niet? En wat mogelijk nog meer?

En u zegt dat de informatie dan wordt verstrekt, kunnen de Staten daar ook in meekijken? Kunt u op dit moment ook al meer delen aan informatie die u hebt dan dat tot nu toe is gedaan? Dus eigenlijk twee vragen.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Een heel korte vraag. Wat gebeurt er als de gemeente Midden-Groningen tegen stemt? Ik begreep uit de beantwoording van het College dat de gemeente er nog over moet beslissen. En wat gebeurt er dus als gemeente tegen stemt?

De VOORZITTER: Dank u wel. Anderen nog? Zo niet, dan de gedeputeerde.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ja, voorzitter, de vragen van mevrouw Rutgers en mevrouw Buigel vallen enigszins samen. Op dit moment zitten we in het kijken of er inderdaad een uitgebreide MER-beoordeling nodig gaat zijn. Mocht dat niet zo zijn, dan kan het vlotter. Mocht dat wel zo zijn, dan vraagt dat, zoals u begrijpt, meer tijd. Dat is de informatie die wij nodig hebben. Er is het nodige contact geweest, bestuurlijk ook, met de initiatiefnemers, waarbij ik ze heb uitgedaagd: maak maar inzichtelijk waarom u denkt dat wij verwachtingen gewekt hebben die er zou toe leiden dat wij mee zouden moeten werken. Dat is de brief van augustus mede geweest. Dat zijn we ook aan het bekijken inderdaad, in hoeverre dat aan de hand is. Dus dat willen we heel serieus nemen, dus dat is waar we nog aan werken.

Ja, de gemeente Midden-Groningen – dat is de vraag van de SP – heeft het verzoek ingediend bij ons voor de aanpassing van de geometrische begrenzing. Maar ook daarna zal dit project in de gemeenteraad moeten worden besproken, waarbij deze overheid ook de mogelijkheid heeft om hier al dan niet haar medewerking aan te verlenen.

De VOORZITTER: Dank u wel. Daarmee zijn we gekomen aan het eind van de vraag van D66.

Maar we hebben er nog een paar voor de boeg. De tweede vraag is de vraag van de SP over de onbekendheid met verschillende regelingen in het MKB-programma voor ondernemers met een schade- en/of versterkingstraject. Het woord is aan mevrouw Bakker.

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, voorzitter, het Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen heeft in kaart gebracht hoe de aanpak voor het midden- en kleinbedrijf er op het moment uit ziet en welke steun verschillende organisaties bieden. En uit dit onderzoek bleek onder andere dat regelingen en ondersteuning voor ondernemers vaak niet toereikend zijn of niet goed zijn afgestemd op hun situatie.

Nu was er vorige week een debat in de Tweede Kamer en werden er daar ook heel veel vragen over dit onderzoek gesteld. Daarbij gaf de staatssecretaris aan: de provincie heeft een fantastisch MKB-programma en die gaat hier invulling aan geven. Wij horen van uit dit huis ook positieve geluiden over het MKB-programma, maar hoe verhoudt dat zich dan tot het onderzoek dat nu heeft plaatsgevonden door dit kennisplatform? Want dat komt niet overeen met dat juist uit het onderzoek blijkt dat ondernemers die steun niet voelen of soms niet weten waar ze terecht moeten.

Dus wij zijn heel erg benieuwd naar een reactie van het College op de resultaten van het onderzoek en dan specifiek even over dit. Want het geeft natuurlijk meer aan, dat onderzoek. En we

zijn ook heel benieuwd: heeft het College eigenlijk wel voldoende middelen en capaciteit om dat MKB-programma echt goed uit te kunnen voeren zoals de staatssecretaris vorige week suggereerde in de Tweede Kamer?

Mevrouw TOP (gedeputeerde): Dank, SP, voor deze vragen.

Het onderzoek dat het Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen heeft uitgebracht over het MKB, schetst inderdaad geen rooskleurig beeld van de stand van het MKB in ons aardbevingsgebied. Dat beeld herkennen wij ook wel. We moeten met elkaar erkennen dat het MKB een lange tijd toch een beetje een ondergeschoven kindje is geweest. Er staat ook in het rapport wel een analyse dat dat een moeilijke sector is. Anders dan de agrarische sector, waarbij we heel snel met de sector samen ook aan tafel konden, zien we dat dat bij de MKB-sector gewoon ingewikkelder is, omdat de diversiteit daarbinnen gewoon vele malen groter is. Het maakt nogal wat uit of het gaat over een zzp'er die gewoon thuiswerkt of dat het gaat om de kapper of een sportschool of een autobedrijf. De problematiek is ook verschillend – of zelfs nog groter.

Maar we hebben wel met elkaar heel hard gewerkt aan mogelijkheden om toch ondersteuning te kunnen bieden aan deze sector. Ik ben het er gelijk over eens dat dat allemaal wat laat op gang is gekomen, maar het MKB-programma staat intussen in ieder geval vanuit de provincie wel. Dat houdt in dat wij begin vorig jaar, dus ongeveer een jaar geleden, zijn gestart met twee MKB-consulenten. U kent al de agroconsulent: dat zijn er een stuk of vier, die functioneren al een tijdje langer. De MKB-consulenten zijn vorig jaar begonnen. En dat betekent dat zij dus het afgelopen jaar moesten ontdekken hoe zij dit gingen doen, hoe het werkt en waar zij dan tegenaan lopen. Ik denk dat dat wel een heel mooie belangrijke eerste stap is. Die komt ook voor een deel tegemoet aan wat ook in dat rapport wordt beschreven. U refereerde er zelf ook al aan: de onbekendheid met de regelingen. De bedoeling is natuurlijk dat op het moment dat je met zo'n consulent in gesprek bent, die in ieder geval kennis heeft van alle regelingen die van toepassing kunnen zijn.

De spannende vraag is vervolgens: kunnen we daarmee ook inderdaad de problematiek dichtrijden? Dus als je zicht hebt op alle regelingen, biedt dat ook voldoende oplossing? Nou, dat is iets waar wij op dit moment heel erg sterk naar kijken, omdat nu een aantal zaken verder gebracht wordt en het nu wel spannend wordt of we het dan ook inderdaad hiermee kunnen oplossen en of dit dan voldoende instrumenten zijn. Eerlijk gezegd zag ik het rapport ook wel heel erg als een bevestiging van ons streven naar een meer één-overheidsaanpak waarbij we ook zeggen: eigenlijk zou je met één persoon alles moeten kunnen regelen. De MKB-consulent nu kan adviezen geven, kan aangeven waar je moet zijn, maar kan het nog niet voor je regelen. Voor een heleboel ondernemers zal dat voldoende zijn, maar op het moment dat dat erg veel wordt en erg groot wordt, dan is het de vraag of zij daarmee voldoende geholpen zijn. Dus dat is dan nog wel iets waar wij naar kijken en waarvan wij ook het streven hebben om dat ook meer richting die één-overheidsaanpak te brengen.

Wat we zien, is dat een aantal vangnetregelingen wel meer bevoegdheden heeft om dat te kunnen doen. Het punt daarmee is een beetje dat je dan eigenlijk al veel te laat bent. Dus op het moment dat mensen aan het verzuipen zijn, dan zijn er vangnetregelingen waarbij dit soort dingen mogelijk is. Maar we zijn aan het kijken of je dat eigenlijk niet wat eerder in het proces zou kunnen doen, zodat je niet pas de sloot hoeft te dempen als het kalf al verdronken is.

Overigens is het zo dat wij intussen ook wel een redelijk goede overlegstructuur hebben rond de MKB-problematiek, waarbij ook de sector vertegenwoordigd is met een aantal ondernemersverenigingen uit het gebied. Het IMG, de NCG en de gemeenten zitten daar ook aan tafel. We zijn voornemens om het rapport en de aanbevelingen ook daar te agenderen en daar gewoon eens systematisch doorheen te lopen wat nou aanbevelingen c.q. punten zijn waar wij met elkaar nog iets aan zouden kunnen doen.

Dan nog een derde die ik u mee wil geven. Zoals ook bij agro het geval is gedurende een jaar, hebben we ook voor het MKB een investeringsregeling in de steigers. Onze verwachting is dat dat ook lucht kan gaan geven. Dat betekent niet alleen het schadeherstel- en versterkingsdeel, maar ook kijken of er nog iets nodig is om zo'n ondernemer het hele tijdsverlies dat hij gehad heeft, nog voor een stuk te compenseren door investeringen voor de toekomst te gaan plegen. Die is best spannend, daar zijn we mee aan het 'piloten'. We hebben een paar casussen waarin we kijken hoe zo'n regeling werkt, wat belangrijk is daarin en hoe we dat gaan beoordelen. En ik verwacht dat we die binnenkort die ook breder open kunnen zetten. We hopen vanzelfsprekend dat dat ook dat lucht gaat bieden.

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, veel dank aan de gedeputeerde voor deze uitgebreide uitleg.

Daarbij zou ik ook willen vragen aan het College of we toch wat vaker op de hoogte gebracht kunnen worden van onder andere het MKB-programma. Want er wordt nu een aantal dingen

aangegeven dat opgezet en in de steigers gezet gaat worden en wij willen natuurlijk ook graag weten of dat goed genoeg verloopt.

Ja, en ik heb dan toch wel de vraag of, als het MKB lange tijd een ondergeschoven kindje is geweest, die twee consultants wel genoeg zijn.

De VOORZITTER: Zijn er nog andere vragen over dit onderwerp? Nee? De gedeputeerde.

Mevrouw TOP (gedeputeerde): Nou, uw verzoek om vaker geïnformeerd te worden: ja, vanzelfsprekend willen we kijken hoe we daaraan tegemoet kunnen komen. Overigens is het zo dat volgende week er weer een informatiesessie gepland staat waar ook dit al wel op het programma stond. Dus dat komt dan mooi uit, maar voor het vervolg moeten we maar even kijken of dat geïntensiveerd moet worden. Want er speelt natuurlijk heel veel en we maken steeds keuzes in die informatiesessies.

Zijn twee consultants voldoende? Ik denk dat het nu nog te vroeg is om dat goed te kunnen beoordelen. Maar tot nu toe kunnen ze het nog aan. Het zal er een beetje van afhangen, want ik denk ook dat dit werkt door vaak mond-tot-mondreclame toe te passen, zodat de mensen hier een idee van hebben. Want er zijn – u kunt dat ook zien in het rapport – twee of drie pagina's vol met instanties waar je allemaal naartoe kunt. Het is even zoeken, ook voor ondernemers, naar wat nou de plek is die voor hem het handigst is om aan te kloppen. Op het moment dat er meer behoefte gaat ontstaan naar die MKB-consulenten, dan gaan we daar wel weer opnieuw naar kijken en dan is dat op voorhand niet uitgesloten dat we daar gaan uitbreiden. Dat hebben we met agro ook op die manier gedaan.

De VOORZITTER: Ik dank u wel.

Dan is de derde vraag, die aan de orde is, van de SP over de berichtgeving omtrent het besluit van de Zorggroep Oosterlengte om te stoppen met thuiszorg. Het woord is opnieuw aan mevrouw Bakker.

Mevrouw BAKKER (SP): Helaas moesten we weer vernemen dat er een nieuw slachtoffer is gevallen door marktwerking in de zorg. En deze keer is dat Zorggroep Oosterlengte, want die heeft besloten om te stoppen met het aanbieden van thuiszorg. Onze fractie maakt zich grote zorgen over de gevolgen van deze beëindiging voor zowel de 600 cliënten in Oldambt, Pekela en Westerwolde, maar ook voor de ongeveer 250 zorgmedewerkers.

Graag horen we of het College deze zorgen met de SP-fractie deelt en wat zij gaan doen – of al hebben gedaan – om zo snel mogelijk tot een oplossing te komen, zodat de continuïteit van zorg voor de cliënten én de rechtspositie van medewerkers gewaarborgd blijven.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Dank aan de Socialistische Partij voor het stellen van deze belangrijke vragen. Want het gaat inderdaad om 600 cliënten en 250 medewerkers wier positie in één keer onzeker is geworden. Tegelijkertijd, voorzitter, alles wat wij hebben kunnen lezen vanuit dezelfde zorginstelling, is dat men van plan is om al die mensen, dus inclusief de cliënten, op de juiste manier een plek te geven en ook de medewerkers een andere baan.

Tegelijkertijd, vanwege het feit dat ook dit College natuurlijk grote zorgen heeft over de leefbaarheid maar ook de toegankelijkheid en kwaliteit van zorg in Oost-Groningen, heb ik wel gisteren nog contact gezocht – via de mail weliswaar in eerste instantie – met de voorzitter van de raad van bestuur in kwestie over dat de kwestie hier vandaag sowieso aan de orde komt. Als antwoord heb ik gekregen dat ze alle bereidheid heeft om ervoor te zorgen dat alle informatie aan ons wordt gegeven.

Ik begreep ook wel een beetje impliciet of expliciet uit de opmerking van mevrouw Bakker dat het voor ons belangrijk is om ervoor te zorgen dat de zaak ook goed georganiseerd wordt. Dus daar zullen we alert op blijven zijn. Ik moet er wel bij zeggen: de provincie heeft geen wettelijke taak in dezen. Tegelijkertijd hebben we wel zorgen en hebben we wel de taak en verantwoordelijkheid als het gaat om leefbaarheid, werkgelegenheid, de arbeidsmarkt enzovoort. Dus we gaan ons best doen.

Tegelijkertijd moet ik ook zeggen dat ik ook wel vertrouwen heb in de instelling, omdat men de ambitie heeft om iedereen, zowel werknemers als cliënten, een juiste plek te geven en dus dat ook te borgen.

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, voorzitter, dat het College zijn best gaat doen, is het minste wat we kunnen verwachten. Dus dat is hartstikke fijn.

Maar hoe ziet dat 'je best doen' er dan uit en hoe gaat het College dan ook waarborgen dat dit echt netjes gebeurt? En ik ben ook wel heel erg benieuwd of het College ook inzichten heeft of dit op

dit moment nog meerdere belangrijke zorgaanbieders in onze provincie gaat gebeuren. Want we staan ook aan het nieuwe begin, Nij Begun, waar ook de Sociale Agenda deze week gepresenteerd is, afgelopen maandagochtend, waarin onder andere zorg echt een belangrijk element is. Dus ja, ik zou toch nog even iets meer een doorzicht willen van wat voor stappen de gedeputeerde voor zich ziet en hoe hij ons daar ook van op de hoogte kan houden.

De VOORZITTER: Andere fracties nog? Dat is niet het geval. De gedeputeerde.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ik heb zonet al tegen mevrouw Bakker van de SP gezegd dat wij niet direct een eerste verantwoordelijkheid hebben als het gaat om deze zorgpartij en de instelling *an sich*. Maar de boodschap is meer dan helder. Het geldt ook voor dit College dat die zorgen groot zijn.

Natuurlijk willen we ook graag inventariseren of er nog andere kwetsbare instanties zullen zijn. Gelukkig is er ook zoiets als het heel brede Platform Gezond Groningen, waar ook dit soort kwesties op tafel komt. Dus zodra wij de juiste informatie – en ik hoop echt dat dat lukt, hoor, mevrouw Bakker – boven water kunnen laten komen, dan informeren wij u daar per brief over.

Maar ik moet er ook wel bij zeggen: het voelt niet helemaal fijn om zomaar op de stoel van de voorzitter van raad van bestuur van de gemiddelde instelling te gaan zitten. Die nuance moet ik gewoon maken, omdat we daar – nogmaals – als provincie geen wettelijke taak in hebben. Maar de grote zorg, zeker om die cliënten en medewerkers, wordt natuurlijk gedeeld.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan zijn we toe aan de vraag van de Partij voor de Dieren over het voorkeustracé onder Schiermonnikoog voor de aansluiting van wind op zee. Het woord is aan mevrouw Visser.

Mevrouw VISSER (PvdA): Ja, het PAWOZ en de uitspraak van het ministerie over het voorkeustracé. Wat zijn nu de vervolgstappen? Wij zijn zeer verbaasd dat de oostelijke varianten niet verder zijn onderzocht. Hoe is dat mogelijk? Is dit volgens de afspraken? Vindt er nieuw bestuurlijk overleg plaats naar aanleiding van de Haagse voorkeur? Hoe schat het College de kans in dat we – dat zijn Friesland en Groningen, de gemeenten en maatschappelijke organisaties – dit besluit nog kunnen beïnvloeden?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ja, de antwoorden op uw vragen staan grotendeels onder agendapunt 5.A.03 bij de brieven, die ook in de commissiestukken zaten. Dat is de brief over PAWOZ: daarin staat namelijk het proces dat geschetst wordt.

De minister – het is echt haar besluit – zal deze zomer een besluit nemen. Daarvoor heeft zij een terinzagelegging bedacht: eind deze maand gaat het formeel ter inzage. Dat is ook het moment dat we erover geïnformeerd worden over wat de zienswijze zal zijn. Ik zeg 'we' heel bewust als provincie; ongetwijfeld zal dat ook via u gaan op informerende wijze, maar wellicht dat u ook daar een eigen rol in wilt hebben.

Wij zullen een zienswijze indienen, omdat de minister hier afgelopen maandag is geweest om ongeveer toe te lichten wat haar idee is. We zijn het niet eens met haar, omdat wij andere voorkeustracés hebben. De reactie afgelopen maandag vanuit ons als provincie en vanuit de regio was eigenlijk drieledig. 1) De aanlanding is van levensbelang voor de industrie en economie in Groningen en dus we zijn ook heel dankbaar dat het in Nij Begun staat dat een groot van de energie in de Eemshaven zal landen. Dus blij dat dat mogelijk gemaakt wordt. 2) Het tracé dat nu door de minister wordt voorgedragen, heeft niet onze voorkeur. We zouden liever de oostelijke tracés zien en willen ons daar ook met de minister voor inspannen. 3) Wij hebben een soort van toezegging van de minister dat zij met dezelfde energie als dat zij dat Schiermonnikoog-tracé – laat ik het zo maar noemen – onderzoekt, parallel ook het tunneltracé gaat onderzoeken. Mocht er iets gebeuren in het Schiermonnikoog-tracé – want dat is best ingewikkeld vergunbaar, is de inschatting ook van het ministerie zelf – dan hebben we intussen wel aan de *fall-back* variant van de tunnel gewerkt, die volgens de inschatting van het ministerie lastig maakbaar is. Ja, af en toe wordt Pippi Langkous hier gequote: 'Ik heb het nooit gedaan, dus ik denk wel dat ik het kan'. En dat geldt eigenlijk ook wel voor die tunnel. Hij is best wel ingewikkeld te maken, is de inschatting. Maar hieraan beginnen om te onderzoeken wat de mogelijkheden zouden zijn, zou het wat ons betreft aan de orde kunnen zijn.

Volgens mij was dit een uitgebreide beantwoording, meer nog dan er aan vragen gesteld is, voorzitter.

De VOORZITTER: Dat viel mij ook op, maar ik dacht: u tot de orde roepen is ook zo wat.

Ik kijk even naar de Partij voor de Dieren of daar behoefte is aan een aanvullende vraag. Niet? Geldt dat voor andere fracties wellicht? Ja, mevrouw Bakker.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik las dat de minister aangaf dat zij liever niet kiest voor het eigenlijk breedgedragen tracé in deze regio, omdat zij voorziet dat er vanuit Duitsland heel veel weerstand komt. Daar zou ik toch heel graag een reflectie van de gedeputeerde op horen: wat kunnen wij dan vanuit onze regio doen om te zorgen dat die weerstand misschien weggenomen kan worden bij Duitsland, als dat een van de grootste bezwaren is?

De VOORZITTER: Ik vind 'reflectie' een weids woord, maar voor het antwoord op de vraag, daar zou ik de graag de gelegenheid voor willen geven.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ja, voorzitter, er waren eigenlijk, als je het op hoofdlijnen bekijkt, drie tracés in het spel. Het eerste was het Schiermonnik-tracé. Het tweede is de tunnel – laat ik het maar 'de tunnel' noemen. Eigenlijk gaat het om meerdere leidingen die op een bepaalde manier door een tunnel gaan. Het derde is inderdaad de meest oostelijke tracé door de vaargeul. Op alle mogelijke manieren en niveaus, zegt de minister – van staatshoofd tot regeringsleider als op ministerieel niveau over gesproken – ziet Duitsland dat niet zitten. Men blokkeert dat. De minister heeft er een heel hard hoofd in dat daar nog beweging in komt.

Constructief als wij zijn, hebben wij wel gezegd: wij willen het ook nog vanuit ons niveau insteken. Wij hebben ook goede contacten met onze oosterburen. Geef ons die ruimte. Nou, uiteraard wilde de minister ons de ruimte geven om daar gezamenlijk verder naar te kijken. Maar zij heeft er echt weinig vertrouwen in dat de Duitsers nog gaan bewegen op dat tracé. Dus dan blijven er feitelijk twee mogelijke tracés over: wat we 'het Schiermonnikoog-tracé' noemen en dan vooral dat noordelijke deel van onze provincie dat impact heeft in de noordelijke kleischil. Ja, ik ga nu echt te veel uitweiden, voorzitter. Ja, dat is het nadeel.

Positief is om te melden dat wel de gestuurde boring nu de voorkeur heeft, wat waarschijnlijk minder impact qua verzilting heeft dan de open ontgraving wat het eerste idee was. In die zin probeert het minister ook wel mee te bewegen, maar het heeft nog steeds niet onze voorkeur om zo dwars door ons gebied heen te gaan met die kabels. Dus wij zullen blijven aanreiken en aandringen op het serieus nemen van die tunnelvariant en die inderdaad verder te laten onderzoeken.

De VOORZITTER: Ik dank u wel. Dan zijn we toegekomen aan de hamerstukken op de agenda.

4. Hamerstukken

A. Statenvoorstel: Digitaliseringsstrategie – uitvoering motie 135 'Klaar voor de toekomst'

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Wij stemmen voor, maar wij hebben dus wel afgesproken dat we steeds bijgepraat worden in bijeenkomsten. Daar zullen we het hebben over de ethiek die in het geding kan komen bij AI.

[Zonder beraadslaging of stemming conform besloten, met inachtneming van de stemverklaring van de fractie van de Partij voor de Dieren]

B. Statenvoorstel: Realisatiebesluit N976 traject Sellingen – Ter Apel

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Wij vinden het onacceptabel dat bij de herstructurering infrastructuurverbeteringen voor fauna en flora niet of nauwelijks worden meegenomen in dit realisatiebesluit. Geen wildwaarschuwingssysteem, zeer minimale herbepanting van soorten en een lage biodiversiteitswaarde: niet inheems en al helemaal niet streekeigen. Een grote gemiste kans is dat hier om een ecologische plus te realiseren.

De VOORZITTER: En u stemt om die reden tegen, neem ik aan?

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ja.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Meer in lijn met de vragen die we ook gesteld hebben bij de commissie, willen we er toch op aandringen dat het College hier toch nog even, mede naar aanleiding van een stuk in het Dagblad van het Noorden hierover, goed naar gaat kijken. De gemeente heeft toch grote bezwaren tegen grote stukken 60-kilometerweg, dus dat het College daar toch nog serieus over in gesprek gaat met de gemeente. Maar we zullen uiteraard wel voor het budget stemmen.

De VOORZITTER: Ik ga naar aanleiding van deze stemverklaringen in het presidium even bespreken hoe we daar voortaan mee omgaan. Ik vind ze te breed. Maar met inachtneming van de gemaakte opmerkingen stemmen we in met dit Statenvoorstel.

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten, waarbij de fractie van de Partij voor de Dieren wordt geacht tegen te hebben gestemd en met inachtneming van de stemverklaring van de fractie van Groninger Belang.

5. Ingekomen brieven

A. Overzicht ingekomen brieven van GS ten behoeve van PS 5 februari 2025

Zonder beraadslaging voor kennisgeving aangenomen.

B. Overzicht ingekomen brieven van derden ten behoeve van PS 5 februari 2025

Zonder beraadslaging voor kennisgeving aangenomen.

6. Notulen voorgaande vergadering van 18 december 2024

Ongewijzigd vastgesteld.

7. Sluiting

De VOORZITTER: En dan ben ik toe aan de sluiting.

Ik vestig de aanwezige Statenleden en gedeputeerden hun aandacht op het feit dat we zo in het atrium nog een drankje schenken. Misschien is er naar aanleiding van deze vergadering behoefte aan om elkaar even te spreken.

De vergadering is gesloten (17.21 uur).

A M E N D E M E N T E N

AGENDAPUNT 3.A

Amendement 33 'Gevolgen magnesiumzoutwinning' (ingediend door de fracties van Groninger Belang, de SP, D66, Volt en de Partij voor de Dieren)

Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 februari 2025, ter behandeling van het Gebiedsplan Toekomst Landelijk Gebied,

Besluiten:

Het bij het Statenvoorstel behorende ontwerpbesluit te wijzigen, zodat dit komt te luiden als volgt:

'Het Gebiedsplan Toekomst Landelijk Gebied vast te stellen als bouwsteen voor de nieuwe Provinciale Omgevingsvisie', met dien verstande dat op pagina 39 van het Gebiedsplan onder het kopje 'Beschrijving deelgebied' na de tweede alinea de volgende zin wordt toegevoegd:

'In het westelijke deel van de Veenkoloniën wordt magnesiumzout gewonnen. De hierdoor ontstane diepe bodemdaling zal nog verder toenemen. De gevolgen hiervan vormen een opgave voor verdere uitwerking in een gebiedsproces.'

Toelichting:

In de algemene omschrijving van het Gebiedsplan ontbreekt volgens inwoners, de gemeente Veendam en de ondergetekende(n) een wezenlijk onderdeel van de problematiek ten aanzien van het deelgebied Veenkoloniën. Het gaat hierbij om de gevolgen van de magnesiumzoutwinning. Om deze omissie te herstellen, stellen wij voor de oorspronkelijke tekst van het Gebiedsplan aan te vullen.